

Høgskolen i Lillehammer

Masteroppgave

”En kropp i endring”

En studie av 12 åringers identitet og kropp i puberteten.

av

Gunhild Hustad

Forord:

Tema puberteten er noe jeg lenge har hatt en interesse for. Som sykepleier og helsesøster har jeg truffet mange unge som er i denne fasen i livet at kroppen endrer seg. Tema pubertet og kropp kan være vanskelige tema å snakke om fordi det berører noe tabubelagt og privat. Å lære mer om hvordan den enkelte 12 åring har det i forhold til sin egen kropp og identitet i puberteten var min faglige motivasjon for å skrive denne oppgaven,

Det har vært en spennende, lærerik og slitsom prosess å jobbe med denne oppgaven. Jeg har mange jeg vil takke for at jeg nå har et ferdig resultat jeg er fornøyd med.

En stor takk til alle dere informanter som har delt erfaringer og tanker med meg. Takk til lærere og rektor som la til rette for at jeg kunne utføre feltarbeidet.

Takk til arbeidsgiver som har latt meg få holde på i arbeidstiden og for verdifulle studiedager. Takk til kollegaer, dere har støttet og oppmuntret meg.

Takk til veileder Anne Sigfrid Grønseth for god veiledning. Du har inspirert meg og gitt meg mange gode og konstruktive tilbakemeldinger. Takk for at du har vært så fleksibel i forhold til veiledninger på telefon og mail.

Takk til min tålmodige familie som har gitt meg den tiden jeg har trengt til å skrive og tenke.

Mai 2011

Gunhild Hustad

Sammendrag:

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært å belyse tema kropp og identitet i puberteten.

Tittel på oppgaven er: *En studie av 12 åringers identitet og kropp i puberteten.*

Problemstillingen er: *Hvordan opplever 12 åringer seg selv og sin kropp i pubertetsutviklingen?*

Denne masteroppgaven bygger på en kvalitativ studie. Arena for feltarbeidet var en skole der jeg hentet informanter fra en 6. klasse, der jeg studerte både guttene og jentene. Metoder jeg har brukt i min forskning har vært intervju, gruppesamtaler, observasjoner og elevene har kunnet skrive anonyme lapper til meg. Formålet med oppgaven har vært å få tak i den enkeltes 12 åring opplevelse med egen kropp og identitet i puberteten. Studiet er basert på en fenomenologisk tilnærming.

Ikke alle elevene i klassen hadde kommet i puberteten. Ingen av guttene hadde noen synlige pubertetstegn. Guttene var opptatt av å leke og få oppmerksomhet igjennom å være morsomme da de var sammen som gruppe. I de individuelle intervjuene kom det fram at de ikke hadde så mange tanker om egen kropp utenom å prestere i idrett. Noen få av jentene hadde kommet langt i puberteten, halvparten var i starten og den andre halvparten hadde enda ikke kommet i puberteten. Det er de jentene som er i en gryende start av puberteten som har fått størst plass i min studie. De erfaringene de kan fortelle fra puberteten er at de opplever mye som ekkelt, uforutsigbart og at følelsene svinger. De viser også at de er usikre igjennom å søke etter bekreftelse fra både meg og jevnaldrende. Det kommer tydelig fram i mitt materiale at det er viktig å ha sin egen stil i forhold til klær og utseende. Jeg peker på hvordan dette ytre kan være et middel for å oppnå kontroll i en tid der mye er uforutsigbart. Jeg drøfter disse resultatene i lys av at vi lever i en moderne tid der det stilles store krav til den enkelte om å selv ta ansvar for eget liv. Tiden vi lever i verdsetter det å være tynn for jenter mens for gutter er det muskler som gjelder. Ved å komme i puberteten fører det jentene lenger vekk fra dette idealet mens guttene kommer nærmere. Et sentralt perspektiv i oppgaven er Maurice Merleau – Ponty sin filosofi om hvordan vi alle gjennom kroppen vår

erfarer, sanser og er i verden. Ved å komme i puberteten forandres kroppen og med det endres også de tankene en har om seg selv og egen identitet.

Mitt materiale peker mot at mange av 12 åringene opplevde at de var i en mellomfase i livet der de verken følte seg som barn eller som voksen. Jeg har drøftet dette i perspektiv av Arnold van Gennep sin teori om overgangsriter og Victor Turner og den liminale fase.

I studiet fikk jeg observere elevene i samhandling med hverandre. Jentene pratet mye om andre sine kropper og utvikling, enn seg selv. De kunne heller ikke vise seg nakne for hverandre. Jeg kunne se hvordan de hele tiden prøvde å lære seg selv å kjenne igjennom den andre. Jeg drøfter det relasjonelle i lys av Anne – Lise Løvlie Schibbye sin relasjonsforståelse. 12 åringene søkte hele tiden bekræftelse og anerkjennelse, men det var vanskelig for dem å gi anerkjennelse tilbake da de var usikre og sårbare i forhold til egen kropp og identitet. Materialet mitt peker mot viktigheten av at disse unge menneskene i en gryende pubertetsutvikling har noen voksne de kan prate med, og som gir de anerkjennelse for den de er uavhengig av hvordan de uttrykker og oppfører seg.

Innholdsfortegnelse:

1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.....	1
1.2 Presentasjon av tema.	2
1.3 Oppbygging av oppgaven.....	4
2.0 Bakgrunn: skole og pubertet	6
2.1 Skolen som en identitetsdannende arena.....	6
2.2 Puberteten.....	9
2.2.1 Fysisk utvikling	9
2.2.2 Emosjonell og kognitiv utvikling.....	10
2.3 Oppsummering	11
3.0 Teoretiske perspektiver	12
3.1 Kropp og identitet.....	12
3.1.1 Kroppsbilde	12
3.1.2 Identitet: hvem er jeg?.....	14
3.1.3 Kroppsspråk	15
3.1.4 Kroppens fenomenologi – Maurice Merleau – Ponty	15
3.2 Modernitet og identitet.	17
3.3 Overgangsriter – Arnold van Gennep	19
3.4 Liminalfasen – Victor Turner.....	20
3.5 Det relasjonelle – Anne–Lise Løvlie Schibbye.....	21
3.6 Oppsummering	22
4.0 Metode.....	24
4.1 Kvalitativ metode	24
4.2 Informanter.....	24
4.3 Min rolle.....	25
4.4 Feltarbeidet / datainnsamlingen	26
4.4.1 Individuelle intervju	27
4.4.2 Observasjoner.....	28
4.4.3 Grupper.....	29
4.4.4 Lappene	30
4.5 Bearbeiding av data.....	31
4.6 Validitet og reliabilitet	32
4.7 Etske refleksjoner.....	33
5.0 Empiri og data	35

5.1 Jentene	35
5.1.1 Observasjoner – mye	36
5.1.2 Klær og uttrykk	37
5.1.3 Case: Jenny – ”egen stil”	38
5.1.4 Tanker og meninger om puberteten.	39
5.1.5 Case: Mette og Charlotte – ”mensen er ekkel”	42
5.1.6 Case: Maja og Benedikte – ”fått det”	43
5.1.7 Forholdet til guttene.	45
5.1.8 Case: Emilie – kyssing.	46
5.1.9 Vekt og mat	47
5.1.10 Case: Jenny – ”de er skyld i det selv”	47
5.1.11 Case: Lisa – stor.	49
5.2 Guttene	51
5.2.1 Observasjoner – elektriske.	51
5.2.2 Case: Lars Martin- latter og tøys.	52
5.2.3 Lappene – ”lurer ikke på noe”	53
5.2.4 Individuelle samtaler – Case: Kåre: ”har ingen tanker om det”	54
5.3 Oppsummering	55
6.0 Analyse og fortolkning	56
6.1 Kropp og identitet – hvem er jeg?	56
6.1.1 Tanker og erfaringer om egen kropp.	56
6.1.2 Kroppen som uttrykker og kommuniserer – klær og kroppsspråk.	60
6.1.3 Kropp og modernitet – å ha kontroll.	62
6.2 Midt imellom.	66
6.2.1 Litt for liten eller litt for stor?	67
6.2.2 Å finne sin plass i kaoset.	69
6.3 Å se seg selv i den andre.	70
6.3.1 Betydningen av vennskap.	71
6.3.2 Å bli en gjenstand for den andre.	72
6.3.3 Anerkjennelse	74
7.0 Avslutning	77
8.0 Kildehenvisning:	80

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.

Det er igjennom noen konkrete møter med 12 åringer at motivasjonen for denne oppgaven ble til. Som helsesøster treffer jeg denne aldersgruppen i skolehelsetjenesten. For noen år tilbake jobbet jeg på en barneskole. Jeg hadde da treffetid en gang i uken som var på to timer der elevene selv kunne oppsøke meg for å prate eller spørre om ting de lurte på som omhandlet kropp og helse. Jeg husker spesielt godt ei jente som banket forsiktig på døren min. Hun var rødflammet i ansiktet og hun snakket med lav stemme da hun skulle fortelle meg noe som bekymret henne veldig. Tidligere samme dag hadde hun oppdaget noe hvitt seigt og ekkelt i trusen sin. Hun var 11 år og hun hadde aldri hørt om utflod. Hun hadde sittet lenge inne på do og bare grått. Læreren hadde bedt henne gå til meg for at jeg skulle prate med henne. Det var bare flaks og tilfeldigheter som gjorde at jeg var her akkurat denne dagen for å ha min to timers lange ukentlige treffetid, og at det sammenfalt med hennes første møte med utflod. Etter dette møtet kjente jeg at dette emnet puberteten kan jeg for lite om, og ikke minst burde jeg eller noen andre ha informert denne jenta om hva utflod var lenge før hun selv oppdaget det.

I henhold til veilederen *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons – og skolehelsetjenesten* for helsesøstre er det anbefalte programmet at helsesøster skal inn i 5.klasse med helseopplysning om pubertetsutvikling, helse, livsstil og psykisk helse (Sosial og helsedirektoratet, 2004). Det ligger ingen andre føringer for hva dette innebærer, men jeg tenker at i et forebyggende perspektiv er det viktig at de unge kjenner seg trygge på den forandringen som skal skje i puberteten. Etter å ha snakket med mange helsesøstre er det vanlig at helsesøster kommer en gang i året og har en times lang undervisning om puberteten i 5. eller 6. klasse, men dette varierer nok fra kommune til kommune.

For å kunne gi elevene den støtte og veiledning de trenger i forhold til pubertet tenker jeg det er viktig å vite noe mer om hvordan det er å være 12 år og i en gryende pubertetsutvikling. I dette ligger den faglige motivasjonen for denne oppgaven. Jeg vil avslutningsvis komme med

noen betraktninger i forhold til mulige tiltak og tilnærminger til tema pubertet helsesøster kan ha i sitt arbeid i skolehelsetjenesten, med et fokus på det forbyggende.

I denne oppgaven har jeg valgt skolen som arena og da 6. klasse. Elevene er da 11 – 12 år og mange har kommet i puberteten. I en rapport fra Folkehelseinstituttet: *13 – 15 åringer fra vanlige familier i Norge* står det at: ” pubertet og ungdomstid er forbundet med både sosiale, kroppslige og hormonelle endringer. Kroppen forandrer seg, og med dette følger en endring av den enkeltes og omgivelsenes holdninger til kroppen” (Helland & Mathiesen, 2009, s.21). Denne endringen i kroppen og hvordan det oppleves for den enkelte i forhold til egen identitet og i relasjon med andre er det jeg ønsker å se nærmere på i denne oppgaven.

Tittel på oppgaven er: *En studie av 12 åringers identitet og kropp i puberteten.*

Problemstillingen er: *Hvordan opplever 12 åringer seg selv og sin kropp i pubertetsutviklingen?*

1.2 Presentasjon av tema.

Informantene mine var 11 til 12 år gamle da jeg utførte feltarbeidet. Jeg valgte denne alderen fordi jeg ønsket å få tak i deres opplevelse av kropp og identitet før de var fullt ut kommet i puberteten, og de kroppslige og psykiske endringene var blitt en del av dem. Jeg ønsket også å favne hele spekteret i samme klasse der noen hadde kommet langt i puberteten, mens andre enda ikke hadde begynt. Jenter kommer ofte før guttene i puberteten og jeg oppdaget tidlig i feltarbeidet mitt at guttene ikke hadde noen synlige pubertetsendringer. Jentene derimot befant seg midt i dette skillet mellom at noen få var kommet langt i utviklingen, de fleste befant seg i starten og noen hadde ingen tegn på pubertet enda.

Hovedfokus og utgangspunktet i denne oppgaven er *puberteten* men da med ulike innfallsvinkler. Pubertet defineres som ”den perioden i begynnelsen av tenårene hvor et barn utvikles til å bli kjønnsmoden” av Medisinsk ordbok (Pubertet, 1998, s. 266). Kropp og identitet er nært forbundet med hverandre, der jeg i denne oppgaven stiller meg bak en forståelse av at dette ikke kan sees løsrevet fra hverandre. Et sentralt perspektiv i oppgaven er Maurice Merleau – Ponty sin filosofi om hvordan vi alle gjennom kroppen vår erfarer, sanser

og er i verden. Et sentralt begrep er her ”den levde kroppen”, og med dette viser han til at som menneske lever og uttrykker vi oss gjennom kroppene våre (Engelsrud, 2006). Vår tilgang til verden er gjennom kroppen (Engelsrud, 2006). Identiteten vår handler om svaret på spørsmålet ”hvem er jeg?” (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Kroppen endres under puberteten og dermed endres også de tankene en har om hvem man er.

Puberteten har tradisjonelt ”blitt brukt som en markør på en overgang fra barn til å bli voksen” (Kvalem & Wichstrøm, 2007, s.9). I dag ser vi at denne overgangsperioden er lang med tenåring – og ungdomstid før man trer inn i en voksen verden. I denne sammenhengen vil jeg komme inn på hva som kjennetegner en slik overgangsfase i lys av Arnold van Gennep sin teori om overgangsriter. En overgangsrite kjennetegnes ved at det skjer et skifte av sted, status, sosial posisjon og alder (Gilhus, 1999). Om puberteten er en slik overgangsrite vil jeg drøfte videre i analysedelen av oppgaven.

Det er ikke lett å velge en betegnelse på en 6.klassing da de på mange måter er i en alder midt imellom noe. Å være midt imellom noe er nettopp det Victor Turner beskriver som den liminale fasen. Dette er de periodene i livet man befinner seg mellom to faser, der man har forlatt en periode men enda ikke innlemmet i en ny (Turner, 1996). Man er derfor uten noen tilhørighet og status, i dette tilfellet verken barn, voksen eller ungdom. Jeg vil drøfte dette i forhold til om mine informanter gir uttrykk for om de befinner seg midt imellom noe i en liminal fase. Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke ulike betegnelser på informantene mine som 12 åring, 6.klassing, elev og unge. Selv om noen av informantene fortsatt er 11 år kaller jeg alle 12 åringer da det er snakk om noen uker eller måneder før de fyller 12 siden jeg utførte feltarbeidet mitt seint i skoleåret.

Jeg vil også drøfte problemstillingen i lys av den moderne tiden vi lever i. Fokuset på kropp og utseende er i dagens samfunn et økende fenomen (Duesund, 1998). Kroppen er et symbol på å være vellykket der ”kroppens utseende og form blir en sosial markør for lykke, status og makt” (Engelsrud, 2006, s. 10). Å ha et attraktivt utseende er viktig og kroppen blir sett på som noe vi kan forandre, kontrollere, forme og manipulere (Kvalem, 2007). Puberteten er ikke noe vi kan kontrollere da det er styrt av hormoner. Jeg stiller meg undrende til hvordan dette må oppleves for de unge å stå midt i dette skillet med idealene på den ene siden og en ukontrollerbar kroppslig utvikling på den andre. Jeg vil igjennom oppgaven komme nærmere inn på dette og se om jeg kan finne noen svar på dette spørsmålet.

Jeg traff mange av elevene sammen i små og store grupper. På den måten fikk jeg se hvordan de var i interaksjon med hverandre. Jeg vil mot slutten av analyse og fortolkningsdelen komme inn på den forståelsen Anne – Lise Løvlie Schibbye har av en dialektisk relasjon. Dette vil jeg se i lys av det de unge viste meg og hva jeg observerte når de var sammen i samhandling med hverandre og hvilken betydning anerkjennelse kan ha i en relasjon.

Studiet er basert på en fenomenologisk tilnærming. Fenomenologien har i det 20 – århundre vært en viktig filosofisk retning. Fenomenologien prøver å få tak i hvordan ulike fenomener viser seg for oss og hva som åpenbarer seg for oss (Zahavi, 2003). Sagt på en annen måte er fenomenologien en ”filosofisk analyse” av ulike gjenstander og fenomeners framtredelesformer for å kunne komme fram til en forståelse av hvordan noe er (Zahavi, 2003). Det er ikke nok å bare se helt objektivt på det som framtrer for oss, vi må også ta med hvordan noe erfares og forstås. Det handler om å få tak i den andres subjektive opplevelsesverden og hvilken mening den andre legger i sine menneskelige erfaringer (Thomassen, 2006).

Schibbye skriver ”at vi må la fenomenet fremtre for oss” (2009, s.267). Hun skriver om dette i den sammenheng at vi må legge fra oss våre egne behov, følelser og tanker for å kunne helt og fullt være tilstede for å lære den andre å kjenne (2009). Den andre får plass og man prøver å ta inn det den andre sier. I min rolle som forsker har dette vært svært viktig. Det er de unge sine egne tanker og meninger som skal få komme fram. Jeg vil prøve å lytte og vise en oppriktig interesse for den andre. På samme tid er det viktig å være oppmerksom på at også min opplevelse av puberteten og mine tanker rundt emnet vil farge min oppfattelse og tolkning. Jeg har både en erfaring med å selv ha vært i puberteten en gang på 90 tallet, og erfaringer fra jobb og praksis. Jeg har reflektert over dette og tenker at det er en styrke at jeg innehar denne kunnskapen da jeg lettere kan sette meg inn i den andres sin opplevelse av egen situasjon.

1.3 Oppbygging av oppgaven.

Oppgaven er delt inn i seks hovedkapitler.

Kap 1 er en innledning. Her legger jeg fram min faglige motivasjon for valg av tema samt problemstillingen. Videre skriver jeg kort om hvilke teorier og fagområder jeg vil komme inn på i forhold til tema for oppgaven.

Kap 2 er et kapittel der jeg presenterer noe bakgrunnskunnskap som er relevant for problemstillingen. Her kommer jeg inn på skolen som en identitetsdannende arena og puberteten.

Kap 3 tar jeg for meg de teoretiske perspektivene som denne oppgaven bygger på. Jeg gjør kort rede for noen sentrale begrep for oppgaven som kroppsbilde, kroppsspråk, selvbilde og identitet. Her vil jeg se på Maurice Merleau – Ponty sin teori om kroppens fenomenologi. Andre sentrale teoretikere jeg her trekker fram er Arnold van Gennep og overgangsriter, samt Victor Turner og liminalitet. Anerkjennelse og det relasjonelle er også et tema jeg berører videre i oppgaven, og jeg vil kort gjøre rede for disse begrepene der Anne – Lise Løvlie Schibbye er en sentral kilde. Jeg vil også komme inn på hva som kjennetegner den tiden vi lever i og hvilke forskning som er gjort i forhold til å være ung i dagens samfunn.

Kap 4 er metodekapitlet. Her legger jeg fram hvilke metoder og tilnæringer jeg har brukt i feltarbeidet mitt.

Kap 5 er et stort kapittel der resultatene fra feltarbeidet er grundig beskrevet. Jeg har valgt å først skrive om jentene for så å ta for meg guttene. Jeg vil også legge fram flere case der jeg presenterer noen av informantene mine.

Kap 6 er analysedelen. Her vil jeg drøfte og analysere empirien i lys av teori. Jeg trekker her fram ulike aspekter ved kropp, pubertet og identitet. Sentrale teoretikere og kilder er her Maurice Merleau – Ponty, Van Gennep, Victor Turner og Anne – Lise Løvlie Schibbye.

Kap 7 er avslutningen der jeg viser til noen hovedpunkter fra oppgaven, samt oppsummerer hva denne oppgaven har kunnet bidra med.

2.0 Bakgrunn: skole og pubertet

Som bakgrunn for tema videre i oppgaven vil jeg her legge fram noe bakgrunnskunnskap om to relevante emner. Jeg vil først gjøre kort rede for hvor i landet skolen jeg utførte mitt feltarbeid ligger og hva som preger dette stedet. Videre vil jeg ta for meg skolen som arena for identitetsdannelse og hvilken rolle skolen har i dagens samfunn. Deretter vil jeg gi en kort innføring i pubertetsutviklingen både fysisk, emosjonelt og kognitivt.

2.1 Skolen som en identitetsdannende arena.

Skolen jeg hentet mine informanter ifra er en liten skole med bare et trinn per årskull, der det er mellom 20 og 30 elever i hver klasse. Skolen ligger i en liten bygdekommune i innlandet av Øst – Norge. Det er noen få butikker lokalisert i bygda, men dette er svært dyre klær og mest sportsklær. De fleste kjører til et handelssentrum en halvtime unna når de skal handle. Dette tettstedet er ingen by men de har noen butikker med både dyre og noe billigere klær som utvalg. Skal man reise til en by med størrelse tar det ca 3 timer med bil så et daglig storbyliv er derfor lite tilgjengelig for innbyggerne i denne kommunen. Dette vil igjen ha en innvirkning på hvordan 12 åringene har mulighet til å handle, hvordan mote påvirker de eller hvor anonyme jentene kan få lov til å være når de for eksempel skal ut å kjøpe sin første bh. Alle elevene i bygda går på denne skolen fra 5. til 10. klasse, og mange bor langt unna skolen slik at de må ta buss for å komme til skolen. Bygda er preget av turisme og innbyggertallet mangedobles i feriene. Det er også en bygd med økende folketall der familier flytter til bygda. Mange unge deltar i ulike aktiviteter der skisport og fotball er dominerende idretter.

Det er flere grunner til at jeg valgte skolen som arena for arbeidet mitt. Noe handlet om den praktiske gjennomføringen og å få tilgang på informanter. En annen grunn var at ved å være på skolen kunne jeg møte elevene med mange ulike tilnærminger. På denne måten kunne jeg danne meg et helhetlig bilde av de unge sine tanker om kropp gjennom ulike metoder. Nettopp fordi det i løpet av en skolehverdag er veldig mange arenaer og kontekster elevene møter hverandre på. Elevene går sammen i gangene, de er sammen i friminuttene, de spiser sammen, de har timer sammen, de har kroppsøving sammen, og mange flere slike møtepunkter har de hver ukedag i veldig mange år.

I lærerplanen fra utdanningsdirektoratet står det at:

”opplæringens mål er å ruste barn, unge og voksne til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre. Den skal gi hver elev kyndighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å stå andre bi” (2010).

Skolen er en viktig arena for identitetsdannelse og sosialisering. I lærerplanen trekkes nettopp dette fram, at i skolen er man sammen med andre. De tankene de unge har om seg selv blir formet gjennom interaksjon med andre der en sammenlikner seg med andre, og der en får tilbakemeldinger fra andre. Dette fører til at hver og en gjør seg noen refleksjoner gjennom hele oppveksten om hvem en er, og ens egen identitet blir formet (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Skolen som en arena for denne utviklingen er av stor betydning, fordi det er her de unge treffer hverandre. Venner og gode relasjoner er avgjørende faktorer i forhold til hvilke tanker en har om seg selv. Det er ikke overraskende at de som har gode venner som oftest også har en positiv selvfølelse (Kvalem & Wichstrøm, 2007).

Lærerne er også av stor betydning når det gjelder de unges psykiske helse, der forskning viser at de elevene som får god støtte fra læreren gjør det bedre på skolen i forhold til skoleprestasjonene (Helland & Mathiesen, 2009). Samtidig viser også forskning fra Ung i Norge undersøkelsen fra 1992 at de mest populære på skolen er de som gjør en innsats for å få gode karakterer (Øia & Strandbu, 2007). Jeg tenker at dette er faktorer som igjen vil ha en innvirkning på pubertetsutviklingen. Har eleven det bra med seg selv og trives på skolen vil dette igjen virke inn på hvordan den enkelte mestrer de forandringene som skjer i puberteten. Forskere peker på nettopp dette, at dersom de unge ”bare” har en utfordring av gangen vil det være mest gunstig for utviklingen, enn om den unge møter mange utfordringer på en gang (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Det vil si at dersom eleven både skulle forhold seg til utfordringene knyttet til pubertetsutviklingen, samtidig som han eller hun slet med det faglige på skolen, ville det kunne bli en for stor oppgave å mestre for den enkelte.

Jeg mener at helsesøster sin rolle i skolen også vil virke inn på den enkeltes elevs trivsel, om skolehelsetjenesten fungerer etter den hensikten den har som mål. I veilederen *”Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons – og skolehelsetjenesten”* legges det vekt på at helsesøster skal være tilgjengelig på skolen, og at det skal være enkelt å søke om

hjelp (Sosial – og helsedirektoratet, 2004). Helsesøster skal også jobbe forebyggende i skolen for å bedre elevenes oppvekstmiljø (Sosial – og helsedirektoratet, 2004). I rapporten ”13-15 – åringer fra vanlige familier i Norge – hverdagsliv og psykisk helse” trekkes også dette fram, at helsestasjonen og skolehelsetjenesten er viktig i forhold til å forebygge psykiske plager. En årsak til dette er at de tjenestene helsesøster tilbyr er for alle og på den måten virker det lite stigmatiserende (Helland & Mathiesen, 2009). Helsesøster møter alle elevene gjennom veiledning i grupper og gir helseopplysning til hele klasser, og på den måten møter hun alle elevene uavhengig av hvilke behov den enkelte har. Jeg tenker at på den måten blir tilbudet helsestasjonen har et lavterskeltilbud som er for alle, der ingen elever burde falle utenfor. Men jeg ser også ut i fra mine erfaringer at det er svært varierende fra skole til skole i forhold til hvor stor rolle, samt hvor mye ressurser som brukes i hver enkelt kommune på forebyggende arbeid fra helsestasjonen sin side. Det som hadde vært interessant var å hatt noe forskning som viser hvilken betydning helsesøster har i skolen, og hva dette eventuelt betyr for den enkeltes elevs identitetsdannelse og opplevelse av kropp i puberteten. Jeg har ikke funnet noe forskning på dette feltet. Men jeg er av den oppfatning at helsesøster kan ha en viktig rolle i skolen i forhold til helseopplysninger om kropp og helse. Jeg tror også helsesøster kan være med på å hjelpe den enkelte elev til å kunne finne seg selv, sin egen identitet og jobbe forebyggende i forhold til den krevende tiden puberteten kan være.

Skolen som en viktig institusjon i samfunnet har endret seg gjennom tiden. Jeg vil ikke gå inn på hele denne historien, men trekke fram et forhold ved dagens skole som viser at det er et dobbelt bilde av hvilken rolle skolen har i vår tid (Øia & Fauske, 2003). På den ene siden er de unge handlende subjekter der de unges egne behov og avgjørelser skal stå sterkt, mens på den andre siden er de lærerens prosjekter der de skal formes etter læreplaner og pensum (Øia & Fauske, 2003). En kan stille seg noen undrende spørsmål om kravene til elevene er for store i dagens samfunn der det å skulle lykkes nesten blir en umulig oppgave. Når elevene både møter alle disse kravene fra lærerplaner og pensum samtidig som trendene i samfunnet forteller en at man selv må ta ansvar for eget liv, kan det kanskje for noen bli for mye når kroppen endres, og de tankene man hadde om seg selv blir utfordret.

2.2 Puberteten

Jeg vil her ta for meg hva som skjer både fysisk, kognitivt, og emosjonelt i puberteten. Når jeg her velger å stykke opp utviklingen i ulike områder er det fordi det er mest oversiktlig, og det er slik litteraturen beskriver puberteten. Jeg tenker at alt henger sammen og at hele kroppen opplever disse endringene, slik at utviklingen ikke vil kjennes som noe løsrevet fra hverandre for den enkelte.

En kort definisjon på pubertet er at hormoner setter i gang en prosess i kroppen hos gutter og jenter slik at man blir kjønnsmoden og kan reproducere seg selv (Hvalstad, 2004). Det er både miljømessige og genetiske faktorer som spiller inn når puberteten starter (Evenshaug & Hallen, 2001). Foreldrenes start av puberteten vil ofte gjenta seg hos egne barn. I forhold til miljø ser man at det også har hatt en innvirkning da pubertetens starttidspunkt har sunket med ca to år i de vestlige land de siste hundre årene (Evenshaug & Hallen, 2001). Dette skyldes god helse i befolkningen på grunn av bedre ernæring, vaksiner og generell bedre medisinsk omsorg (Evenshaug & Hallen, 2001).

Pubertetsutviklingen starter med at det sendes signaler fra hjernen om å øke produksjonen av kjønnshormoner (Bjålie, Haug, Sand, Sjaastad & Toverud, 1998). De ulike hormonene setter i gang mange forandringer i kroppen både fysisk og psykisk. Det er svært individuelt når puberteten starter, men normalt begynner det en gang mellom 10 – 15 års alderen. Jenter ofte 1 – 2 år før guttene (Bjålie et al., 1998). Varigheten på puberteten varierer for den enkelte, men gjennomsnittlig varer det fire år for jentene, men litt kortere for guttene (Bjålie et al., 1998).

2.2.1 Fysisk utvikling

Gutters fysiske pubertetsutvikling kjennetegnes ved at testiklene begynner å vokse. Testiklene produserer det mannlige kjønnshormonet testosteron (Bjålie et al., 1998). Penis vokser, produksjon av sædceller starter og de får kjønnshår. Andre endringer er at de unge får en økt produksjon av svette som også lukter mer og ubehagelig. De vokser i lengden og stemmen endrer seg til å bli dypere (Hvalstad, 2004).

Hos jentene starter puberteten ofte med at brystene begynner å vokse. Deretter følger økt lengdevekst samt utvikling av kjønnsår. Både de indre og ytre kjønnsorganene vokser. De får utflod og så menstruasjon (Bjålie et al., 1998). Jentene får også rundere hofter (Hvalstad, 2004) og en generell økning med fett på kroppen (Kvalem & Wichstrøm, 2007).

2.2.2 Emosjonell og kognitiv utvikling

Forskning viser at de hormonelle forandringene som skjer i forbindelse med puberteten kan knyttes sammen med at man finner mer emosjonelle plager i 13 – 15 års alderen (Helland & Mathiesen, 2009). På grunn av denne økningen av hormoner i kroppen under puberteten forklarer det hvorfor de unge opplever mer negative tanker og svingninger i følelsene (Kvalem & Wichstrøm, 2007). De unge har også mer spennvidde i følelsene enn det voksne har (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Det vil si at de opplever mer intense følelser og at det endrer seg fort mellom for eksempel veldig glad eller veldig lei seg.

I spedbarnsalderen er det en enorm utvikling av hjernen, og noe av det samme skjer også i ungdomsalderen der det skjer en ”ny omgang med vekst og styrking av hjerneforbindelser” (Rønhovde, 2010, s. 63). Tinninglappen som er den delen av hjernen som styrer språk, hukommelse og emosjonell kontroll er ikke ferdig utviklet før en gang mellom slutten av tenårene til midten av tjuårene (Rønhovde, 2010). Det samme gjelder frontallappen som har blant annet dette som oppgave: ”vurdering, beslutning, organisering, overblikk, timing, impuls kontroll, og resonnering” (Rønhovde, 2010, s.67). Jeg skal ikke her gå nærmere inn på alt som skjer i hjernen da dette er et komplekst og stort fagfelt, men poenget med å ta det med er at det er viktig å vite noe om dette for å forstå de unge i denne utviklingen.

På grunn av denne hjerneutviklingen svinger følelsene og det kan være vanskelig å kontrollere stemningsleie (Rønhovde, 2010). Å holde orden i en slik ”ombygging” som skjer i hjernen kan være krevende. Det er mange tanker og det blir lett kaos (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Den kognitive utviklingen tar tid og varer for mange gjennom hele ungdomstiden og inn i voksen alder (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Det kan derfor for mange oppstå et gap mellom en rask fysisk modning, men på andre siden en langsommere kognitiv utvikling. Derfor blir det for mange krevende å skulle leve opp til de forventningene som stilles, og utfordringene blir større enn det man har mulighet til å mestre (Kvalem & Wichstrøm, 2007).

2.3 Oppsummering

Det er mange faktorer som spiller inn når man skal se på hvordan en 12 åring opplever egen identitet og kropp i puberteten. Skolen som en arena der de unge oppholder seg mange timer i løpet av oppveksten er av stor betydning. Det er også forskjellig hvor mye ressurser de ulike kommunene i landet velger å bruke på forebyggende arbeid i skolen gjennom skolehelsetjenesten. En annen faktor som spiller inn er hvor skolen ligger geografisk i landet i forhold til blant annet forskjellene på land og by, og nærhet til blant annet butikker.

Det konkrete fysiske som skjer i kroppen er noe de unge selv ikke kan kontrollere, men virker inn i forhold til hvordan den enkelte takler det som skjer. Startidspunkt for når puberteten inntreffer, og hvor raskt utviklingen skjer er faktorer som spiller inn i forhold til hvordan de unge mestrer denne kroppslige endringen. Pubertetsutviklingen er kompleks og sammensatt av mange forhold. Jeg vil videre se på ulike teoretiske tilnærminger til tema kropp og identitet i puberteten.

3.0 Teoretiske perspektiver

I denne delen av oppgaven vil jeg legge fram det teoretiske grunnlaget for problemstillingen. Jeg vil starte med å se på ulike begrep som omhandler identitet i forhold til selv og kropp. Maurice Merleau – Ponty sin kroppsforståelse er her sentral. Jeg vil også ta for meg den nyere forskningen som er gjort på feltet i forhold til hvilke tanker de unge har i dag om seg selv, og sin egen kropp. Videre vil jeg se på hva som kjennetegner det moderne samfunn i forhold til kropp, samt hvilke trender vi ser i dag i forhold til de unges identitetsdannelse. Jeg vil også kort gjøre rede for Arnold van Gennep sin teori om overgangsriter og Victor Turner sine tanker om liminalitet. Anerkjennelse og det relasjonelle der Anne – Lise Løvlie Schibbye sin dialektiske relasjonsforståelse vil jeg også kort presentere mot slutten av dette kapitlet.

3.1 Kropp og identitet

Når jeg leser litteratur om identitet, selv og kropp dukker det om mange begrep som selvbilde, kroppsbilde, kroppsspråk og selvfølelse. Disse begrepene har ulike nyanser av definisjoner, men der mye også henger sammen. Jeg vil kort definere de ulike begrepene før jeg kommer inn på Maurice Merleau – Ponty sin filosofi om kroppens fenomenologi. Hans teori oppsummerer på mange måter alle disse begrepene, og fører dem sammen til en helhetlig forståelse av kropp og selv.

3.1.1 Kroppsbilde

Folkehelseinstituttet kommer med en enkel folkelig definisjon på hva kroppsbilde er når de skriver om barn og unge: kroppsbilde er ”hva de unge generelt syns om kroppen sin” (Helland & Mathiesen, 2009, s. 39). En annen definisjon er: a person’s perceptions, thoughts, and feelings about his or her body (Grogan, 2008, s. 3). Kroppsbildet handler derfor om de tankene vi har om egen kropp. Disse tankene er spesielt sårbare i puberteten siden kroppen endres, og da endres også de tankene en har om kroppen sin (Evenshaug & Hallen, 2001). På grunn av det som skjer fysisk i kroppen til de unge vil de helt naturlig bli mer opptatt av utseende og kroppen sin (Evenshaug & Halen, 2001). De blir også mer vare og følsomme for det som har med utseende å gjøre. Dette virker igjen inn på de tanker de unge har om eget

selvbilde og identitet (Evenshaug & Hallen, 2001). Det bildet den unge har på egen kropp er også sterkt påvirket av sosiale erfaringer (Grogan, 2008). Kroppsbildet er noe som ikke er konstant hele livet, det er elastisk og kan forandres ved endringer i tilværelsen (Grogan, 2008). Det er gjort mye forskning på akkurat dette emnet, kroppsbilde i puberteten. Mye av denne forskningen peker også på at det er store kjønnsforskjeller mellom gutter og jenter i puberteten. Jeg vil nevne noen eksempler.

I en stor tverrnasjonal undersøkelse om helsevaner blant norske skoleelever som ble gjennomført i løpet av 2005 og 2006 viser det at det er en økning blant jenter i forhold til misnøye med egen kropp (Stavseth, 2008). Jenter har derfor et mer negativt kroppsbilde i vår tid enn det de hadde tidligere. Denne undersøkelsen har vært gjennomført hvert fjerde år siden 1983 blant 11,13 og 15 åringer (Stavseth, 2008). Også i en rapport fra folkehelseinstituttet med tittelen *”13 – 15 åringer fra vanlige familier i Norge – hverdagsliv og psykisk helse”* skrives det om jenters forhold til egen kropp. Her blir det også trukket fram at jenter er generelt mye mer misfornøyd med utseende enn guttene. Mer enn halvparten av jentene er opptatt av å bli tynnere (Helland & Mathiesen, 2009).

Levine og Smolak skriver i en artikkel om utviklingen av kroppsbilde under ungdomstiden der ca 40 – 70 prosent av alle jenter i tenårene er misfornøyd med to eller flere aspekter ved egen kropp (2002). I vestlige land er 50 til 80 prosent av alle tenåringsjenter opptatt av å skulle bli tynnere (Levine & Smolak, 2002). Dette er store tall med lite nøyaktighet, men forteller allikevel noe om at svært mange jenter har et negativt kroppsbilde i hele den vestlige verden, og at det ikke bare er et fenomen her i Norge.

Kroppsbilde endres som nevnt under puberteten pga store kroppslige forandringer, og med dette endres også utseende. Mange får blant annet mye kviser og uren hud som er endringer som ikke forbindes med skjønnhet. Forskning viser at attraktive mennesker blir sett på av andre som mer kompetente, dette gjelder spesielt pene barn og unge. Attraktive mennesker får også mer positive tilbakemeldinger fra andre enn de som er mindre attraktive (Jackson, 2002).

Men hva med guttene, hvordan endres deres kroppsbilde under puberteten? Det er gjort forskning som viser hvordan gutter og jenter reagerer og takler puberteten ulikt. Gutter som modnes tidlig er stort sett mer fornøyd enn de som kommer seint i puberteten (Kvalem &

Wichstrøm 2007). I en norsk longitudinell studie av unge i alderen 13 – 18 år fant man at guttene gjennom disse årene får et bedre kroppsbylde (Kraft, Breivik, Røysamb & Holsen, 2001). Dette henger sammen med at guttene øker i vekt under puberteten og da mest i muskelmasse. Dette fører dem nærmere et moderne mannlig kroppsbylde (Kraft et al., 2001). For jenter er det motsatt da de øker i vekt i puberteten og dette er økt fettvev. Jentene får også mer former og tydelig hoftepartier. Dette fører jentene lenger vekk fra det moderne kroppsbylde om å være tynn og slank (Kraft et al., 2001). Det moderne kroppsbylde vil jeg se nærmere på senere i dette kapitlet, men først litt om selvbilde og identitet.

3.1.2 Identitet: hvem er jeg?

Selvbildet og identitet handler om mye av det samme, og i disse begrepene ligger meningen i å finne svaret på ”hvem er jeg?” (Kvalem & Wichstrøm, 2007). En annen tilnærming til begrepet identitet hentet fra Evenshaug og Hallen er ” En konsistent og sammenhengende opplevelse av seg selv og hvem en er. Innebærer at ens verdier, tro og aspirasjoner utgjør et integrert hele ” (2001, s. 431). Sentralt i begrepet selvbilde er selvet. Selvet blir av Evenshaug og Hallan forklart som ”en persons oppfatning/begrep el. vurdering av seg selv” (2001, s.439). Selvbildet, identitet og selvet blir her noe som beskriver det samme og uttrykkene brukes noe om hverandre i denne oppgaven, men med samme betydning. Selvfølelsen handler om de tankene en har om sitt eget selvbilde og identitet. Sagt på en annen måte så evaluerer en seg selv (Kvalem & Wichstrøm, 2007).

Vårt bilde på vårt eget selv, selvbildet henger sammen med de tankene vi har om egen kropp. ”Selvet utvikles ved erfaringen av oss selv i våre kropp, og ved den erfaring livet gir og først og fremst gjennom kroppen” (Bunkan, 2001, s. 62). Selvet og identiteten de unge har henger derfor sammen med hvilke tanker de har om egen kropp. Evenshaug & Hallen skriver at den verdien de unge setter på seg selv som menneske henger nøye sammen med den ytre vurderingen de har av seg selv (2001). Selvbildet og kroppsbylde henger derfor sammen og utgjør en persons helhetlige vurdering av seg selv. I interaksjon med andre formes disse tankene de unge har om egen kropp og seg selv. Skårderud og Isdahl skriver i boken *Kroppstanker* at kroppen er individets redskap for å kommunisere – til seg selv og til de andre – om det som kalles identitet (1998). Kroppen vår er selvet vårt som både kommuniserer innover mot en selv og utover mot andre, og dette bringer oss videre til hvordan vi kommuniserer med kroppen.

3.1.3 Kroppsspråk

”Kroppen er som et ekspressivt rom” (L’orange Fürst 1995, s. 24). Det er kroppen som uttrykker mitt indre, mine tanker og hvem jeg er. Solheim skriver at gjennom ”kroppsspråket formidles et bestemt meningsinnhold, kroppen forteller en historie” (1998, s. 31).

Kroppsspråket vårt handler om hvordan vi uttrykker oss gjennom kroppen. Så mye som 70 prosent av all kommunikasjon mellom mennesker er kroppsspråket (Engelsrud, 2006).

Kroppsholdning og bevegelser vi gjør med kroppene våre er en del av kroppsspråket samt hvilke nærhet eller avstand vi har til andre (Eide & Eide, 2004).

Engelsrud skriver at kroppen er både relasjonell men på samme tid også individuell (2006).

Det vi uttrykker med kroppen er våre egne bevegelser, men hvordan en annen oppfatter det er relasjonelt. I denne oppgaven vil jeg ha et spesielt fokus på å observere de unge sine kropper både i samhandling med meg og i interaksjon med hverandre. Det de unge kroppene uttrykker er 12 åringene sitt eget kroppsspråk, men hvordan jeg oppfatter det vil igjen være farget av mine tanker om kropp, og hvordan jeg tolker det som kroppene formidler. Ved å bruke meg selv og egne refleksjoner tenker jeg at det vil gi meg en større forståelse fordi jeg også har mine erfaringer og kunnskap om tema.

Jeg har nå sett på mange ulike begrep som både defineres som noe ulikt men som på samme tid er vanskelig å sees løsrevet fra hverandre. En filosof som tar for seg denne sammenhengen er Maurice Merleau – Ponty. Ved hjelp av hans teori vil jeg nå se på et perspektiv der det ikke er noe skille mellom kropp og selv.

3.1.4 Kroppens fenomenologi – Maurice Merleau – Ponty

Jeg har som nevnt innledningsvis en fenomenologisk tilnærming til problemstillingen min, der jeg ønsker å få tak i meningen og opplevelsen de unge selv har av egen kropp og identitet. Fenomenologien søker nettopp å finne gode beskrivelser mer enn forklaringer (Carman, 2008). Franskmannen og kroppsfilosofen Maurice Merleau – Ponty (1908 – 1961) var fenomenolog. På bakgrunn av to andre fenomenologer Husserl og Heidegger la han fram sin egen begrunnelse for hva fenomenologi er. I hans hovedverk ”Phenomenologie de la perception” som kom ut i 1945 legger han fram sin teori (Østerberg, 1994).

Det nye i hans teori er at kroppen må få forrang før man beskriver bevisstheten (Østerberg, 1994). Hans teorier innen kroppsfenomenologi er i denne sammenhengen relevant i forhold til en større forståelse av de unges erfaringer med kropp, og hvordan kroppen erfarer verden. Kroppen får en helt spesiell betydning i hans fenomenologi da det er kroppen som erfarer, er levende og persiperende. Persepsjon av egen kropp skriver Kvalem og Wichstrøm handler om ” oppmerksomhet på ulike deler av kroppen og hvor korrekt man vurderer form, størrelse og vekt i forhold til faktiske proporsjoner” (2007, s. 34). Eller en annen definisjon hentet fra Evenshaug og Hallen er at persepsjon er å tolke sanseintrykkene slik at de gir mening for oss, og at dette er en aktiv prosess (2001). Maurice Merleau – Ponty bruker mye dette begrepet persepsjon når han skal forklare hvordan kroppen sanser, ser og oppfatter verden.

Merleau – Ponty mener ikke at kroppen kun skal være noe konkret og ensidig, kroppen er mye mer komplekst og sammensatt enn dette (Østerberg, 1994). Derfor blir ståstedet hans for å kunne forklare det menneskelige ut i fra den enkelte personens persepsjon med egen kropp i situasjonen. Vi kan ikke plassere erfaringene våre ved å være mennesker inn i konstruerte hypoteser. Han legger vekt på at kroppen må ses på som en helhet hvor alle delene står i et forhold til hverandre (Carman, 2008). Menneskekroppen kan ikke reduseres til kun objekt, det er gjennom kroppen vi erfarer oss selv og andre. I denne verden er vi ikke bare en samling objekter, men vi er også deltakere i situasjoner og med i et miljø (Carman, 2008). Kroppen er personlighetenes subjekt, vi har alltid en kropp som vi må forholde oss til og som vi er tilstede i verden med (Merleau – Ponty, 1994).

Maurice Merleau – Ponty skriver at man står ikke ovenfor sin kropp, jeg er i min kropp, eller rettere sagt jeg er min kropp (1994). Det er ikke bare tankene som opplever men hele kroppen, og denne opplevelsen i verden er kroppslig. Opplevelse kan ikke reduseres til bare tanker (Carman, 2008). For uten en kropp kunne vi ikke engang eksistere og da ville vi ikke ha noen tanker. Det er kroppen som sanser, handler, føler, taler og uttrykker (Østerberg 1994). Som 12 åring er man i verden med den kroppen man har. Verden erfares gjennom kroppen og på den måten vil ikke verden oppleves likt for alle 12 åringer. En kropp i modning og utvikling vil igjen påvirke tankene og tilstedeværelsen i verden. Når kroppen endres i puberteten vil også ens egen identitet og de tankene en har om seg selv bli endret. På samme tid vil også den tiden vi lever i påvirke de tankene den enkelte har om seg selv og egen kropp. Jeg vil videre se på hva det vil si å være 12 år i dagens samfunn.

3.2 Modernitet og identitet.

Mine informanter vil være født på samme tid og på den måten representere sin tid, en egen avgrenset generasjon eller kohort (Øia & Strandbu, 2007). Jeg kan ikke se dagens 12 åringer som en løsrevet kategori uavhengig av de endringer og forandringer som skjer i samfunnet. De vokser opp i en sosial kontekst der noen felles tidstypiske trekk vil prege akkurat de elevene jeg prater med. Det strides i litteraturen om hvilke betegnelse dagens tid skal ha, men både det *moderne* og det *postmoderne* blir brukt i mange sammenhenger som en betegnelse på det samfunnet vi lever i dag. Noen av de endringene og utfordringene som er framtreddende i det postmoderne samfunn er at det skjer raske endringer i samfunnsutviklingen (Dencik & Jørgensen, 1999). Det er en økt globalisering der lokale tradisjoner og verdier er svekket. Vi lever i et kunnskapsbasert samfunn der vi stadig blir konfrontert med ekspertkunnskap vi må ta en stilling til, og dette gjør at kravene til den enkelte er økende og da også kravene til barn og unge (Dencik & Jørgensen, 1999). Utviklingen innen media har vært enorm siste årene der unges bruk av internett og mobiltelefon gir nye muligheter men også utfordringer (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Unge i dag har mange valgmuligheter. Dette kan føre til at unge blir usikre og forvirret, og at idealene om suksess og å være vellykket blir vanskelig og strevsomt å oppnå (Kvalem & Wichstrøm 2007).

”Kroppen sladrer om kulturen” er et sitat fra Finn Skårderud (Duesund, 1998, s.235). Det bildet vi har på egen kropp og oss selv er nettopp formet av den tiden vi lever i, og det gjenspeiler samfunnet. Når de unge skal finne seg selv og sin egen identitet i puberteten vil tiden de lever i påvirke denne prosessen. Det moderne samfunnet preges av individualisme der hver og en eier og bygger sitt eget liv (Sørhaug, 1998). Når den unge skal finne og søke etter sin egen identitet i puberteten kan det være en ensom prosess siden samfunnet forteller dem at dette er noe de selv må ta hånd om og ta ansvar for.

Anthony Giddens understreker det samme i boken *Modernitet og selvidentitet* (1996), der han skriver om det moderne individ. Han beskriver selvet som et refleksivt prosjekt, og med dette mener han at menneskets egen fortelling skapes gjennom de valgene vi selv tar på bakgrunn av den tiden vi lever i (Giddens, 1996). Kroppen er blitt en del av modernitetens refleksivitet, og med det mener han at kroppen kontinuerlig utsettes for så mange valg. Vi kan selv velge vår kropps utforming men paradoksaltil til begrepet valg er vi tvunget til denne ansvarligheten (Giddens, 1996).

Lettere blir det ikke for de unge når vi ser på hvilke idealer som blir presentert for dem gjennom mange kanaler. I den vestlige verden i dag er kroppsidealet å være tynn og høy for kvinner, med smal midje og store bryster (Kvalem, 2007). For mannen er det ideelle å ha store fyldige muskler, være høy og atletisk (Kvalem, 2007). Media spiller her en sentral rolle i formidlingen av dette kroppsbildet. Ser man i ulike moteblader eller fjernsynsprogrammer finner man jenter som er ekstremt tynne og høye (Tiggemann, 2002). Dette idealet som skapes i media om å skulle være tynn og høy er en årsak til det økende antallet jenter som er misfornøyde med kroppen sin (Tiggemann, 2002). Er man overvektig oppfyller man ikke bare dette idealet selv, men forskning viser at man som tykk blir assosiert med å være lat, uten noe selvkontroll og uten viljestyrke (Grogan, 2008). Dette er som nevnt tidligere nettopp et trekk ved den moderne kroppsoppfattelsen at kroppen er noe som skal kunne styres av viljen (Duesund, 1998). Duesund skriver at ” det finnes ikke lenger ytre barrierer, bare indre, og den indre barrieren er ens egen vilje ” (Duesund, 1998, s. 235). Man kan selv velge hvordan man vil se ut, og dermed blir man selv ansvarlig for en eventuelt fet og usunn kropp.

Samtidig viser forskning at barn og unge i den vestlige verden øker i vekt (Sosial og helsedirektoratet, 2008). I en undersøkelse som ble gjort i Oslo der utviklingen av 4. og 8. klasse elever sin vekt fra 1993 til 2000 ble kartlagt viste det at det er en høy forekomst av overvekt blant 4. klassingene og at overvekt blant 8. klassingene hadde økt betraktelig (Andersen, Lillegaard, Øverby, Lytlie, Klepp & Johansson, 2005).

Mari Rysst har samlet sitt forskningsarbeid om hvordan det er å vokse opp i Oslo i dag i boken ”Den tapte barndom” (2010). Hun følger de samme elevene fra 3. – 7. klasse der hun beskriver noen tema som omhandler de samme områdene som jeg belyser. Hennes resultat samsvarer med mange av mine funn som jeg vil komme tilbake til i den delen jeg legger fram resultatene.

De hun prater med som da enda er prepubertale, sier at det seksuelle er ekkelt, påtrengende og gjør dem flau. Men hun tenker at med en mer kroppslig modning og kognitiv utvikling vil dette endre seg til at det som nå er ekkelt vil bli kult. Hun skriver også om et helsesøsterbesøk der hun oppdaget at elevene kan veldig lite om seksualitet. Dette er et paradoks til den sterke seksualiseringen som barn og unge står ovenfor gjennom blader og tv.

Hun så også at det jentene er mest opptatt av i disse timene er den kroppslige fysiske endringen som skal skje i puberteten. Guttene var mer opptatt av det som konkret skjer under et samleie. Hun konkluderer sin forskning med at barna selv ikke ønsker å være sexy, men moteriktige og kule. Hun mener barn fortsatt får være barn og at de fortsatt har en barndom. (Rysst, 2010). I forhold til vennskap blant jentene oppdaget hun at det å herme etter hverandre er uakseptabelt. Et unntak er at herming kan være greit om man er bestevenninner. Med å herme etterligner man en annen sin stil i forhold til klær, sko eller hår. Skal man kunne herme med bestevenninnen sin er dette noe man avtaler på forhånd og det handler om et veldig nært vennskap. Dersom man hermer etter en man ikke har avtalt med og som ikke er en bestevenn, da gjør man noe dumt og man blir ikke inkludert som venninne (Rysst, 2010).

Å vokse opp i det moderne samfunn er krevende og stiller store krav til den enkelte. Enda vanskeligere må det være å oppleve at kroppen endres og de tankene en har om seg selv forandres. Kort oppsummert vil jeg si at vi i dagens moderne samfunn ender opp med mange barn og unge som er misfornøyde med eget utseende fordi avstanden mellom idealer og virkelighet blir for stor. Jeg tenker videre at det å være 12 år er en tid da du verken kan kalles barn, voksen eller ungdom. Jeg håper videre å finne noen svar på hvordan det oppleves for den enkelte å være i en slik overgang i livet. Jeg vil videre så på hva som kan kjennetegne en slik overgangsperiode.

3.3 Overgangsriter – Arnold van Gennep

Arnold van Gennep beskriver ulike overganger i livet i boken *Rites de passage*, *overgangsriter* som ble skrevet i 1909. Selv om han på mange måter tilhører en annen tid er teorien hans fortsatt aktuell. Det som gjør hans tenkning om overgangsriter aktuell også i dag er at modellen er åpen og fleksibel og passer inn i de fleste overganger (Gilhus, 1999). Gjennom boken hans beskriver han mange ulike riter der han hopper fort mellom ulike kulturer, landsdeler og årstall. De mest kjente og tydelige overgangsrundene vi har i Norge i dag er dåp, konfirmasjon, bryllup og gravferd.

Det som kjennetegnes med en overgangsrite er at det skjer et skifte av sted, status, sosial posisjon og alder (Gilhus, 1999). Et overgangsritual inneholder tre ulike faser der den første er adskillelses fasen. I denne fasen blir den det gjelder adskilt fra den plassen den hadde i samfunnet (Gilhus, 1999). I neste fase er vedkommende i selve overgangen som han kaller

terskelfasen. Og til slutt i integrasjonsfasen blir man tatt inn i igjen i samfunnet med da på et annet nivå enn der man var da man gikk inn i adskillelsesfasen (Gilhus, 1999).

Van Gennep beskriver inngående i boken sin det han kaller initiasjonsriter. En slik rite kan føre til man endrer tilhørighet i en aldersgruppe til en annen (Gilhus, 1999). Han beskriver her overgangen mellom barndom og voksenlivet og beskriver hvilken funksjon puberteten har i denne overgangen. Det han med mange ulike eksempler og argumenter ønsker å poengtere er at fysiologisk pubertet og sosial pubertet er som han skriver ”to vesenforskjellige størrelser” (Gennep, 1999, s. 58). Med det mener han at den fysiske pubertetsutviklingen er så uforutsigbar og med så store individuelle variasjoner at man kan ikke definere noe som kun pubertetsriter (Gennep, 1999). Han vil ha et skille mellom fysiologisk og sosial pubertet og han kritiserer alle andre som slår disse sammen uten å analysere det noe mer (Gennep, 1999). Han viser gjennom mange eksempler fra ulike kulturer at fysiologisk pubertet og sosial pubertet sjelden sammenfaller. Det fysiske som skjer med kroppen kunne være et enkelt tegn på at nå er barnet blitt voksent men det er ikke tilfelle mener han (Gennep, 1999). Når en jente får menstruasjon for første gang betyr ikke det noe mer enn at hun kan få barn. Både det å få menstruasjon og få barn skjer til veldig ulike tider for den enkelte i forskjellige kulturer og land. Disse variasjonene er så store skriver han at man kan ikke bruke puberteten som eneste mål på når man er voksen (Gennep, 1999).

For å bruke Gennep sine kjennetegn på en overgangsrite i forhold til den fysiske puberteten kan man si at adskillelsesfasen er den fasen der man går fra å være barn til å være pubertal. Man blir adskilt fra den barnlige kroppen som kun har endret seg veldig sakte siste årene, og som derfor har vært noe kjent og forutsigbart. Man er ikke lenger et barn kroppslig men man er i utvikling, forandring og vekst. I terskelfasen eller den liminale fasen er man i selve pubertetsutviklingen, som kan klassifiseres som noe midt imellom. I integrasjonsfasen er kroppen ferdig modnet og utvokst. Men dette var kun den fysiske modningen, sosialt derimot trenger man ikke ha modnet noe i det hele tatt eller blitt innlemmet i noen ny sosial posisjon.

3.4 Liminalfasen – Victor Turner

Victor Turner var inspirert av Gennep og undersøkte videre selve overgangen nemlig liminalfasen i detalj (Gilhus, 1999). Victor Turner skriver i artikkelen ”Midt imellom.

Liminalfasen i overgangsriter” fra 1964 om å være i en liminal fase av livet. Liminalfasen sier han er ”betwixt and between”. Det er den tiden man er imellom to faser i livet. Han skriver om dette som en prosess der man er på veg mot noe der man er i forandring (Turner, 1996). Han har et eksempel der han bruker vann som er under oppvarming på veg til å skulle nå et kokepunkt. I den liminale fasen har man er ikke lenger noen tilhørighet. Man kan ikke lenger være der man tidligere hørte til. På samme tid klassifiseres man heller ikke til å kunne innlemmes i en ny gruppe (Turner, 1996). Dermed blir den som er i en slik liminal fase utenfor alt og uten noen tilhørighet. Strukturene er i denne fasen visket bort og man har ingen status i noen gruppe da man ikke enda ikke har fått noen ny plass.

3.5 Det relasjonelle – Anne–Lise Løvlie Schibbye

Anerkjennelsesbegrepet og det relasjonelle har en sentral plass i min studie fordi jeg hadde som fokus å observere elevene i samhandling med meg og jevnaldrende. Jeg ønsket også å se på hvilken betydning anerkjennelse kunne ha disse møtene og hvordan de unge selv ble formet i interaksjon med hverandre. En sentral kilde er her Anne – Lise Løvlie Schibbye. Hun er inspirert og baserer sin teoretiske forståelse fra blant annet Hegel, Kierkegaard og Freud. Jeg vil her komme inn på noen begreper og perspektiver som jeg har hentet fra hennes relasjonsforståelse.

Dialektikk handler om at vi lever sammen med andre i ”en nær og gjensidig sammenheng”, noe som fører til at vi må se mennesker med et helhetlig perspektiv (Schibbye, 2009, s.19). Dette henger nøye sammen med et eksistensialistisk menneskesyn. Eksistensialismen kan ikke med en enkel definisjon defineres da det handler om vår væren i verden. ”Å eksistere betyr å tre frem, å komme til syne” (Schibbye, 2009, s.25). Dette er noe av det mest grunnleggende med å være menneske at vi først og fremst er til i verden, at vi eksisterer. Hvem vi er og hva vi blir kommer etter det faktum at vi er til. Gjennom å leve formes vi og mister mye av denne friheten til å kunne være oss selv slik vi er, fordi vi blir styrt av det essensielle. Essensen er det faste, bestemte og det gitte. Når mennesket kun styres av det essensielle mister vi kontakt med vårt ”værensgrunnlag”, det som forteller oss hvem vi er (Schibbye, 2009, s. 26). Det blir det ytre som styrer oss (Schibbye, 2009). Når vi blir styrt av dette ytre og handler ut i fra det i interaksjon med andre får vi et uopprinnelig forhold til andre mennesker. Da er selvet og egenverdien et menneske setter på seg selv styrt av de

tilbakemeldinger en får fra andre, og det vil hele tiden oppstå en konkurranse i relasjonen om å skulle vinne den andres beundring (Schibbye, 2009).

Anne – Lise Løvlie Schibbye skriver at ved å anerkjenne hverandre blir ikke relasjonen styrt av denne konkurransen om å vinne mest mulig ytre verdi. Anerkjennelse handler ikke bare om å gi hverandre ros selv om det kan oppleves godt for den enkelte, men det gir bare en kortvarig glede. Anerkjennelse handler om å bytte perspektiv og endre fokus fra seg selv og til den andre (Schibbye, 2009). Den andre sin ”indre opplevelsesverden blir fokusert og verdsatt som en selvfølge nettopp fordi det dreier seg om et medmenneske ” (Schibbye, 2009, s.258). Den andre får lov til å oppleve slik den gjør uten at noen forteller en hvordan man burde oppleve noe. Ved å anerkjenne den andres sin opplevelse er det mulig å også forandre opplevelsen (Schibbye, 2009). Men for å kunne gjøre dette må man også selv være i kontakt med sin egen subjektivitet for å kunne kjenne seg igjen i den andre (Schibbye, 2009). Man må derfor kjenne seg selv godt og ha et bevist forhold til egne tanker og holdninger. Alle disse begrepene henger sammen og er dialektiske, det vil si at de utgjør helheten i en anerkjennende væremåte (Schibbye, 2009).

3.6 Oppsummering

Jeg har kommet inn på mange begrep som beskriver noe om kropp og identitet. Jeg har avklart og kommet med en tilnærming til hva jeg legger i disse begrepene, og jeg ser at det knytter seg en klar sammenheng mellom både kropp, selv og identitet. Maurice Merleau – Ponty sin kroppsfilosofi gir oss et større perspektiv på at kropp og selv ikke kan sees løsrevet fra hverandre. Det er kroppen som sanser, føler og er i verden. Men når denne kroppen endres i puberteten vil også de tankene en har om seg selv være i forandring og utvikling. I relasjon til andre formes vi og vi blir oss selv i møte med andre. Anne – Lise Løvlie Schibbye sin dialektiske relasjonsforståelse gir oss et helhetlig perspektiv på hvordan vi kan få en god relasjon til andre eller en relasjon preget av det ytre og upersonlige.

Det moderne samfunn stiller store krav til den enkelte der vi selv blir gjort ansvarlig for kroppens utseende. Når vi vet at det moderne samfunn er preget av økende kroppsfokus der idealene nesten er uopnåelige er det ikke vanskelig å se sammenhengen mellom et økende antall misfornøyde unge mennesker og da spesielt unge jenter. Det er store forskjeller på å være gutt og jente i puberteten, og jeg kan ikke se hele klassen under ett uavhengig av kjønn.

Å være 12 år er en periode i livet der man befinner seg i en overgangsfase, den liminale fase som Victor Turner beskriver i sin teori. Jeg har sett på hvordan Arnold van Gennep beskriver puberteten i forhold til om det er en overgangsrite eller ikke.

Det er disse ulike faktorene jeg har sett på i dette kapitlet. Faktorer som gjør oss i bedre stand til å kunne forstå hvilke utfordringer en 12 åring står ovenfor. I valg av metode og tilnærming til problemstillingen hadde jeg disse teoretiske perspektivene med meg da jeg skulle møte de unge. Jeg vil videre se på hvilke metoder jeg brukte og begrunnelsen for valg av metode.

4.0 Metode

Jeg vil i denne delen av oppgaven gi en grundig beskrivelse av feltarbeidet jeg utførte på den aktuelle skolen. Jeg vil først se på hvordan jeg rekrutterte informanter samt hvilken rolle jeg hadde i arbeidet. Videre vil jeg gå inn på den konkrete gjennomføringen av datainnsamlingen og hvordan jeg har brukt dette resultatet i studiet mitt. Til slutt vil jeg komme med noen etiske refleksjoner rundt arbeidet og rollen min.

4.1 Kvalitativ metode

Jeg har brukt kvalitativ metode for å komme fram til kunnskap om hvordan 12 åringer opplever sin egen kropp. Dette har jeg valgt fordi jeg ønsker å komme fram til den opplevelsen den unge selv har av egen situasjon. Det er nettopp dette som kjennetegner en kvalitativ studie at ”forskeren etterstreber å forstå informanten ut ifra hans/hennes personlige perspektiv og referanseramme og søker etter et så fullstendig bilde som mulig av informantens situasjon” (Olsson & Sørensen, 2003, s.67).

4.2 Informanter

Informantene i denne oppgaven er som nevnt tidligere 6.klassinger. Jeg har hentet deltakerne fra samme klasse. All deltagelse har vært informert og frivillig. Jeg startet med en forespørsel til rektor for deretter å ta en prat med klassestyrer. Foresatte ble informert på et foreldremøte der de også fikk utdelt et informasjonsskriv, samt et ark der de måtte skrive under på at de gav samtykke til at jeg intervjuet deres barn. Jeg fikk mange svarslipper tilbake der nesten alle var positive.

Jeg informerte alle elevene om at jeg hadde taushetsplikt. Jeg spurte også hver enkelt elev om de syntes det var greit å bli intervjuet. Jeg informerte om at alt materiale ville bli behandlet konfidensielt. Jeg har oppbevart materiale på en slik måte at ingen uvedkommende har fått tak i det. Det er heller ingen som kan kjenne igjen personer eller situasjoner jeg har beskrevet da jeg har forandret navn og personidentifiserende detaljer i teksten. Eventuelle gjenkjennelser vil da være tilfeldig.

Jeg har ikke skrevet noen navn eller fødselsdato i notatene mine. Jeg har kun skrevet ned på ark underveis i datainnsamlingen og ikke brukt noe video eller båndopptak. Det var flere grunner til at jeg ikke valgte å bruke video og båndopptak. En hovedgrunn var at jeg ikke ønsket dette som et forstyrrende element i de ulike situasjonene jeg møtte elevene. Jeg tror at dersom jeg hadde brukt videokamera ville det tatt mye av oppmerksomheten, samt at elevene ville oppført seg annerledes og det hadde blitt mer krevende å få til en god relasjon. Jeg var også opptatt av at jeg hele tiden skulle være helt og fullt tilstede. Hadde jeg måttet ordne og styre med noe teknisk ved siden av å skulle stille spørsmål og fange opp hva de unge mente og sa, kunne det blitt en krevende situasjon. En situasjon der jeg i verste fall hadde gått glipp av verdifull informasjon. Jeg var også redd for at noen av elevene ikke ville ha kommet til intervju om de viste at jeg tok opp på video eller lydbånd. En annen grunn til at jeg også valgte bort video og lydopptak var at det ville kun fanget opp et bilde. Elevene flyttet seg hele tiden rundt omkring og det foregikk små episoder overalt. Når jeg observerte måtte jeg hele tiden flytte blikket mitt der det var umulig å få med seg alt men jeg tror allikevel jeg fikk med meg mer enn det jeg ville klart å se igjennom en linse. Men jeg ser også fordelene med å ha hatt materialet med lyd eller bilde slik at jeg etterkant i fred og ro kunne ha sett igjennom intervjuer og situasjoner.

Jeg noterte ofte underveis men det kunne være vanskelig å få med seg alt som ble sagt og så skrive det ned på papiret. Spesielt under gruppesamtalene der mange snakket i munnen på hverandre var det krevende å skulle skrive ned alt og holde styr på hvem som sa hva. I noen situasjoner kunne det også virke forstyrrende at jeg beveget pennen og elevene ble oppmerksomme på det jeg skrev og stoppet opp å snakke. Jeg prøvde da å legge vekk papir og blyant for å kunne være helt tilstede i samtalen. I etterkant av samtalene skrev jeg ned alt jeg husket og jeg satte av god tid til å renskrive notatene mine.

Etter endt oppgaveskriving er alle notater makulert.

4.3 Min rolle

Jeg er som nevnt tidligere utdannet helsesøster. Da jeg begynte forespørselen mot denne skolen jobbet jeg i en annen kommune enn den kommunen den aktuelle skolen ligger. Jeg kjente derfor ingen der og tenkte det var en fordel. Før jeg kom i gang med datainnsamlingen

byttet jeg jobb og begynte da som helsesøster i samme kommune som denne skolen. Siden jeg ønsket å være noe ukjent for elevene følte jeg at jeg måtte komme fort i gang med feltarbeidet. I min stilling var det ikke tenkt at jeg skulle ha noe ansvar på denne skolen. Siden jeg alt hadde fått de nødvendige tillatelser fra rektor fullførte jeg feltarbeidet som planlagt.

I den tiden jeg tilbrakte på skolen har jeg nok hatt en rolle både som helsesøster og forsker. Mitt fokus var hele tiden å være forsker da jeg ikke hatt noe ansvar på denne skolen som helsesøster men både elevene og lærerne kan nok ha tenkt mer at jeg var helsesøster. Dette har ikke etter min mening hatt noe negativ innvirkning på resultatet. Mulig at helsesøsterrollen har gitt elevene noe mer tillit til meg, og at de vet at helsesøster har taushetsplikt og kan noe om emnet. Jeg klargjorde tydelig for elevene at jeg var der som forsker og ikke som helsesøster. Jeg spurte noen av elevene om hva de tenkte jeg var og de sa: ”helsesøster, men så holder du med noe skole”. Nå når jeg er ferdig med feltarbeidet skal jeg ikke jobbe noe videre på denne skolen da jeg har andre ansvarsområder i kommunen, og det er en annen helsesøster som jobber der.

Som nevnt tidligere skal helsesøster ut i fra veilederen *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons – og skolehelsetjenesten* inn i 5.klasse å ha undervisning om puberteten som tema (2004). Dette har helsesøsteren i denne kommunen pleid å ha i 6.klasse. Jeg spurte denne helsesøsteren om jeg kunne ha dette som et ledd i forskningsarbeidet mitt. Dette fordi jeg da ville bli godt kjent med elevene, samt det ville være en inngangsport for den videre datainnsamlingen. Pubertet og kropp er et tema i naturfag slik at elevene ofte har noe bakgrunnskunnskap. Jeg hadde derfor ikke rollen som lærer i dette tema, men der jeg la opp timene som gruppesamtaler. Min rolle i disse gruppene vil jeg komme tilbake til, men fokuset mitt var at de skulle få mulighet til å spørre om ting de lurte på samt at vi fikk en dialog om pubertet. Hensikten med dette var at elevene sammen kunne utveksle erfaringer, støtte hverandre og spørre meg om det de lurte på.

4.4 Feltarbeidet / datainnsamlingen

I feltarbeidet mitt brukte jeg mange ulike metoder for datainnsamling. De ulike metodene var individuelle intervju, observasjon i gym og friminutt, og ulike gruppesamtaler. Elevene skrev

også skriftelige spørsmål og tanker anonymt til meg på lapper. Jeg vil videre gå nærmere inn på de ulike metodene samt begrunne hvorfor jeg valgte denne metoden. Jeg vil også drøfte hvordan feltarbeidet fungerte praktisk, og om metodene fungerte slik at jeg fikk tak i de unges sine meninger og opplevelse med kropp og identitet.

4.4.1 Individuelle intervju

Jeg gjennomførte individuelle intervjuer med 8 jenter og 6 gutter. Jeg hadde også 6 intervjuer med jenter som kom to og to sammen. Jeg fikk bruke et kontor som helsesøster har på denne skolen. Det lå lokalisert litt for seg selv i skolebygningen, og var stille og passe stort for tre personer.

Fog skriver i boken *Med samtalen som utgangspunkt* om utfordringer det ligger i slike intervju der to mennesker med ulike roller møtes (2004). Noen av utfordringene ligger i at mine tanker om den andre, min bakgrunnsforståelse fra egen pubertetstid og den andre sin følsomhet og sårbarhet vil være med på å påvirke kontakten og resultatet (Fog, 2004). I disse individuelle intervjuene ble dette svært viktig å være oppmerksom på. Jeg prøvde å være helt tilstede å lytte til hva den andre hadde å si, samtidig som jeg var bevisst på mine egne tanker og holdninger til de ulike temaene. Jeg valgte å ikke ha noe lang varighet på intervjuene og stille få spørsmål. Målet var å få tak i hva hver og en tenkte om egen kropp uten at det ble noe kryssforhør, men mer en samtale. Gjennom kvalitative intervjuer er formålet ”å fange subjektets/aktørens perspektiv, dvs. hans kognitive og følelsesmessige organisering af verden” (Fog, 2004, s. 11).

Spørsmål jeg stilte var:

1. Hva tenker du om egen kropp?
2. Hvilke tanker har du om puberteten?
3. Hva er du fornøyd med?
4. Hva er du ikke fornøyd med?
5. Ønsker du en forandring med kroppen og eventuelt hva ville du forandret?
6. Hvem kan du prate med om kropp og pubertet?
7. Hvilken betegnelse eller kategori vil du gi den perioden du er i nå? Eks barn, voksen, ungdom.

Etter hvert som jeg ble kjent med elevene fikk jeg flere spørsmål jeg lurte på. Noen ganger sa en elev noe interessant som var relevant for problemstillingen min. Jeg ønsket da å finne mer ut om dette og om dette konkrete var noe som gikk igjen hos flere. Et eksempel var den holdningen de hadde til de som var tykke eller tynne i klassen. Et annet var dusjing etter gymmen. Intervjuet ble lite styrt av mine spørsmål, og det ble derfor ofte mer en samtale enn et intervju. På den måten fikk jeg tak i mye mer informasjon enn om de bare hadde svart skriftlig på disse spørsmålene. Dette fordi igjennom samtale kunne jeg få informantene mine til å utdype mer når noe var uklart, eller jeg kunne stille spørsmål som fulgte opp det de sa.

4.4.2 Observasjoner

Jeg brukte noe tid på å observere elevene i skolen. Jeg observerte elevene i skolegården, i kroppsøvingstimer, i gangene, når de spiste og i klasserommet. Olsson og Sörensen peker på at det er tre spørsmål som må besvares før observasjonene starter. Dette er hva som skal observeres, hvordan observasjonene skal registreres og hvordan jeg som observatør skal forholde meg under observasjonene (2003, s. 88).

På det første spørsmålet om hva jeg ønsket å observere så var det 12 åringene i en naturlig setting som det skolen er. Jeg ønsket også å observere hvordan de var i interaksjon med hverandre, og med meg. Hvordan de gikk kledd, hvordan de beveget seg, og hva de pratet om sammen. Hvor langt de var kommet i den fysiske utviklingen, det som var synlig og observerbart for meg. Hvordan guttene og jentene var i samhandling med hverandre og hva kroppene uttrykte var også fokus for observasjonene.

Videre i forhold til hvordan jeg skulle registrere det jeg observerte brukte jeg som nevnt ikke video eller lydopptak. Jeg brukte papir som jeg noterte noen stikkord på, eller jeg prøvde å huske mest mulig, og skrev det ned så fort jeg ble alene etter observasjonene.

Hvordan jeg som observatør skulle forholde meg underveis i observasjonsstudiene ble annerledes enn hva jeg hadde tenkt. Jeg hadde på forhånd en plan om å bare være ”flue på veggen” eller sagt på en annen måte passiv og nøytral observatør. Dette skulle vise seg å bli vanskelig da mange av elevene tok kontakt med meg når jeg skulle observere. Jeg ble på denne måten mer deltakende enn jeg hadde tenkt. Tjora skriver at man kan aldri vite på forhånd, eller ha full kontroll over ens egen rolle i observasjonsstudier fordi man blir dratt inn i ulike situasjoner der man blir involvert (2010). Slik var det også for meg. Når jeg stod på

sidelinjen i gymnastikktimen eller i friminuttet kom det alltid noen jenter bort og spurte om de kunne få snakke med meg, selv om de allerede hadde vært til intervju. De ønsket da å snakke om bekymringer de gikk og tenkte på, eller de hadde spørsmål om puberteten. Dette skulle vise seg å gi meg mye kunnskap i forhold til hva de unge selv tenkte om egen situasjon. Det var igjennom disse uformelle settingene og samtalene jeg ble best kjent med 12 åringene, og fikk mest informasjon. Jeg var ikke fult ut deltakende observatør fordi jeg deltok ikke i aktivitetene men jeg var heller ikke helt passiv og nøytral da jeg var synlig i miljøet og jeg endte ofte opp med å prate med elevene når jeg skulle observere.

4.4.3 Grupper

Jeg organiserte pubertetsundervisningen som nevnt tidligere som gruppesamtaler. Ut ifra veilederen for helsesøstre *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsetasjens – og skolehelsetjenesten* står det at ved kunnskapsformidling i skolen kan det være gunstig med gruppesamtaler der de unge selv kan utveksle meninger og tanker slik at man skaper egenaktivitet, involvering og innlevelse (2004). Jeg tenker at tema kropp og pubertet er et slikt tema som er gunstig å ha som gruppesamtale. Dette fordi tradisjonell undervisningen der en lærer bare forteller fakta ikke vil skape noe engasjement hos de unge. Gjennom samtale kunne de sammen utveksle egne tanker og erfaringer om puberteten. Min rolle ble å styre samtalen slik at alle kom til orde og de kunne stille spørsmål som skapte refleksjon og samtale.

Kroppen i puberteten var hovedtema for gruppesamtalene, og jeg informerte i forkant av samtalene at jeg jobbet med en oppgave om dette temaet. Jeg sa også at de er eksperter på eget liv, og at jeg ønsket å lære noe av dem. Alle syntes det var greit. Jeg hadde en liste over ulike tema vi skulle innom, og at noe ville jeg fortelle men at de hele tiden kunne komme med innspill underveis. Vi hadde noen regler for samtalene som jeg informerte om før vi begynte timen. Det var ingen som sa noe da jeg fortalte de om disse reglene og alle nikkete samtykkende på at de syntes det hørtes greit ut.

Regler for timen:

1. Det var lov å fnise, men ikke le av hverandre.
2. Alle må rekke opp hånden når man ville si noe, og jeg viser hvem som skal få snakke.
3. Ingenting var ”dumt” å spørre om.

4. Alt må sies høyt (ikke noe hvisking mellom deltakerne).
5. Det vi hadde pratet om ble i gruppen. Det ville si at etter gruppesamtalen ble de oppfordret til å ikke snakke med andre om det vi hadde snakket om.

Jeg hadde en jentegruppe med alle jentene samlet. De var mange jenter i klassen, og jeg oppdaget at noen ble veldig stille mens andre pratet mye. Jeg gav de tilbudet etterpå om noen ønsket å være med i en mindre gruppe med fem elever i hver gruppe for å se om jeg kunne inkludere alle mer når de var færre. Mange ønsket dette, og det ble tre grupper jeg hadde samtaler med. Det var 5 jenter i to av gruppene og 6 jenter i den siste gruppen. De fikk så langt det var mulig velge selv hvem de ville være på gruppe med. Dette fordi jeg ønsket at de skulle føle seg trygge, og få være sammen med noen de kjente godt. Disse gruppene fungerte fint der alle fikk sagt noe og deltatt. Jeg brukte de samme spørsmålene i gruppene som i de individuelle samtalen, der også her fokuset var mer en dialog enn et intervju.

Guttene samlet jeg i en stor gruppe der alle guttene i klassen deltok. Jeg spurte også de om de ønsket å ha mindre grupper, men det var det ingen som hadde lyst til. Denne store guttegruppen fungerte ikke etter hensikten. Det var noen gutter som dominerte veldig mye, og alle fikk ikke komme til orde. Det ble mye tøys, tull og latter der jeg ikke klarte å få de til å sitte stille eller rekke opp hånden. I ettertid ser jeg at det hadde vært mer gunstig og hatt små guttegrupper på 5 gutter i hver gruppe. Men denne gruppesamtalen gav meg allikevel kunnskap om guttene som jeg vil komme tilbake til i neste del av oppgaven.

4.4.4 Lappene

Jeg valgte også å ha en metode der de selv kunne skrive på lapper tanker de hadde om seg selv og egen kropp i puberteten. De kunne også skrive ned spørsmål de lurte på om samme tema. Denne metoden valgte jeg å ha fordi jeg så at det var noen jenter og gutter som sa lite under gruppesamtalene. Målet med lappene var at alle skulle tørre å skrive det de tenkte på uten at noen andre skulle få høre eller vite hva de skrev. En annen grunn til lappeskrivingen var også at jeg ønsket å undersøke om de skrev noe annet enn det de sa. Ville jeg få fram noe annet med lappene enn i samtaler og observasjoner var noe jeg ønsket å få svar på.

Derfor fikk både jentene og guttene utdelt hvert sitt blanke ark rett etter gruppesamtalene. De fikk beskjed om å sitte litt fra hverandre mens de skrev på lappene slik at ingen skulle kunne

se hva de skrev, og for at det skulle bli ro under skrivingen. De fikk beskjed om å ikke skrive noe navn på lappene, og de fikk legge de i en sekk uten at jeg fikk se hvem som hadde skrevet hva. Nesten alle jentene skrev noe, men ikke alle guttene ville. Jentene satt fint og konsentrerte seg, og hadde mye de ville skrive. Guttene tøyset mye, og fikk aldri helt roen til å skrive så mye. De vandret rundt i klasserommet, noen gjemte seg inne på et kott, og andre la seg ned på gulvet og latet som om de sov. Det var noen få gutter som satt nær der jeg satt, og de skrev litt.

Det de skrev på lappene og da spesielt jentene, gav meg mye informasjon om hvordan de hadde det i forhold til kropp og pubertet. Jeg så også at jeg fikk fram nye tanker om kropp og pubertet som ikke hadde kommet fram under samtalene. Tanker som handlet om følelser de hadde, og tema som jeg skjønte var vanskelig å snakke høyt om. Jeg fikk også en bedre innsikt i hva de egentlig lurte på, og hva de var opptatt av. Senere kom jeg tilbake i klassen og svarte på spørsmålene som jeg da hadde anonymisert litt slik at ingen kjente igjen noen andre i spørsmålene.

4.5 Bearbeiding av data

Aase og Fossåskaret skriver at fra et kvalitativt metodeperspektiv produserer man ikke data, men data skapes. Data skapes gjennom en fortolkende prosess (2007). Det ligger ikke der ferdig foran meg som tekst eller tall etter endt feltarbeid. Det er da mye av arbeidet starter. Jeg har hatt mange variabler, men et lite antall individer. Jeg satt derfor igjen etter endt datasamlingsperiode med en liten haug med notatark uten noen konkrete tall der jeg kunne få fram noen grafer. Jeg har lest disse notatene mange ganger og sett etter noen identifiserende og bestemte trekk. Jeg har også beskrevet de ulike elevene og kategorisert de ut ifra hva de har fortalt meg. Hva som kjennetegner elevene som har kommet langt i puberteten, eller er det noen bestemt måte de alltid beveger seg når de skal forflytte seg fra et klasserom til et annet er to kategorier jeg fant interessante og hadde flere data på. Jeg har sett etter om det er noe av det elevene sier som gjentar seg hos noen andre.

Jeg har også valgt å beskrive noen elever mer fyldig og dermed la det eleven selv sa og gjorde få komme tydelig fram. De har fått noen oppdiktete navn for å lettere kunne følge dem i

teksten. Disse casene er forandret og anonymisert slik at ingen skal kunne kjenne igjen noen konkret.

4.6 Validitet og reliabilitet

Ryen skriver at validitet og reliabilitet er kontroversielle fenomener innen kvalitativ forskning (2002) men at det likevel vil være relevant å stille seg noen spørsmål om hvilke gyldighet min forskning har og om jeg har fått svar på de spørsmålene jeg har stilt.

Validitet deles inn i intern og ekstern validitet, der intern validitet handler om sannhet. Å finne fram til en sannhet i forhold til denne problemstillingen oppleves noe problematisk. Jeg vil ikke sitte igjen med et tall som gir svar på hele problemstillingen. Min hensikt med oppgaven er å skape en større forståelse av hvordan 12 åringer opplever egen kropp og seg selv, og da er det ikke et svar, en konklusjon og heller ikke en sannhet. Hver enkelt elev sitter med svaret i forhold til sin egen opplevelse av å være 12 år. Min oppgave er å prøve å få tak i disse opplevelsene.

Med ekstern validitet menes det hvilken holdbarhet resultatene mine også har andre i sammenhenger. Kan det generaliseres og hvilke overførbarhet eller anvendelse har resultatene (Ryen, 2002). Hvor mange elever burde jeg ha intervjuet for at jeg skal skulle fått fram noe generelt. Jeg opplevde ganske tidlig i samtalene at mange av elevene hadde mye av de samme tankene. Jeg kan ikke konkludere med at alle elever har det på samme måte men jeg mener at mine resultater har en validitet i forhold til å øke forståelsen av hvordan 12 åringer opplever egen kropp og identitet i puberteten.

Reliabilitet handler om hvilken pålitelighet min studie har. Tjora skriver at man bør i kvalitative studier kunne stille seg de samme spørsmålene som man bruker i kvantitative studier. Det er om resultatet mitt ville blitt det samme dersom en annen gjorde akkurat de samme undersøkelsene som meg (2010). Han legger vekt på at man trenger ikke svare ja på dette, men gjøre godt rede for hvilke metode den enkelte har valgt, og hvordan man har gått fram for å finne de resultatene man har (2010). Man må gjennom oppgaven vise leseren grundig hvilke faktorer som er tilstede når man legger fram empirien. Om annen forskning kommer fram til det samme vil det kunne styrke resultatet, men det er ikke en nødvendighet

for å kunne si noe om reliabiliteten. Tjora trekker nettopp det fram at innen kvalitativ forskning kan ens eget engasjement både være støy i forskningen, men også en ressurs dersom forskerens posisjon blir nøye gjort rede for (2010). Samt at forskeren selv reflekterer over egen rolle i arbeidet (Tjora, 2010). Jeg har igjennom dette kapitlet gjort grundig rede for feltarbeidet mitt for å styrke påliteligheten i min forskning. At jeg har kunnskap om emnet i utdanning og praksis, mener jeg var en ressurs for innsamling av data. En grunn til det er at jeg lettere kunne sette meg inn i den unges situasjon. Samtidig hadde jeg også noe erfaring jeg kunne bygge spørsmålene mine på, slik at det jeg spurte om var relevant i forhold til problemstillingen. Jeg tror også at min bakgrunn som helsesøster gav elevene mer tillitt til meg, enn om jeg ikke hadde denne utdannelsen.

4.7 Ethiske refleksjoner

”Forskning må ikke utsette mennesker for fysisk eller psykisk ubehag eller smerte ” (Olsson & Sörensen, 2003, s.56). Dette har hele tiden vært hovedfokus mitt i studiet å være var for hva som kan oppleves ubehagelig for eleven. Jeg har informert i begynnelsen av samtalen at, er det spørsmål de ikke ønsker å svare på kan de la være å si noe. Men på samme tid ønsket jeg jo å få svar på spørsmålene mine.

Ryen skriver at man noen ganger kan la være å stille spørsmålene man har tenkt fordi man ikke ønsker å ødelegge tilliten (2002). Å prate om sin egen kropp er emner som føles privat, og det er ikke noe man prater med hvem som helst om. Jeg brukte derfor noe tid i forkant av samtalen til å skape trygghet og legge vekt på at jeg har taushetsplikt. Men jeg ser helt klart at dette var et dilemma i forhold til å på den ene siden få svar som virkelig var eleven sin opplevelse av situasjonen, samtidig som jeg ønsket at det skulle være en god situasjon.

Som forsker dukket det opp flere etiske utfordringer som utfordret min rolle på skolen. Jeg ønsket å være en nøytral person som ikke blandet meg for mye inn i den enkeltes vansker og utfordringer. Jeg ville utføre feltarbeidet mitt uten at jeg innledet noen nær og langvarig relasjon med elevene. Dette viste seg i noen tilfeller å være vanskelig. Noen av elevene, og da spesielt ei jente oppsøkte meg flere ganger for ”intervju”. Det ble vanskelig for meg å avvise henne da hun søkte bekræftelse og voksenkontakt. Som forsker og med min helsefaglige bakgrunn ser jeg at jeg mange ganger satte i gang prosesser hos den unge som

fikk fram vanskelige områder i livet de ikke hadde reflektert så mye over, og som de hadde behov for å bearbeide og fortelle til meg. Jeg måtte i disse tilfellene kjenne på hva jeg syntes var riktig å gå inn i, samtidig som jeg hele tiden var bevisst min rolle. Jeg måtte derfor i noen tilfeller være tydelig på min rolle, og informere de unge om hvem de kunne henvende seg til for videre samtale siden jeg bare var på skolen en kort periode.

Jeg måtte også gjøre meg noen refleksjoner i forhold til hvilken taushetsplikt jeg hadde i forhold til lærere og andre helsesøstre. På skolen var min rolle forsker og ikke helsesøster, derfor tenker jeg at det etisk riktige var å ha taushetsplikt ovenfor både foreldre, skolen og helsesøstre. Men jeg gjorde meg noen tanker på forhånd at dersom det skulle dukke opp noe som gjorde at jeg var bekymret for den unge sin situasjon hjemme i forhold til omsorgssvikt eller overgrep måtte jeg ut i fra lovverket melde i fra til barnevernet. Dette ville være et stort dilemma da det er mange grenseland og gråsoner i slike bekymringer, og det kunne eventuelt blitt et vanskelig etisk dilemma. Det var ingen av elevene jeg ble bekymret for i forhold til omsorgssvikt slik at jeg trengte å melde ifra til barnevernet.

Jeg har fulgt NSD, norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste sine anbefalinger og retningslinjer. Jeg har fått prosjektet godkjent av NSD.

5.0 Empiri og data

Jeg vil i denne delen av oppgaven gjøre rede for hovedfunn fra feltarbeidet mitt. Jeg har valgt å dele kapitlet inn i en del om jentene og et om guttene. Dette fordi guttene og jentene framstår som veldig ulike i mine funn. Det er også mest oversiktlig å dele det inn slik siden jeg hele veien under feltarbeidet har hatt jentene og guttene adskilt utenom under observasjonsstudiene. Noen av jentene og guttene har fått noen oppdiktede navn for å lettere kunne følge dem i teksten. Jeg begynner med å skrive om jentene.

5.1 Jentene

Det å skrive noe generelt om alle jentene som en gruppe er ikke enkelt, da det var store variasjoner på hvor langt de var kommet i puberteten. Uten at jeg systematisk delte jentene inn i ulike grupper kan jeg grovt si at de jentene som ikke hadde kommet i puberteten var ca halvparten av alle jentene i klassen. Den andre halvparten hadde så vidt begynt å komme i puberteten. Det var bare 3 – 4 jenter som hadde kommet langt i puberteten.

Først litt om de jentene som ikke hadde noen synlige tegn på at de var kommet i puberteten i det hele tatt. Jeg kunne se at de ikke hadde utviklet noen bryster enda. De hadde ikke kviser i ansiktet og kroppsformen hadde enda ikke endret seg mot mer kvinnelige former. Disse jentene var ”enklere” kledd enn de jentene som hadde kommet langt i puberteten. Med ”enklere” så tenker jeg på at de hadde på seg en enkel bukse uten mye detaljer eller joggebukse og en genser. Klærne kunne være handlet på en barneavdeling og ikke i voksenbutikk. De brukte ikke sminke, ikke smykker eller annen pynt. Håret var ordnet i en hestehale, løst eller i fletter, uten bruk av noe hår – produkter. Ut i fra det jeg observerte kunne jeg se at de ikke hadde brukt mange timer på utseende og klær. Disse jentene er veldig stille og sier lite. De møter meg nesten ikke med blikket, og jeg får en følelse av at de ikke ønsker å prate med meg. Jeg spør dem hvorfor de ikke vil, men de sier bare at de lurte ikke på noe. Når jeg forteller at jeg ønsker å vite hvordan de selv har det, sier de bare at de ikke vil. Jeg tenker dette handler om at de ikke føler tema kropp og pubertet angår dem. De har ikke kommet i puberteten og har derfor heller ingen erfaringer med den. Jeg prøver å få noen

av de til å komme til et individuelt intervju, men de bare ser sjenert på meg når jeg spør og hvisker et nei. Jeg ønsker ikke å presse dem noe mer da de ikke vil.

De jentene som har kommet litt i puberteten har begynnende bryster, og har litt mer kvinnelige former. Mange sier de har fått utflod. Noen har begynt å bruke bh og noen forteller at de har fått mensene. Disse jentene spør mye og gir mye av seg selv i både de individuelle intervjuene og i gruppesamtaler. Det er disse jentene sin stemme som er dominerende i denne oppgaven nettopp fordi de gir så mye av seg selv, og jeg vil beskrive dem mer fylldig utover i oppgaven.

De jentene som har kommet langt i puberteten er færre enn de andre to gruppene og utgjør bare 3 – 4 jenter i klassen. Disse jentene deler ikke så mye under gruppesamtalene. Det er nok enda flaut å snakke om puberteten da de var de første til å komme i den. Derimot under de individuelle samtaler får jeg et innblikk i deres tanker om puberteten. Disse jentene bruker klær kjøpt i en voksenbutikk, de oppfører seg mer voksent, og de har et voksent utseende. Jeg kan også se at de er fysisk større enn de andre jentene i klassen.

Først vil jeg gi et innblikk i de observasjonene jeg gjorde av jentene da jeg satt som ”flue på veggen” i klasserommet. Videre vil jeg beskrive de jentene jeg snakket med gjennom noen ulike case.

5.1.1 Observasjoner – mye.

Jeg startet feltarbeidet mitt med å observere elevene i klasserommet. Dette for å bli litt kjent med hvem de var, og få et inntrykk av hvor gammel en 12 åring er utviklingsmessig. Jeg var også nysgjerrig på hvordan de var kledd, og hvordan de handlet og rørte på seg fysisk. Jeg så ikke etter hva de jobbet med faglig, men hadde hele mitt hovedfokus på å ta inn over meg hvordan de ulike elevene var i interaksjon med hverandre, og hvordan det kroppslige kom til uttrykk. Videre ville jeg se om mine observasjoner stemte med det elevene fortalte meg i samtaler. Hadde jeg forstått dem riktig, eller var det de fortalte noe helt annet enn det jeg observerte, var spørsmål jeg ønsket å få svar på. Jeg ville også gjøre dette for å kunne lage en intervjuguide som inneholdt spørsmål som var relevante, og slik at jeg hadde noe å henvise til når jeg spurte elevene i de individuelle samtaler.

Å følge disse elevene med øynene er ganske krevende da det er *mye* som hele tiden skjer og foregår. Jeg satt tidlig igjen med inntrykk av at alt er *mye*. Med *mye* tenker jeg på at det er *mye* klær, *mye* bevegelser, *mye* sminke, *mye* kluss på pulten, *mye* uttrykk og *mye* stemme. Alt er litt overdrevent. Med *mye* klær så tenker jeg på at det er så mange detaljer. Det er små hull i buksene som ikke er tilfeldig, det er sokker som matcher hårbåndet. Det er en trusekant som stikker så vidt opp fra bukselinningen som har en tekst eller merke som jeg heller ikke tror er helt tilfeldig. Det er rosa øreklokker som har akkurat samme farge som trøya som akkurat stikker ned forbi genseren og synes i en tynn stripe. De er *mye* som en gjeng også der de sitter hulter til bulter i matfriminuttet sitt. Noen oppe på stolene, noen på gulvet, noen på stolryggen, noen to og to sammen fnisende på en alt for liten stol for to. Nesten hele tiden er de tett med en annen. De opptrer sjeldent alene, og de går sammen minst to og to til alt. Når jeg spør om jeg kan intervjuer ei jente spør hun alltid om hun kan ta med seg en.

Når de skal forflytte seg fra et sted til et annet er det ikke gjort på den tradisjonelle måten som å bare gå fra et sted til neste. Det er *mye* bevegelser, *mye* lyd og gjerne en liten omveg. Det er hele tiden noen kommentarer, latter, små dulting bort i hverandre, mimikk og uttrykk. Kroppene kommer hele tiden borti hverandre. Det er ”små – fiksing” av kanten på trøya som gjerne er under en annen genser, vest eller bluse. Det er ordning av hår, på med hårstrikk eller av og på med en hårspenne. Jeg ser at *mye* av de observasjonene jeg gjør meg i klasserommet kan bekreftes gjennom samtalene. Når jeg snakker med jentene i enten grupper eller individuelt forteller de *mye*. Jeg får noen ganger nesten ikke slippe til med spørsmålene mine for de prater hele tiden.

5.1.2 Klær og uttrykk

Mange av jentene bruker *mye* krefter på å ha en egen stil. Gjennom samtaler får jeg inntrykk av at det er krevende, men at det er viktig. De kan fortelle at de planlegger hva de skal ha på seg dagen før, og de kan også ligge å tenke på det etter at de har lagt seg. De forteller også at det de har på seg må passe med hvilke humør de er i den dagen. ”Dersom jeg har en litt sånn kjip dag”, forteller ei, ”så tar jeg bare på meg joggebukse”. ”En stor en”. ”Men fredager da liker jeg å pynte meg litt, da har jeg sånn helgefølelse og da er det hyggelig å være litt pyntet forteller”, hun videre. Ei jente forteller at de dagene de har gym planlegger hun slik at hun har på seg noe som ligner på gymnastikk – tøy slik at hun slipper å skifte. ”Noe som er litt enkelt å bevege seg i, ikke trang olabukse for eksempel”, forklarer hun videre.

5.1.3 Case: Jenny – ”egen stil”.

Ei jente jeg har valgt å kalle Jenny delte mye av sine tanker med meg, og jeg ble godt kjent med henne. Jenny utmerket seg som en leder for en jentegjeng på 4 – 5 jenter. Disse jentene vil jeg beskrive som litt kule. Kule fordi de var kledd moteriktig i dyre fine klær, og jeg kan se at de bruker mye tid på klær og utseende. De framstår som utadvendte i de fleste sammenhenger jeg observerer, eller er i samhandling med dem. Disse jentene i denne gruppa er ikke redd for å ta kontakt med meg, og de ønsker min oppmerksomhet.

Jenny prater veldig mye i denne gruppen, og de andre ser mye på henne. Jeg vet ikke om hun er flink på skolen men hun har utseende med seg. Hun er slank, atletisk og driver med idrett. Hun prater med en overbevisende tone. Det vil si at hun himler litt med øynene når hun vil få fram et poeng, og hun bruker mye kroppsspråk med både tydelig mimikk og hender som fyker hit og dit. Hun forteller ærlig om alle vanskelighetene hun har hatt tidligere med mobbing, men at hun nå har det bra, og det har hun selv gjort seg fortjent til. De andre jentene beundrer henne med blikket, men jeg får også en følelse av at de andre jentene er litt redd henne. Hun snakker ofte negativt om andre, og de vet vel at dersom de blir uvenn med henne kan hun komme til å snakke stygt om dem bak ryggen deres.

Jenny har skilte foreldre og hun prater mye om hvor vanskelig det har vært, og er for henne. Spesielt nevner hun flere ganger at det blir krevende for henne når hun får mennen å huske på å skulle ha bind begge steder. Hun gruer seg også til å skulle ta opp dette med pappa og stemor vil hun ikke prate med. Hun ønsker all informasjon hun kan få av meg om puberteten, og hun er ikke flau over å spørre om noe som helst. Hun vet vel kanskje at de andre ikke kommer til å le av henne om hun spør om noe ”dumt”.

Hun kommer flere ganger til ”intervju” selv om hun vet at jeg er ”ferdig” å prate med henne. Jeg får et inntrykk av at hun ønsker mye voksenkontakt, og det er mulig hun ikke får så mye av dette hjemme. Hun søker bekreftelse fra andre og meg veldig ofte, og dette er noe som jeg også senere vil komme tilbake til i andre episoder med Jenny.

Dette utdraget er hentet fra en gruppesamtale med Jenny og vennene hennes der tema er klær og utseende og litt ut i samtalen kommer dette fram:

Jenny: Det er viktig å skille seg ut.

Jeg: Hvordan da?

Jenny: Ha sin egen stil lissom.

Jeg: Hvordan har man sin egen stil da?

Jenny: Atte på en måte..... da må man holde styrken, tørre å være seg selv og ikke herme etter andre, hvis du skjønner hva jeg mener?

Siri: Hun mener at hvis noen andre har en helt lik genser føler man seg ikke unik.

Jeg: Hvordan da?

Siri: De som hermer i forhold til stil og klær er teite, og da må den som i utgangspunktet hadde denne stilen skifte stil.

Jenny: (forteller ivrig og fort) Lotte i klassen hun er bare så teit, jeg hadde kjøpt en ny kul bukse som var veldig spesiell og annerledes. Litt senere i uka har Lotte kjøpt akkurat samme buksa som min. Da kan jeg bare kaste den buksa. Jeg kan jo ikke bruke den lenger da for da har hun tatt min stil (himler med øynene og bruker mye hender til å forklare).

Ida Marie: Ja det er jo skikkelig teit, hun er teit asså. Det ville jeg aldri ha gjort (ser på Jenny når hun sier det).

5.1.4 Tanker og meninger om puberteten.

Jeg vil her utdype noen dominerende trekk som gikk igjen hos jentene da vi snakket om puberteten.

I gruppesamtalene spør jeg om hva de tenker er meningen med å komme i puberteten. De fleste sier da at det handler om å bli voksen. Ei spør meg hva jeg tenker puberteten er til for. Hun spør på en slik måte at jeg skjønner at hun ikke ser noe stort poeng med å komme i puberteten, og hun sier ordet puberteten på en måte som om det var hennes verste fiende. Jeg forklarer da at noe av det sentrale som skjer i puberteten for jentene er at når de har fått menser er kroppen fysisk i stand til å kunne bli befruktet og bli gravid. Jeg kan da se at mange blir flau, og synes det er ekkelt å tenke på. Jeg skjønner at det er en fjern tanke, og at for de handler puberteten mest om det kroppslige som skjer akkurat nå og ikke hvilke funksjon eller mening puberteten egentlig har sett ut ifra et medisinsk ståsted.

Det mange er opptatt av er at puberteten oppleves som noe uforutsigbart, og jeg ser at dette er noe som stresser de. Fram til nå har livet vært ganske enkelt kan noen fortelle. Kroppen har

vært noe stabilt som har endret seg sakte. Det er vanskelig å ikke kunne ha kontroll over når alt skal skje i pubertetsutviklingen. Mange spør meg om jeg vet når de kan forvente seg utfloed eller mens. Andre spørsmål er, hvor store pupper kommer jeg til å få til slutt og hvordan vil de se ut? Hvor høy blir jeg? Hvor mye kviser kommer jeg til å få? Eller spørsmål som handler om praktiske forhold som hvor de skal få tak i ulike ting som bind og bh. I forhold til å skulle finne riktig bh størrelse dukker det opp mange spørsmål. Spørsmål som handler om hvordan de skal få kjøpt en bh. Det er alt for flaut å reise til den lokale klesbutikken for da kan noen kjenne de igjen, og aller verst er det om noen skulle kikke inn i prøverommet mens de prøver. Det er også en lang diskusjon på om de egentlig burde begynne å bruke bh eller om en type sportstopp er nok uten stropper, bøyle og hekte. Det er tydelig de ønsker en generell regel på dette, og er ikke fornøyd med svaret mitt om at det kan være individuelle forskjeller der noen snart trenger bh og andre ikke. Jeg må også vise og illustrere på tavla hvordan bh størrelsene er inndelt i cup og nummer. Alle følger da veldig godt med, og ingen ler eller fniser. Det er helt tydelig at dette er informasjon de ønsker å få med seg.

Alle har mange spørsmål til meg, og de spør mer enn de forteller når det gjelder erfaringer med puberteten. Det er tydelig at informasjonsbehovet er stort og jeg må hele tiden peile de inn igjen på at jeg er ute etter å vite hvordan de har det, og ikke bare svare på spørsmål som de lurer på. Det kan også virke som om de synes det er vanskelig å prate om egen pubertetsutvikling og kropp da de veldig ofte i de individuelle samtalene begynner å snakke om de andre i klassen. At den og den har kommet langt i puberteten, at den bruker bh som vises gjennom genseren, at en burde bruke bh, osv. Det er helt tydelig at de følger veldig godt med på hverandre og har full oversikt. Jeg må ofte prøve å spore de inn på å snakke om seg selv og egne erfaringer. Det virker som om det å prate om andre er mye lettere enn å skulle svare på spørsmål om egen kropp.

Jeg spør også om hvordan de føler det inni seg. Som nevnt tidligere skjer det store forandringer emosjonelt og kognitivt under puberteten. Jeg er derfor nysgjerrig på om noen har kjent på at det skjer endringer følelsesmessig. Mange sier de blir fort sure og irriterte. Småøsken blir trukket fram som noe som har økt i grad av irritasjon over. Og da kommer det fram mange episoder som de forteller i munnen på hverandre om de gangene de ble irriterte i forhold til søsken. De liker heller ikke at foreldre og lærere blander seg i det de driver med, det er plagsomt sier de.

Ei sier hun kan ”klikke” fullstendig. Jeg prøver å få henne til å utdype dette mer, men da ser hun surt på meg og sender meg et blikk som viser at hun ikke vil si noe mer om det. Bare at hun kan ”klikke” og hun sier det på en sånn måte at alle burde vite hva det vil si å klikke. Hun rister litt på hodet, ser ned på skoene sine, drar seg litt lenger ned i stolen og melder seg ut av den videre gruppesamtalen. Hun har sagt sitt og det er at hun kan ”klikke”. Budskapet er helt tydelig. En jente sier kroppen er rar, hun har mistet litt kontrollen syns hun og det er ubehagelig. Noen sier de kan kjenne at de er mer lei seg. Det er mye følelser og mange tanker.

På lappene de skriver til meg skriver noen om følelser som er vanskelig. En jente skriver at det er bare hun i hele verden som har det så vanskelig. En anna skriver et spørsmål om det er vanlig å tenke at ingen andre har så store problemer som henne. En tredje spør om det er vanlig å gråte så mye som hun gjør og at hun hele tiden har noen triste følelser inni seg. Noen skriver de kunne ønske de hadde noen å prate med om dette, og de spør om de kan prate med helsesøster. Da jeg leste disse lappene fikk jeg litt vondt inni meg for jeg har et sterkt ønske om å hjelpe dem. Jeg vet jo ikke hvem som har skrevet de forskjellige lappene og det er heller ikke min oppgave å skulle hjelpe i denne omgang, men da jeg traff dem i samlet klasse ba jeg dem ta kontakt med helsesøster på skolen dersom de ønsket å prate med noen om dette som gjorde dem trist og lei seg.

Det kommer fram i en av samtalene at de ikke dusjer etter gymnastikk. Jeg spør om hvorfor de ikke gjør det. Det er alt for flaut og kjempe ekkelt kan de da svare. Jeg fortsetter da å spørre alle jentene som er til intervju om dette. Alle sier at det er helt uaktuelt å skulle dusje sammen. Jeg spør om de gjorde det før, om når de eventuelt sluttet med det, og om det var en spesiell grunn til at de sluttet med å dusje sammen. Noen forteller at det bare har blitt sånn. De har ikke avtalt det eller snakket med noen om det. Jeg spør om de vet hva læreren mener om det. Noen svarer at de skal egentlig dusje og at etter gymnastikktimen sier læreren at nå må de gå i dusjen men så dusjer ingen. De tror derfor at læreren ikke vet at de ikke dusjer.

Jeg spør videre om de skifter klær før og etter gymnastikktimen. Noen forteller da at de har på seg treningsklær fra morgenen av og trenger derfor ikke å skifte. En jente sier at hun skifter inne i en stor t – skjorte. En annen jente forteller at hun har fått mensmen og derfor

pleier hun å skifte på do. Hun sier det er flere som gjør det samme, skifter på do og da later som om de må på do.

Jeg blir så overrasket over at de ikke kan dusje sammen. Prøver å få de til å fortelle mer om dette men de har ikke så mye mer å si. De er kanskje redde for at jeg vil si det til læreren og så må de begynne å dusje. Det er i alle fall helt uaktuelt å skulle se hverandre nakne kan de fortelle. Det er kjempe ekkelt. De virker så åpne, så opptatt av kropp og klengete på hverandre, men å være nakne sammen er forferdelig flaut.

De bruker ordet ekkelt veldig mye når de skal beskrive hvilke tanker de har om puberteten. Mensen er ekkelt, utflod er ekkelt, kviser er ekkelt og generelt er veldig mye ekkelt. Det er lite positivt de sier om å komme i puberteten kroppslig sett. På lappene og i samtalene kommer det fram flere ganger at de vil hoppe over puberteten. Det er flere som skriver om puberteten som ”den”. Jeg vil ikke ha den puberteten. Som om puberteten er noe objektivt som ikke skjer og starter i deres egen kropp men at det heller er et ”utenifra påvirkelig fenomen”. Jeg vet ikke hvem som bruker denne formuleringen på lappene da de er anonyme, men det er ei som bruker denne formuleringen i en gruppesamtale og jeg kan jeg se at hun ikke har kommet i puberteten enda. De jentene som har kommet langt i puberteten snakker ikke om ”den” puberteten.

Mensen er et tema mange er opptatt av, men der bare noen få har konkrete erfaringer med å ha fått den. Jeg vil videre beskrive to møter med to venninner som brakte dette temaet menstruasjonen på bane, og som sier noe om hvilke tanker de hadde om emnet.

5.1.5 Case: Mette og Charlotte – ”mensen er ekkelt”.

De ville komme sammen til intervju, Mette og Charlotte. Charlotte har på seg trange olabukser, og en bluse som er nystrøket og ren. Håret er ordnet i en hestehale med små fletter. Hun har lange sokker som går over de trange buksene. Sokkene har samme farge som broderiet på blusen. Mette har en utringet genser med blå striper, den ene skulderen er helt bar. Under har hun en hvit singlet og jeg kan se bh stroppene. Hun har bryster som så vidt synes under genseren. Hun har store runde øredobber men ingen sminke.

De holder hverandre arm i arm da de fnisende og smilende ”velter” inn på kontoret mitt. De bruker lang tid på å finne ut hvordan de skal sitte, selv om kontoret jeg er på bare rommer to stoler utenom den jeg sitter på. Først vil de sitte i samme stol, men det blir for trangt så de sitter tett inntil hverandre på hver sin stol. De ser på hverandre hele tiden og smiler lurt som om de deler en hemmelighet. De er bestevenninner forteller de. Når de svarer på spørsmålene er det ikke en som svarer men de svarer sammen. Begge er enige i alt og de utfyller hverandre.

Jeg: Hvilke tanker har dere om puberteten?

Mette: (ser på hverandre og fniser litt) Det er ganske ekkelt med mensen og sånn.

Charlotte: Ja mensen er ekkelt.

Jeg: Hva er ekkelt med mensen da?

Mette: (Ser litt oppgitt på meg) Tenk om noen så at jeg hadde mensen da?

Charlotte: ...lissom, hvis det synes utenpå buksa da...

Mette:atte hvis lissom... man hadde hvit bukse akkurat den dagen.

Charlotte: da ville alle se det og guttene.....

Jeg: Hva med guttene?

Charlotte: De er så perverse

Mette:.....og ekle

Jeg: å?

Mette: ja også sier de sånn ”du har sikkert mensen siden du er så sur og sånn”

Charlotte: ja det er skikkelig teit av dem å si

Mette: de har jo ikke peiling da, de er bare så teite. (Ser på hverandre, nikker og rister litt på hodet).

Dette var et lite utdrag fra en samtale med to jenter som hadde begynt å komme litt i puberteten. For meg så framstod de som ganske like, de opptrådte likt med sin væremåte og de lignet hverandre.

5.1.6 Case: Maja og Benedikte – ”fått det”.

Jeg vil videre beskrive et møte med Maja og venninnen hennes Benedikte. Maja og Benedikte har tidligere vært hos meg til intervju og deltatt i gruppesamtaler. Jeg kan se at både Maja og Benedikte har kommet i puberteten da de har bryster, kviser og litt former. Det

er to utadvendte jenter som framstår som trygge i sin væremåte. Trygge fordi de søker lite bekræftelse hos meg, og de snakker rolig og reflektert. De er kledd i pene klær som bluser med en litt ”damete” stil. De er ikke med i den ”kule” gruppa til Jenny men jeg ser de ofte sammen bare de to, eller sammen med noen av de tykke jentene i klassen. De har sett at jeg er på skolen og at jeg driver med observasjonsstudiene mine. De kommer bort til meg sammen, og Benedikte spør om de kan få prate med meg med engang. Jeg kan se at det er noe som plager de. Maja som tidligere har virket så sikker virker flau og er litt rød i ansiktet.

Jeg: Hva er det dere ønsket å prate med meg om i dag?

Maja: Si det du (kikker på Benedikte).

Benedikte: Nei si det du (kikker på Maja).

Jeg: Er det noe spesielt som har skjedd som dere vil fortelle?

Benedikte: Ja på en måte.... (nøler en stund).

Det er ikke vanskelig å skjønne at det er noe krevende de nå skal fortelle. Jeg småprater litt om noe annet før Maja sier det spontant.

Maja: Jeg har fått det (ser ned og blir rød i ansiktet).

Stille en liten stund, da jeg blir usikker på hva jeg skal si.

Jeg: Er det mensen du har fått?

Maja og Benedikte i kor: Ja (spontant).

Jeg: Vil du fortelle meg litt om det?

Maja: Jeg oppdaget det da jeg skulle på do. Det er noen dager siden. Det var ikke noe morsomt.

Jeg: Hvordan var det da?

Maja: Kjempe ekkelt.

Benedikte: (stryker henne på ryggen)

Jeg: Er det noe som er greit med å ha fått mensen da?

Maja: Ja da vet jeg jo at kroppen fungerer. Men jeg trodde virkelig nesten jeg skulle dø da jeg så det første gangen. Det var så ekkelt.

Jeg: Hva var det som gjorde at det var så ekkelt?

Maja: Blod er kjempe ekkelt, og så luktet det vondt.

Jeg: Hvem har du fortalt dette til?

Maja: Bare Benedikte. Jeg vil ikke si det til mamma og i alle fall ikke pappa.

Jeg: Det er godt du har Benedikte som du kan prate med da.

Maja: Ja vi er bestevenninner, vi forteller hverandre alt.

Det er ikke vanskelig å skjønne at for Maja er det å ha fått sin første menstruasjon en stor forandring i livet. Jeg spør om hun ikke var forberedt på det, og det var hun litt sier hun, men allikevel kom det overraskende på henne. Veldig mye av hennes tanker handler om mensene akkurat nå. Hun har ikke tørt å si det til noen andre enn denne venninnen. Det er bare ekkelt og mamma kan hun ikke si det til og pappa er helt uaktuelt. Hun har mange spørsmål om hvordan hun skal få kjøpt bind og alt det praktiske rundt det som er veldig omfattende med alt fra hvor i butikken man finner bind til hvilke farge og størrelse man skal bruke. Videre er spørsmålene om hvordan få skiftet bind uten at noen ser at hun tar med seg bind fra sekken, og om det vil bli lekkasje slik at det synes utenpå buksen. For henne er hele henne og hele tilværelsen fylt av tanker om mensene. Hun kjenner på mye smerte som er vanskelig helt å vite om kommer fra selve det fysiske ved å ha menstruasjon, eller om det skyldes overraskelsen ved å se at det kom blod ukontrollert ut fra kroppen. Venninna sitter hele tiden ved siden av henne, stryker henne over ryggen og ser medlidende på henne. Jeg kan se en lettelse i ansiktet til denne jenta da hun går ut av kontoret. Jeg tror det var godt for henne å få fortalt det til meg.

5.1.7 Forholdet til guttene.

Jentene kommer stadig innom tema som handler om guttene. Det er ikke så mange av jentene som har kjæreste og dette antallet varierer noe under feltarbeidet men ca 3 – 5 jenter blir det sagt har en kjæreste.

Mange av jentene sier at guttene er noen duster, og de kommer med mange eksempler på hvorfor de er teite. Det er episoder der guttene har gjort ting som de sier de ikke likte, som å sprute vann på dem, si teite ting eller springe etter dem. Guttene er barnslige forteller de, og det er tydelig at de føler seg mer voksne enn guttene akkurat nå. Men jeg får også et inntrykk av dette forholdet til guttene er noe ambivalent. På samme tid som guttene er dumme er de også opptatt av dem. Det er kult å ha kjæreste, men det handler da om å ha den rette gutten som kjæreste. Hva som gjør gutten til den rette er ikke lett å få tak i, men jeg får inntrykk av at det er de guttene som ikke er så barnslige. Gjennom å ha snakket med flere om dette med kjæresten skjønner jeg at det å ha kjæreste handler mest om å si man har en kjæreste mer enn det handler om et forhold. De spør ikke selv om de skal være sammen, men det går igjennom en venninne som spør på vegne av den andre. På denne måten ”slår” man også opp.

Det er en gutt ingen vil være kjæreste med lenger nå for han var for voldsom kan noen jenter fortelle. Nesten alle jentene har vært sammen med han, men nå vil ingen. Han ville bare kysse, og at de skulle ta på hverandre. Det syntes de var ekkelt og alt for påtrengende. Han tok på kroppen deres, og det ville de ikke. De jentene jeg snakker med ønsker ikke noe fysisk kjærlighetsforhold. Dette er Emilie som jeg vil presentere i det neste caset et godt eksempel på. Hun ønsker egentlig ikke å kysse kjæresten sin, men føler en forventning om at hun snart burde.

5.1.8 Case: Emilie – kyssing.

En jente jeg kaller Emilie har kjæreste. Emilie har kommet litt i puberteten, og jeg kan se at hun bruker bh. Hun er en rolig jente som prater lett. Hun har et søtt utseende og hun er slank. Hun prater ivrig om de bekymringene hun har rundt puberteten. Hun vil ikke gå med trang og stram t – skjorte for tiden, sier hun for da syns bh'en under t – skjorten, og hun mener hun har et bryst som er større enn det andre. Hun spør om dette vil bli bedre etter hvert, og sier at hun tenker en del på dette. Alt dette forteller hun ganske uanfektet og åpent i det individuelle intervjuet.

En dag noe senere når jeg er på skolen for å snakke med noen andre kommer hun bort til meg. Hun ønsker å snakke med meg sammen med ei venninne. Hun vil spørre om noe som plager henne. Jeg lar henne få komme til meg for å snakke. Venninnen hennes får også bli med da jeg etter hvert har begynt å skjønne at disse jentene trives best når de får være sammen med en nær venninne. Hun starter med å si at det hun skal si er ganske flaut.

Jeg: Hva er det som gjør at det er flaut da?

Emilie: Jeg har aldri gjort det før.

Jeg: Eh... gjort hva da aldri?

Emilie: Kysset en gutt.

Jeg: Å?

Emilie: Nå har vi vært sammen kjempe lenge, vi har et fast forhold lissom og vi har aldri kysset.

Jeg: Gruer du det til det?

Emilie: Ja, jeg vet ikke hvordan jeg skal begynne.

Jeg: Føler du at dere burde kysse nå fordi dere har vært sammen så lenge?

Emilie: Ja, og så vet jeg ikke om jeg må bruke tunga også eller hvordan jeg skal gjøre det.

Jeg: Vil du kysse han da?

Emilie: Nei, kanskje ikke men vi burde i alle fall, vi har vært sammen i mange uker uten at vi har kysset.

Emilie er veldig usikker på dette med kyssing, og det er tydelig at hun egentlig ikke har så veldig lyst til å kysse, men at hun føler det er en forventning om at de burde gjøre det. Jeg spør om hun har snakket med kjæresten sin om dette, men det har hun ikke.

5.1.9 Vekt og mat

Når vi snakker om kroppen i puberteten kommer det hele tiden fram noe som handler om vekt, størrelse på kroppene og mat. Det handler om kroppsdelene de er misfornøyde med eller generelt om hele kroppsvekten. Flere snakker om at de må spise sunt hvis ikke blir de tykke. De kan fortelle om hvilke mat de spiser og hva som er sunnest. Sjokolade trekkes ofte fram som synderen for overvekt, men samtidig sier flere at de må bare ha sjokolade hver dag. De forteller at de kjenner på følelser som dårlig samvittighet, og at kroppen blir ekkel om man spiser noe usunt. Det kommer også fram at de leser på emballasjene hvor mye karbohydrater det er i de ulike matvarene. Karbohydrater er ikke bra kan de fortelle, og jeg får et inntrykk av at de kan en del og har hørt mye om kosthold og ernæring. Ei forteller at hjemme hos dem har mamma bestemt at de ikke skal ha noen matvarer med sukker lenger i huset. Et ”sukkerfritt hus” kaller hun det. Jeg spør henne hvorfor de skal ha et ”sukkerfritt hus”. Da svarer hun at det er fordi mamma skal slanke seg. Hun er stolt i stemmen sin når hun sier det. Brunost er det verste kan hun fortelle, så det spiser hun og familien hennes aldri lenger.

Jeg vil trekke fram et eksempel med Jenny igjen der tema vekt og overvekt kom opp.

5.1.10 Case: Jenny – ”de er skyld i det selv”.

Jenny er hos meg alene til intervju og vi sitter å snakker om kroppen og å være fornøyd med den kroppen man har. Plutselig kommer denne kommentaren:

Jenny: Det er synd for dem.

Jeg: Hvem er det synd for?

Jenny: De som er feite. De har selv skyld i det.

Jeg: Hvorfor tenker du det?

Jenny: Jeg har sett at Lisa og Mina propper i seg usunn mat og da blir man feit (himler med øynene.) Hvis jeg var feit ville jeg gjort noe med det.

Jeg: Hva ville du gjort da?

Jenny: Slanket meg vel. Trent, spist sunt og sånn.

Jeg: Hva mer tenker du om de som er overvektige?

Jenny: Det blir jo ikke akkurat så mye bedre når de trækker seg inn i alt for trange klær (slår oppgitt ut med armene).

Senere i gruppesamtale sammen med fire andre jenter er Jenny igjen inne på dette med vekt og kroppstørrelse.

Jenny: Jeg er kjempe feit.

Jeg: Hvorfor tenker du det?

Jenny: Jeg spiser så mye sjokolade og godteri og sånn.

Jeg: Å?

Jenny: Bare se her (drar opp genseren så huden vises og tar og klemmer litt av magen sin mellom fingrene) dette er valkene mine, og det er bare fett.

De andre: (Ser på henne.) Nei du er vel ikke tykk.

Jenny: Bare se her da, jeg klarer ikke engang å ta med begge hendene rundt låret mitt (viser med hendene at det blir et mellomrom mellom tomlene når hun prøver å gripe rundt låret med begge hender).

De andre: (Gjør det samme og ser at ikke de heller klarer det, det er ulikt hvor store mellomrom de får mellom tomlene men alle har større lår enn Jenny og ser litt oppgitte ut).

Heidi: Jeg får jo mye mer avstand mellom fingrene når jeg gjør det, du har jo tynnere lår enn meg (er nesten like slank som Jenny).

Jenny: Nei jeg har verdens største lår jeg, kanskje jeg skal slanke meg. Jeg skal i alle fall slutte å spise godteri. Nei det klarer jeg ikke. Jeg er "sjokoman", må ha sjokolade (ler og har alle sin oppmerksomhet).

Dette er et godt eksempel på hvordan de søker bekreftelse fra hverandre. Jenny er som nevnt tidligere en populær jente som har sin egen stil, prater mye og styrer de andre jentene. I dette gruppeintervjuet er det ei jente som for meg ikke ser tykk ut, men hun er større enn de andre. Hun har litt mer former enn de andre jentene og noe kraftigere bygd. Jeg legger merke til at

hun sier veldig lite og spesielt da de begynner å måle lårtykkelsen sin ser hun mest ned, og jeg kan se at hun ikke trives med situasjonen.

Når Jenny så tydelig viser at hun er den tynneste av jentene oppfattes det hele som et show for å få bekræftelse fra oss andre om at hun er tynn. Det er akkurat det hun oppnår også. De andre sier hun er kjempe tynn og viser at de er tykkere.

5.1.11 Case: Lisa – stor.

Det er noen store jenter i klassen som jeg kan se er overvektige. De har kommet langt i puberteten. De sier ikke så mye i gruppesamtalene, men jeg får pratet med noen av dem i de individuelle samtalene. Disse jentene kan fortelle at de kunne ønske de var som de tynne i klassen. Det er vanskelig å finne klær som passer til en stor kropp, og de fleste kule klærne er bare i små størrelser kan de fortelle.

Lisa er ei jente som har kommet langt i puberteten, og hun er overvektig. Hun kler seg voksent, og oppfører seg mer voksent enn mange av de andre jentene i klassen. Det er noe med hele væremåten der hun ikke gjør så mye ut av seg. Hun sitter rolig på stolen, svarer reflektert og gjennomtenkt på spørsmålene mine. Hun har en ro over seg, selv om hun snakker om vanskelige ting og utfordringer hun står ovenfor. Lisa bor sammen med begge foreldrene sine, og hun har to eldre søsken. Lisa har en far som er kronisk syk, og hun kan fortelle om en hverdag med mye ansvar. Hun ser moden ut av utseende, men hun har nok også måttet være mer voksen enn hun egentlig er aldersmessig da det har blitt stilt krav til henne hjemme. Hun forteller om oppgaver hjemme som ingen av de andre jentene har. Det er oppgaver som matlaging og snømåking. Lisa deltar ikke på noe organisert idrett, men hun sier at hun får litt trim av å sykle og gå til venner. Lisa framstår for meg gjennom det første møtet som veldig selvsikker og voksen. Men når vi får snakket mer sammen så kommer det fram en lengsel etter å kunne være som de andre i klassen.

Lisa: Jeg kunne ønske jeg kunne gå i en trang olabukse.

Jeg: Er det vanskelig for deg å finne bukser som passer?

Lisa: Ja, i alle fall sånne bukser som de andre har. Jeg bruker mest tights for det passer uansett.

Jeg: Hva tenker du om kroppen din?

Lisa: Den er tykk og feit. Jeg vet hva jeg veier, men jeg vil ikke si det til deg, du kan få sjokk.

Lisa har også vært den første til å komme i puberteten i klassen og hun forteller litt om hvordan det har vært.

Lisa: De andre vet ikke hvordan det er.

Jeg: Hva vet ikke de andre?

Lisa: Hvordan det er å ha mensene. Jeg har hatt det i to år. Ingen i klassen vet om det, bare mamma. Du må ikke si det til noen.

I kontrast til noen av de andre jentene har hun kunnet fortelle det til mammaen sin. Mulig det er fordi hun fikk det såpass tidlig at hun fortsatt var mer avhengig og knyttet til mammaen sin. Hun har ikke fortalt det til de andre jentene, og det er tydelig det har vært viktig for henne å holde skjult.

Jeg spør videre om hva hun tenker om puberteten nå.

Lisa: Det var litt uvant til å begynne med. Men man venner seg til det. Tenker ikke så mye på det lenger.

Jeg: Hva er det som plager deg mest nå da?

Lisa: At jeg bør slanke meg og bli som de andre jentene i klassen.

Hun har vent seg til de kroppslige pubertale forandringene, men der bekymringen om at hun har en stor kropp er det hun nå plages med.

5.2 Guttene

Som nevnt tidligere ble fokuset for denne oppgaven mest hos jentene fordi guttene ikke hadde kommet i puberteten enda, og viste lite interesse for å dele noe om egne tanker om puberteten, eller at de faktisk ikke hadde så mange tanker om noe som de enda ikke hadde erfart. Men allikevel gjorde jeg meg noen interessante oppdagelser fra observasjoner, gruppesamtalen og fra noen få intervjuer. Jeg vil her presentere dette materialet samt et utdrag fra gruppesamtalen som illustrer godt hvilken retning samtalen tok, og hvilke tema de var opptatt av.

5.2.1 Observasjoner – elektriske.

Guttene er *mye* på en helt annen måte enn jentene. De har også *mye* bevegelser, men de beveger seg på en annen måte enn jentene. Jentene styrer mye med klærne og håret sitt. Guttene ser ikke ut til å bry seg så mye om klærne eller utseende. Bevegelsene de gjør handler mer om å utføre en aktivitet. De leker med en ball, de sender en gymnastikkbag i mellom seg eller de prøver å hive oppdelt viskelær på jentene. Guttene prater mye seg i mellom, men det er lite sammenhengende samtaler. Det de sier er korte kommentarer som har som mål å være morsomme.

Jeg vil trekke fram et eksempel fra en aktivitet jeg blir vitne til mens jeg observerer hele klassen i en time. Etter timen blir jeg sittende i et hjørne å se på guttenes kreative ideer. Seks gutter har fått tak i et hoppetau. De står tett sammen og får en annen gutt til å binde de sammen med tauet. Det blir *mye* lyd, bevegelse og oppstyr når de ferdes rundt i klasserommet bundet sammen. Det er vanskelig å bevege seg når de er bundet sammen, og det medfører mye lyd og latter. Det er ikke vanskelig å skjønne at de ønsker å bli sett og få oppmerksomhet. Det er *mye* kropper, og de er i *mye* nærkontakt med hverandre. Jentene ser på guttene. Jeg kan se at de synes det er litt morsomt, men at de prøver å ikke le for mye. De sender hverandre noen blikk der de himler litt med øynene, og signalerer at de synes det er litt barnslig det guttene gjør, men også litt morsomt.

Jeg valgte å samle alle guttene i en gruppe da jeg skulle snakke med dem om pubertet og kropp. Det var som nevnt tidligere ikke det lureste jeg har gjort. Det var to ulike måter

guttene oppførte seg under samtalen. Den ene gruppen som ikke var så mange satt helt stille på stolen, kikket ned og møtte ikke blikket mitt, de gjorde veldig lite ut av seg. De viste lite mimikk og deltok ikke noe muntlig. Men så var det en annen gruppe som dominerte veldig mye. De var det jeg vil kalle ”elektriske”. Når jeg tenker på noe elektrisk tenker jeg at det innebærer mye energi som får utløp raskt, og som om denne energien kom fra en kontakt som var utenfor dem selv. I det de kom inn i klasserommet ble pluggen satt i kontakten og de fikk hele tiden jevn tilgang av energi mens timen varte. Jeg prøvde forgjeves å roe de ned, og få tatt ut denne kontakten. Energien kom til uttrykk gjennom at de skulle si noe morsomt hele tiden, og alt jeg sa skulle kommenteres. De satt aldri ordentlig i ro på stolen. Armer og bein beveget seg hele tiden. De svarte på spørsmålene som om ingenting var flaut å prate om. Det manglet liksom et filter i forhold til hva som jeg tenkte var greit å prate om høyt, og hva jeg hadde forventet meg. Her følger noen av kommentarene fra gruppesamtalen jeg har valgt å kalle latter og tøys fordi det var det som dominerte denne timen.

5.2.2 Case: Lars Martin- latter og tøys.

I dette utraget er det Lars Martin sine kommentarer som dominerer. Lars Martin er en utadvendt gutt som har alle de andres sin oppmerksomhet. Han er tøff i klærne, men han har ikke brukt noe tid eller produkter i håret slik jeg observerer det. De andre ler mye av han, og det virker som om han kan si hva han vil. Mens han snakker er det allikevel ikke helt rolig da det hele tiden foregår kommentarer imellom de andre guttene som ikke jeg klarer å høre alt hva er. Det er også mye mimikk og visualisering med kroppene for å vise hva de mener.

Jeg: Hva tenker dere om puberteten?

Lars Martin: Det er kult å få større pikk.

Alle: (Ler høyt og vrir seg på stolene, og det tar lang tid før alle er rolige).

Jeg: Hva vet dere om puberteten da?

Mange svarer på likt.

Jeg: En av gangen må svare.

Lars Martin: Onani er kult.

Alle: Ler høyt og en annen gutt viser illustrativt med hendene og kroppen sin hva han legger i onani.

De fleste ser på meg og venter en reaksjon. De ler masse, og jeg kommer nesten ikke til orde. Jeg velger å ikke være så veldig streng, og lar timen styre seg selv litt da det jeg ønsker er jo å få tak i deres egne tanker om kropp og pubertet.

Plutselig sier Lars Martin høyt og tydelig mens han ser på meg:

Lars Martin: Hysj må være stille, dette er spennende, vi vil høre om alt hun har si.

Olav: Ja for dette er den mest spennende timen vi noen gang har hatt.

Jeg: Hva er det som gjør dette så spennende da?

Mange ler og fniser.

Olav: Det er jo skikkelig porno da.

Lars Martin: (ler ikke) hysj da Olav.

Jeg: Hva mener du med at det er porno?

Jeg får ikke noe svar på dette og tøyset og tullet fortsetter.

Men å få de til å fortelle noe om egne erfaringer om puberteten er helt umulig. De tuller mest slik som dialogen over og det blir mye mas om å skulle være stille og å konkurrere om å si noe morsomt. ”Morsomme” kommentarer som ”tenk om vi fikk mansen”, hva er fitte? og testosteron er kult. Når jeg prøver å spørre om de vet hva for eksempel testosteron er får jeg ingen ordentlige svar, men svar som bare er tull der de prøver å være morsomme så de andre skal begynne å le.

5.2.3 Lappene – ”lurer ikke på noe”.

På slutten av timen skal de skrive spørsmål og tanker om kropp og pubertet til meg anonymt. Det er veldig vanskelig for dem å konsentrere seg om dette. De surrer rundt i klasserommet og finner ikke roen. De prater sammen og ler mye. De tar bort på hverandre hele tiden og få klarer å sitte alene selv om det er instruksjonen fra meg. Noen få sier de vil gjøre dette og sitter helt i ro og skriver ivrig.

På mange lapper står det noe tilnærmet dette: lurere ikke på noe spesielt eller har ingen tanker om kropp og pubertet. Noen lapper handler om sex og når man kan ha samleie, når jenta kan bli gravid og noe om kondomer. To skriver at pubertet er ekkelt og det er to lapper med spørsmål om kjønnsår. Ingen skriver noe mer utdypende om puberteten eller hvilke tanker de har om puberteten.

5.2.4 Individuelle samtaler – Case: Kåre: "har ingen tanker om det".

I de individuelle samtaler jeg har med guttene er de helt annerledes. Den tilnærmingen de hadde i gruppa er helt borte. Strømmen er totalt avkoblet for å videreføre metaforen om at de i den store gruppa var elektriske. De sitter helt stille på stolen, og jeg har den enkeltes fulle oppmerksomhet. Det er heller ikke mulig å få de til å fortelle nesten noe som helst. Svarene jeg får er korte og uten noen utdyping. De sier de har ingen tanker om pubertet eller kropp. De blir bare flau når jeg ber dem utdype noe mer eller at jeg tar opp tråden fra gruppesamtalene. Pinlig fordi de ikke ønsker å prate disse temaene som kom opp under gruppesamtalene. Da var de sammen flere og kunne støtte hverandre, og da var det noen som lo av dem. Nå er de alene med meg og det blir lite rom for tøys og tull.

Jeg vil trekke fram et eksempel fra et intervju med en gutt jeg har valgt å kalle Kåre. Når jeg spør Kåre om han vil bli intervjuet er det helt greit. Han spør ikke om å ha med seg noen kamerat. Kåre virker trygg på seg selv, og han sitter rolig på stolen. Han møter blikket mitt og svarer kort og greit på spørsmålene men han utdyper ikke svarene sine noe mer enn han må. Intervjuet blir derfor veldig kort.

Jeg: Hva tenker du om kroppen din?

Kåre: Den er vel grei den.

Jeg: Hvordan grei da?

Kåre: Bare den funker i fotball er det greit for meg.

Jeg: Hva tenker du om puberteten da?

Kåre: Har ingen tanker om det. Har ikke fått puberteten enda.

Jeg: Hva tenker du om at puberteten snart kommer da?

Kåre: Tenker ikke på det, den kommer når den kommer.

Det er helt tydelig at Kåre virkelig ikke har tenkt på dette med puberteten i det hele tatt og at han heller ikke bryr seg så mye om kroppen sin. I likhet med de fleste guttene i klassen er han med på mye idrett på fritiden, og det som er viktig for disse guttene er at kroppen fungerer til dette formålet. Jeg spør også guttene om dusjing etter gymmen. Det er ikke alle som dusjer etter gym, men det er ikke fordi det er flaut forteller de. Det er bare fordi det tar tid, og da får de ikke så langt friminutt. Det er noen som dusjer og det er helt greit.

5.3 Oppsummering

Jeg hadde en forventning til at feltarbeidet skulle gi meg noen få enkle konklusjoner som ville favne alle elevene sine tanker om pubertet, kropp og identitet. Men det jeg møter er en klasse full av variasjoner i forhold til hvor langt de er kommet i puberteten. Dette gjør det vanskelig å trekke en konklusjon ut i fra mine møter med elevene. Men jeg ser noen trekk som gjentar seg hos begge kjønn, og noen kjennetegn ved ulikhetene hos guttene og jentene. Jentene uttrykte mye i forhold til å skulle ha sin egen stil og søkte bekreftelse hos både meg og venninnene for å kjenne seg godtatt og verdsatt som noe unikt. Guttene derimot prøvde hele tiden å være morsomme så de andre skulle le og på den måten bli sett. De hentet energi i hverandre og søkte bekreftelse hos de andre ved å teste grenser. Mange av jentene var i puberteten og var i en overgang i livet der usikkerheten var stor. De prøvde å ta kontroll over det de kunne som klærne og utseende. Gjennom å spørre meg og få informasjon om ulike praktiske forhold ved det nye som skjedde kroppslig ville de ta styring over eget liv, situasjon og kropp. Jeg vil videre ta med meg disse dataene og analysere dette i forhold til litteratur og teori for å kunne gi nye perspektiver til problemstillingen.

6.0 Analyse og fortolkning

Jeg vil i denne delen av oppgaven analysere og se på empirien min fra forrige kapittel i lys av teori. Jeg vil starte med å se på hvilke erfaringer de unge selv hadde om egen kropp og identitet i puberteten i lys av Maurice Merleau – Ponty sin fenomenologiske kroppsforståelse. Videre vil jeg komme inn på hvordan disse erfaringene kom til uttrykk igjennom blant annet klær og utseende. Jeg vil også se på hvilken betydning det ytre utseende kan ha i forhold til kontroll i den moderne tiden vi lever i. Om de unge viste tegn på at de var i overgangsperiode i livet og den liminale fase er noe jeg også vil belyse ved hjelp av noen eksempler fra empirien. Mot slutten av denne delen av oppgaven vil jeg komme inn på det relasjonelle der jeg vil drøfte betydningen av vennskap og anerkjennelse.

6.1 Kropp og identitet – hvem er jeg?

Spørsmålet ”hvem er jeg?” skriver Kvalem og Wichstrøm i forbindelse med puberteten er det som tydeligst definerer og preger tiden de unge går igjennom fra barn til å bli voksen (2007). Kroppsbilde og identitet endres gjennom livet, og nettopp i en pubertetsendring vil denne søken etter hvem er jeg være mer framtrødende enn i andre faser av livet (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Når kroppen endrer seg er det også en sårbarhet i forhold til de tanker vi har om oss selv. Erfaringer koblet til 12 åringenes eget selv var i endring, og mange opplevde et tap av en periode som var i ferd med å gå fra dem, å få kunne være barn. Mange av de 12 åringene jeg snakket med og observerte viste nettopp dette gjennom ulike uttrykk og tanker at de var i en periode av livet der de søkte etter seg selv. Jeg vil i dette kapitlet drøfte dette spørsmålet ”hvem er jeg” i forhold til 12 åringenes egne erfaringer, tanker og kroppsspråk, samt i forhold til den moderne verden de vokser opp i.

6.1.1 Tanker og erfaringer om egen kropp.

12 åringene sine tanker om eget kroppsbilde handler om hva de syntes om kroppen sin, og hvilke erfaringer de har gjort seg, og i dette tilfellet i forhold til puberteten. Jeg trekker her fram Maurice Merleau – Ponty sin filosofi om kroppens fenomenologi fordi det gir en større forståelse i forhold til det mine informanter erfarte kroppslig. Jeg vil hele tiden ha i fokus at 12 åringenes kropp ikke kan sees løsrevet fra hvem de er, hva de uttrykker eller hvordan de er

i samhandling med andre. 12 åringene er i verden med sine kropper, og det er gjennom kroppen de erfarer, opplever og persiperer.

Det er nettopp dette Merleau – Ponty legger vekt på, at det er kroppen som erfarer, sanser og ser (Bunkan 2001). Hans ståsted for å kunne forklare det menneskelige er ut ifra at den enkelte persons opplevelse med egen kropp i situasjonen. Vi kan ikke bare plassere erfaringene våre ved å være mennesker inn i konstruerte hypoteser. Kroppen er ikke bare noe konkret, ensidig og objektivt, den er mye mer kompleks og sammensatt enn det (Østerberg 1994). Derfor vil også elevene ha ulike erfaringer med å være 12 år. Gjennom samtaler og observasjoner av de unge var hele tiden målet mitt å få tak i hvordan de unge selv erfarte kroppen sin, og hva som kom til uttrykk gjennom det kroppslige. Videre vil jeg gå nærmere inn på og reflektere over noe av det som kom fram i empirien i forhold til hvilke erfaringer de hadde om egen kropp og identitet i puberteten. Det ble tydelig gjennom arbeidet mitt at det var veldig ulikt hvordan de opplevde egen kropp og pubertet i forhold til hvor langt de var kommet i utviklingen.

Noen av jentene skrev på lappene eller snakket om puberteten som ”den” puberteten. De ville ikke ha ”den” puberteten eller de kunne ønske de kunne hoppe over ”den” puberteten. Puberteten ble beskrevet som noe objektivt. Som om puberteten var noe kom utenifra og ikke at det var noe som allerede lå der klart i deres egen kropp. Det var blant annet en jente som ikke hadde kommet i puberteten som brukte denne formuleringen på puberteten. Puberteten var noe hun enda ikke hadde opplevd eller erfart. De jentene som ikke hadde kommet i puberteten ønsket heller ikke å snakke med meg om kropp og pubertet, og de tok aldri kontakt med meg for å prate om emnet. De satt stille og sa lite under gruppesamtalen med alle jentene samlet. Merleau – Ponty vektlegger at det er gjennom kroppen vi sanser, og da disse jentene enda ikke hadde opplevd noen pubertetsendringer på kroppen kunne de kun snakke om puberteten som noe ”objektivt ikke opplevd fenomen”. Noe de ikke ønsket skulle skje men som de ikke hadde noen erfaring med. Det forteller allikevel noe om at puberteten var noe de ikke gledet seg til og de gjerne skulle vært foruten, eller for å bruke deres ord, hoppet over *den puberteten*.

Guttene hadde heller ikke kommet i puberteten slik jeg så det. De tankene de hadde om egen kropp handlet ikke om puberteten eller at de erfarte noen kroppslige endringer. Deres kroppsbilde var påvirket av hvordan de presterte i ulike idretter. De erfarte kroppen gjennom

aktiviteter og tankene de hadde om kropp var om den fungerte til å være med på fotball, ski og andre aktiviteter. Guttene gav heller ikke uttrykk for at de gruet seg til å komme i puberteten. For guttene sin del viser forskning at puberteten ikke virker negativt inn på kroppsbilde. Den pubertale utviklingen er gunstig for guttene i forhold til at den fører dem nærmere det mannlige kroppsidealet. Det kan også tenkes at for disse guttene jeg snakket med som drev med mye sport ville puberteten bare være gunstig fordi det ville gjøre dem sterkere med større muskelmasse og dermed kunne de prestere mer i de idrettene de drev med. Det kan være en grunn til at de ikke hadde så mange tanker om puberteten fordi det var noe de ikke gikk å tenkte på som noe negativt som skulle skje.

Men guttene tullet og tøyset mye om puberteten da jeg snakket med dem sammen i gruppe. Jeg tolker dette som en usikkerhet i forhold til tema. De var usikre på hvordan de skulle takle denne noe fremmede situasjonen der tema var fjernt og uopplevd. Å tulle om noe de enda ikke hadde opplevd var den strategien de valgte. En annen grunn kan være at de opplevde tema pubertet og kropp som noe som var flaut og vanskelig å snakke om. Ved å tulle og tøyse skapte de den nødvendige avstanden de kjente at de trengte for å takle situasjonen. Da jeg traff guttene alene sa de at de ikke hadde noen tanker om puberteten. Jeg tror dette var ærlige svar som de virkelig mente.

Men det var noen jenter som var kommet godt i gang med puberteten. Ved å bruke dette perspektivet til Merleau – Ponty videre i forhold til de jentene som hadde kommet langt i puberteten, blir det tydelig hvorfor disse jentene framstod for meg som mer voksne enn de som ikke hadde kommet i puberteten. Det er kroppen som uttrykker og en kropp som har pupper og former er mer voksen enn en kropp som ser ut som et barn. Vi oppfatter verden gjennom verden, og en moden kroppslig kropps persepsjon vil være annerledes enn for en som ikke har erfart denne endringen enda. Deres kroppsbilde var blitt noe mer stabilt der de tankene de hadde om egen kropp ikke endret seg så fort som tidligere. Dette kom til uttrykk gjennom at de kunne snakke åpent og reflektert om endringene de hadde vært igjennom. Endringene var blitt en del av dem og de snakket ikke om puberteten som noe objektivt eller utenifra påvirkelig fenomen slik som de jentene som ikke hadde erfart puberteten enda. Lisa som forteller at ”det var litt uvant til å begynne med, men man venner seg til det. Tenker ikke så mye på det lenger”. Puberteten og mensenen var blitt en del av den hun var og hennes kroppsbilde. Puberteten tok derfor lite plass i hennes tanker og styrte nå lite av livet hennes.

Alle de andre jentene som var kommet litt i puberteten spurte meg mer enn de ville fortelle om egne erfaringer de hadde med den gryende pubertetsutviklingen. Det var tydelig at informasjonsbehovet var stort, og de hadde mye de lurte på. Jeg måtte som nevnt tidligere hele tiden føre dem inn igjen på det som var spørsmålet mitt. Jeg tenker at dette forteller noe om hvilke situasjon de var i der mye var nytt der kroppen endret seg fort. For å kunne tilpasse seg disse endringene hentet de informasjon fra meg for å igjen gjenvinne noe av den kroppslige kontrollen de opplevde å miste. Jeg kunne se at de ble beroliget ved at jeg for eksempel forklarte de hvordan de kunne få kjøpt riktig type bind. Mange av jentene snakket også om at de kjente på en usikkerhet i forhold til alt som skulle skje i puberteten. De hadde allerede begynt å få litt pupper og mange hadde fått utflod. Disse jentene tenkte mye på menstruasjonen som snart ville komme og denne uforutsigbarheten stresset dem. Når menstruasjonen kommer for første gang er noe jentene ikke selv kan kontrollere eller vite når skjer. Jeg kunne se at dette skapte en usikkerhet hos mange av jentene. Mange spurte meg om når jeg trodde de kom til å få mens en i forhold til om de allerede hadde fått utflod eller ikke.

Når disse jentene skulle beskrive de erfaringene de allerede hadde opplevd med puberteten ble ordet *ekkelig* trukket fram for å beskrive de kroppslige endringene. Spesielt var mens en og utflod ekkelt. Det luktet vondt, så ekkelt ut, det var ekkelt å skulle fortelle det hjemme og de syntes også det var veldig ekkelt å skulle kjøpe bind eller truseinnlegg. I samtale med Maja som akkurat hadde fått mens en fikk jeg det inntrykket at nesten hele hennes tilværelse var fylt av tanker om mens en. Noe ved kroppen hennes var ekkelt og skremmende, og disse erfaringene var i høyeste grad kroppslig. For meg å si til henne at ikke bry deg om mens en, det er bare blod, ville være meningsløst. Hele hennes persepsjon var rettet mot menstruasjonen. Hun kjente etter om det ble lekkasje som syntes utenpå buksa, uten at hun konkret kunne se seg selv bakfra. Hun kjente etter bindet som lå i lomma skjult som ingen måtte se, men som hun viste var der hele tiden. Hun kjente på en fysisk smerte som virket inn på hele hennes tilstedeværelse, i dette tilfellet skoledagen. Hun gikk hele tiden med en redsel for at noen andre skulle finne ut at hun hadde fått mens en, der det å holde det skjult for alle andre også stresset henne og gjorde at mens en tok mye av hennes oppmerksomhet.

Noen av jentene skrev at de kunne være triste og kjenne at de var mye lei seg. Ei fortalte at hun kunne klikke. De ville ikke fortelle så mye om dette høyt, og det meste av denne informasjonen kom fram i den anonyme lappeskrivingen. Ens egen sinnsstemning er et

følsomt og vanskelig tema å snakke om. Men noen skrev samtidig at de ønsket å ha noen å prate med om dette og spurte om de kunne snakke med helsesøster om de vanskelige følelsene. Det var tydelig at de tenkte mye på disse vanskelige tankene men at de ikke snakket med venninner om dette, men at behovet for å snakke med en voksen var der. Å få prate med noen om det som kjennes krevende kan være med på å få ”ryddet” opp i tankene og på den måten ”finne” seg selv igjen og gjenvinne kontroll. Forskning understøtter også dette da det viser seg at det er flere emosjonelle plager blant 13 – 15 åringer. Årsaksforklaringen til dette blir begrunnet med at det skjer store kroppslige forandringer i puberteten (Helland & Mathiesen, 2009).

De kroppslige erfaringene 12 åringene hadde i forhold til egen kropp var ulike ut ifra hvor langt de var kommet i modningen. Jeg har sett på hvordan de unge erfarer denne endringen på kroppen. Gjennom kroppen uttrykker de unge noe om hvem de er, kroppen er et språk som forteller noe om en selv. Jeg vil videre se på hvordan dette kom til uttrykk blant mine informanter.

6.1.2 Kroppen som uttrykker og kommuniserer – klær og kroppsspråk.

Jeg brukte mye tid på å observere de unge i samhandling og interaksjon med hverandre. Gjennom gruppesamtaler og intervjuer kunne jeg ser hvordan kroppene signaliserte og formidlet et budskap både innover mot en selv og utover mot den andre.

I klasserommet med de andre ble det å være morsom, aktiv og tullete for guttene det som skapte mening og dette kom til uttrykk i det kroppslige sammen. De var ikke noen livløse maskiner på strøm men levende individer der den kroppslige kommunikasjonen de skapte sammen ble veldig tydelig. De uttrykte en usikkerhet og umodenhet for tema som de sammen valgte et kroppsspråk som kom til uttrykk gjennom å tulle og tøyse. Da jeg traff de alene var stikkontakten dratt ut og de framstod helt annerledes med kroppsspråket sitt. Da var de alene med meg var det helt andre krav til hvordan de skulle oppføre seg. De hadde heller ikke jentene der som tilskuere som også gav de energi til å skulle markere seg.

På samme måte som mange av guttene uttrykte og kommuniserte noe ut sammen som en gruppe gjorde også jentene det. I gruppesamtalene kunne jeg observere at de sammen skapte en spesiell stemning der kroppene levende uttrykte og kommuniserte noe til meg. Det kunne

være når de snakket om mensene, da kunne jeg se hvordan alle kroppene gjorde noen sånne ”æsj bevegelser”. Men æsj bevegelser tenker jeg på at de ristet litt på overkroppen, rynket øyebrynene sammen og sa stille æsj i kor. Kroppsspråket var helt tydelig der jeg forstod hva de mente uten at de trengte å forklare så mye.

Jeg fikk også se hvordan jentene var sterkt knyttet til en venninne da de ofte ville komme sammen to og to til intervju. Mette og Charlotte var som beskrevet tidligere bestevenner. De framstod for meg som noe sammen og ikke individuelt. Maurice Merleau – Ponty beskriver at noen møter med andre er så sterke at det er vanskelig å se de to fra hverandre. Grensene mellom en selv og den andre blir uklare og de smelter sammen (Engelsrud, 2006). Disse to jentene kunne ikke sees uavhengig fra hverandre i dette møtet. De ble til av hverandre og med hverandre og sammen utgjorde de et uttrykk.

Jeg skrev i forrige avsnitt om hvordan jentene tok kontroll over egen situasjon ved å spørre meg om praktiske forhold rundt puberteten, og å søke informasjon. Mange av jentene og da spesielt de jentene som var i en start av puberteten tok også kontroll over egen kropp gjennom klærne og annen kroppslig rekvisita. Disse jentene hadde et sterkt ønske om å være unike i forhold til stil, utseende og klesstil. Klærne er viktige for å uttrykke noe om hvem man ønsker å være. ”Tøyet presenterer deg og representerer deg” (Duesund, 1998, s. 236). Jeg tenker at klærne symboliserte for de noe de selv kunne styre i en ellers kaotisk kroppslig verden. De kunne ikke gjøre noe med pubertetsutviklingen da den ikke var viljestyrt. Men hvilke klær de tok på seg, og den stilen de brukte så mye tid på å velge var noe de selv hadde kontroll over. De kunne også fortelle at klærne uttrykte noe om hvilke humør de var i en dag. På en dårlig dag der alt var et ork som de selv sa var det best med en stor joggebukse. Med en stor joggebukse ble kroppen mer skjult, og det er et enkelt plagg som ikke krever så mye forberedelser eller rekvisita.

Mange ganger når jeg prøvde å få de til å si noe om tanker om egen kropp begynte de å snakke om klær og stil. Det var et enklere og mindre privat tema som var lettere å prate om, samtidig som de også hadde mange tanker om dette ytre som klærne representerte. Jeg kunne også se at mange av jentene hadde brukt mye tid på å finne akkurat sin egen stil hver eneste dag. Det var ikke noen tilfeldigheter. Det kom fram i en gruppesamtale at ei jente kalt Lotte en dag hadde kjøpt samme bukse som Jenny. Det var tydelig at Jenny var veldig fornøyd med denne buksa da den var annerledes og spesiell. Når da Lotte kjøper akkurat samme buksa sier

Jenny at hun bare kan kaste sin egen fordi da har Lotte tatt hennes stil. Jenny er en populær jente, og det er ikke umulig at Lotte bare ønsket å være litt som henne ved å kjøpe samme bukse, og få oppmerksomhet for en bukse som var litt annerledes. Men så blir det akkurat det motsatte som skjer, de andre blir sure på henne for å tatt Jenny sin unike stil. I Mari Rysst sin forskning finner hun akkurat det samme fenomenet blant sine informanter. Å herme etter noen andre sin stil er uakseptabelt skriver hun, hvis ikke det er bestevenninnen man hermer etter og det er avtalt (2010). Gjennom å ha sin egne unike klesstil ønsker disse jentene å bli sett og oppfattet som unike og annerledes de andre.

Dette fenomenet kan på mange måter sammenlignes med hvordan en kunstner ønsker å uttrykke noe igjennom kunstverkene sine. På samme måte som kunsten oppfattes ulikt av oss alle, og kunstuttrykkene er ment forskjellig fra kunstnerens side er også mennesker unike. Jentene hadde et sterkt ønske om å være unike, og de uttrykte mye igjennom valg av klesstil. Som en kunstner tar kontroll over sitt eget maleri tok de kontroll over sitt uttrykk nemlig klær og stil. Maurice Merleau – Ponty var interessert i kunst. På samme måte som kunsten er også kroppen et kunstverk levende med sin betydning, og kan ikke puttes inn i en lov eller mening (Skårderud, 1998). Kroppen kan bedre sammenlignes med et kunstverk enn en annen fysisk gjenstand (Merleau – Ponty, 1994). Både kunsten og musikken kommuniseres gjennom en utfoldelse av farger og toner. Kroppen og kunsten er begge et knutepunkt av mange levende betydninger og ikke bare et sett med lover og regler (Merleau – Ponty, 1994).

Men på samme tid som klærne uttrykte noe kreativt, levende og unikt kunne jeg også se hvordan dette ytre stresset de og styrte hverdagen deres. Jeg er usikker på hvor stor kunstnerisk frihet de egentlig hadde i forhold til de valgene de tok. Dette handler om den moderne tiden disse 12 åringene vokser opp i som jeg vil se på i det videre avsnittet.

6.1.3 Kropp og modernitet – å ha kontroll.

Hva som verdsettes og er attraktivt i forhold til kropp og utseende speiler noe av de trendene vi ser i samfunnet. Dette påvirker de normene for hvordan man bør se ut og hva som er vanlig eller normalt utseende (Kvalem, 2007). Det er ikke vanskelig å skjønne at det er en vanskelig balansegang å både være unik, samtidig som man ikke kan herme etter noen andres stil eller å skille seg for mye ut. Å få være seg selv er ikke helt fritt men innenfor noen rammer som barna selv har skapt og ikke minst hva samfunnet forteller dem. Skårderud og

Isdahl skriver at vi er frie men frie til hva (1998)? Vi hører noen ganger eldre som sier at unge i dag har så mange valgmuligheter, og så stor frihet i forhold til hva de hadde da de var unge. Men jeg opplever ikke at de unge menneskene jeg snakket med hadde så stor frihet. Heller tvert imot så snakket de om snevre rammer innenfor så mange områder når det gjaldt klær og det kroppslige. På samme tid opplever de at kroppen endrer seg og at denne endringen bare fører de lenger vekk fra de idealene som er rådende i samfunnet.

Forskning viser som tidligere nevnt at kroppsbildet til jentene blir dårligere under puberteten. Dette handler mye om det som Kraft et al. skriver at ”jenter gjennom puberteten naturlig utvikler seg bort fra det ultratynne kroppsidealet som er dominerende i vestlig kulturer og som nesten er tilnærmet et pre - pubertetsutseende” (2001, s.207). For jentene så øker mengden fett de har på kroppen under puberteten og de får ”rundere” former. Det oppstår en avstand mellom idealene på den ene siden og en utvikling de ikke selv kan styre på den andre siden. Jentene jeg snakket med var bekymret for vekten, og det var helt tydelig at de jentene som hadde kommet i puberteten hadde mer former enn de jentene som ikke hadde kommet i puberteten. Jeg tror at for å veie opp mot denne forandringen brukte mange klær og ytre utseende som et middel for å selv kunne ta noe av kontrollen over egen kropp. Det ble viktig å ha sin egen stil for å kunne definere seg selv som noe unikt som førte fokuset vekk fra de pubertale endringene. De jentene som ikke hadde noen synlige pubertetstegn kledde seg mer barnslig, og så ikke ut til å bry seg så mye om mote og klær. Men så hadde de heller ikke mistet noe kontroll da det meste enda var stabilt kroppslig.

Det var ingen av jentene som konkret fortalte at de slanket seg, men det var flere som trakk fram dette med at de måtte spise sunt for å ikke bli tykke. De kjente godt til denne sammenhengen mellom mat og vekt. Å ha en tynn kropp er både attraktivt, og det er et tegn på kontroll (Isdahl & Skårderud, 1998). Mange av jentene var opptatt av å spise sunt, og de hadde full oversikt over hva som var usunn mat. Å spise sunt handler også om kontroll over egen vilje der usunn mat hele tiden vil friste oss. Ei jente fortalte at de hadde innført et sukkerfritt hjem der brunosten var fraværende i kjøleskapet. Jeg tenker at også dette handler om en trend vi ser i dagens samfunn der vi lever i et kunnskapsbasert samfunn (Dencik og Jørgensen, 1999). Ekspertene på ernæring kommer hele tiden med råd om hva vi bør spise og ikke. Til dels er disse rådene motstridene og forvirrende der vi hele tiden må ta en stilling til hva vi ønsker å følge. Men som denne jenta forteller i forhold til sukker opplever jeg at det har vært en rådende anbefaling fra både helsedirektorat og andre eksperter om at sukker ikke

er bra for kroppen. Å ha et ”sukkerfritt hjem” handler om kontroll og en ”ide” om å ta ansvar for egen helse. Sukkerfritt kosthold er bare et eksempel på en trend eller mote som er dominerende akkurat nå.

Skårderud og Isdahl skriver at ”Kroppen er i ferd med å bli intellektuell mote” og trekker fram tre forklaringer på hvordan dette kan forklares (1998). Det første handler om skjebnen som er avskaffet der teknologien og den medisinske utviklingen har tatt over. Kroppen er utskiftelig og kan lett forandres, og vi kan selv styre og kontrollere utseende vårt. Jeg spurte jentene om de ville ordne noe på kroppen dersom det var noe de ikke var fornøyd med. Det ville ikke ta noen kirurgiske operasjoner, men de snakket om å trene for å bli tynne og spise mindre for å få flatere mage.

Det andre Skårderud og Isdahl trekker fram som en forklaring er kroppen som en åndsarbeider (1998). Kroppens anvendelse og bruk har gått fra å være produksjon til i dag å være presentasjon. Det er igjennom kroppen vi presenterer hvem vi er. ”Kroppen er påtrengende synlig og roper om å bli betraktet, bedømt og fortolket” (Isdahl & Skårderud, 1998, s.10). Når Jenny viser fram de usynlige valkene sine på magen blir det så synlig at hun ønsker at jeg skal gi henne en bekreftelse på at hun er tynn i de andres påhør. Det hun sier og det som er virkeligheten stemmer ikke. Og når vi vet at idealet om å være tynn verdsettes så høyt i dagens samfunn, er det ikke vanskelig for meg å se hvorfor de andre jentene i gruppa som er normalvektige, men tyngre enn den syltynne, skjærer noen grimaser og ser spent på hva jeg vil svare. Det handler ikke lenger bare om Jenny, men om deres eget kroppsilde. Jeg må gi Jenny et svar, men det er vanskelig. Å bekrefte det hun sier om at hun er tykk vil jo bare gjøre de andre jentene veldig ulykkelige, da de ikke er så tynne som henne. Å si hun er kjempe tynn vil bare gi henne det hun ønsker at de andre skal høre at hun er tynn.

Den tredje årsaken de trekker fram i forhold til den nye kroppsinteressen vi ser i dagens samfunn er at kroppen er lei (Isdahl & Skårderud, 1998). Det å ha kontroll over egen kropp har blitt et paradoks, og med det mener de at ved vår overopptatthet av kropp har gjort at kroppen har tatt kontroll over oss. Vi har blitt vårt eget ”husdyr” der vi på den ene siden skader kroppen vår igjennom å drive kroppen for langt som doping i idretten. På den andre siden brukes kroppen som en ”tegnbærer” der vi igjennom kroppen prøver å ta kontroll over egen tilværelse. Et eksempel er anorektikeren som ved og ikke spise skal få kontroll over egen tilværelse, men så skjer det motsatte at hun mister kontrollen (Isdahl & Skårderud, 1998,

s.13). I min studie kom det ikke fram at noen slet med spiseforstyrrelser, men jeg så tydelige eksempler på hvordan sukker og andre karbohydratrike matvarer var forbundet med noe forbudt. Skårderud og Isdahl peker på nettopp dette at kroppen er sliten av å bli tuktet med. Ved at vi hele tiden skal ta kontroll over egen kropp har vi endt opp med at det er kroppen som tar kontroll over oss (1998). Det som skulle gi den enkelte kontroll som for eksempel å ta kontroll over sukkeret ved å innføre ”sukkerfrie hjem”, fører heller til at det er sukkeret som har tatt kontroll over ens egen tilværelse.

I en artikkel i tidsskriftet Ungdomsforskning kommer Aagre Willy med noen betraktninger i forhold til ungdom og kropp. Tittelen på artikkelen er ”å ha en kropp – eller å være en kropp?” I slutten av artikkelen kommer han med en tredje mulighet som han skriver ”overskrider begge betydningene – muligheten for å gjøre en kropp eller for å skape en kropp” (2005). På den måten vil vi fult ut ha kontroll over egen kropp gjennom selv å skape den til det resultatet vi ønsker den skal være. Det er dette som kjennetegner det moderne samfunn, at vi igjennom egne valg skal ta ansvar for eget liv (Giddens, 1996). Dette var en trend også 12 åringene jeg snakket med var påvirket av. Det kan ikke bli tydeligere illustrert enn når Jenny forteller om hvilke tanker hun har om de som er overvektige. ”Det er synd for dem. (...) De som er feite, de har skyld i det selv”. Hvis hun var feit ville hun bare gjort noe med det som å slanke seg. Hun forteller videre at det blir ikke bedre når man trækker seg inn i for trange klær heller. Den enkle løsningen hun kommer med at man må selv ta et ansvar, ta kontroll over egen kropp og skape kroppen sin om til et bedre resultat gjenspeiler det moderne samfunn veldig tydelig. Å være Lisa og Mina kan ikke være lett når dette er den holdningen og de verdiene de møter fra samfunnet som helhet og fra jentene i klassen. Dette bekreftes bare enda tydeligere når jeg snakker med Lisa om hennes lengsler etter å ha en tynn kropp slik at hun kan ha på seg de samme buksene som de populære jentene i klassen bruker.

Jenny selv sier i en annen sammenheng noe om at det ikke er enkelt å ta kontroll over suget etter den usunne maten når hun forteller at hun bare må ha sjokolade, men at hun ikke burde spise det for da blir hun feit. På samme tid som 12 åringene forteller om at løsningen på en vellykket kropp er å ta kontroll og gjøre noe med det de ikke liker som å trene og spise sunn mat kommer det også fram at dette er en vanskelig oppgave. Det blir for mange en umulig oppgave der man aldri helt vil lykkes fordi det alltid vil være rom for forbedring. Man kan innføre ”sukkerfrie hjem”, trene seg tynn og kle se etter siste mote men man kan aldri slippe av med dette fordi det hele tiden vil komme nye råd og anbefalinger. Det som gjelder i dag

trenger ikke å være det som råder i morgen. Jenny må kaste den nye buksen sin fordi noen ”stjal” hennes stil, og hun må på nytt finne en ny og unik bukse som hun kan bruke en dag eller to.

På samme tid går disse jentene også igjennom en kroppslig utvikling de ikke har kontroll over pubertetsutviklingen som styres av hormoner. De er født med et utgangspunkt av en kropp men der de selv må forme og kontrollere den til den de ønsker å være. Kroppsbilde og selvet vårt påvirkes av disse mulighetene om at vi hele tiden kan forandre kroppen vår til noe bedre. Kilden til et ubekymret liv som 12 åring i starten av puberteten er så komplekst og flertydig at det gir ikke rom for så mange valgmuligheter. Å være tynn, å ha sin egen stil, spise sunt, slanke seg, å være ikke for tidlig og ikke for sent i utviklingen, og å ha de riktige vennene er bare noen eksempler på rammer som er avgjørende for om du er en lykkelig 12 åring eller ikke. Og når de fleste egentlig faller utenfor på et eller annet område får man mange 12 åringer som er misfornøyd med et eller annet. Det var ingen av de jentene jeg pratet med som ikke hadde et eller annet de var misfornøyd med. På spørsmålet om hva de var fornøyd med i forhold til egen kropp måtte jeg vente lenge på et svar, om jeg i det hele tatt fikk noe svar. Jeg avslutter dette avsnittet med å formulere et spørsmål jeg ikke kan gi et klart svar på men som jeg stiller meg undrende til: Har dagens samfunn lært de unge at de ikke kan være fornøyd med noe?

6.2 Midt imellom.

Det skjer som nevnt store endringer i puberteten, både fysisk, emosjonelt og sosialt. Wichstrøm og Kvaalem skriver at ”disse endringene henter sin mening fra de historiske, kulturelle og sosiale rammene rundt den unge og fra de forventninger som er knyttet til ungdomstiden, både fra ungdommen selv og fra omgivelsene” (2007, s. 8). Men disse rammene rundt de unge er i stadig forandring, og en av de store endringene i det moderne samfunnet fra tidligere tradisjonelle samfunn er nettopp overgangen fra barndom til ungdom, og videre til å bli voksen.

Sørhaug skriver at ungdom ”tilhører en kategori som har gått seg vill mellom lek, utdanning og arbeid” (1998, s.129). Det er ikke lenger besteforeldregenerasjonen som vet best men de unge selv som må finne sine egne muligheter, og lære det de bør kunne for å klare seg som

voksen. For noen av 12 åringene jeg snakket med så var de usikre på om de var barn lenger, og de gav uttrykk for at de ikke tilhørte noen spesiell gruppe. Jeg opplevde at spørsmålet var forvirrende for dem, og de kunne ikke bli enig om de var mest barn eller mest voksne, eller om de kunne kalle seg ungdom på noen måte. Når jeg videre ba dem om å utdype det noe mer i forhold til om de ville være barn og eller om de så fram til å bli ungdom eller voksne var mange raske med å svare at voksne ville de ikke være. Det innebar så mye ansvar at det ønsket de ikke. Andre sa de var barn men også litt ungdom. Det var ikke et svar som gjentok seg, men variasjonene var like store som de var ulike utviklingsmessig. Så man kanskje ikke si at en 12 åring hører til en bestemt kategori men mer at de er i et mellomstadium – midt imellom.

6.2.1 Litt for liten eller litt for stor?

Arnold van Gennep skriver om ulike overganger i livet der han spesielt har et fokus på overgangen fra barn til voksen. Han legger vekt på at den fysiske og sosiale puberteten sjeldent sammenfaller med hverandre (Gilhus, 1999). Men det mener han at man er ikke voksen sosialt selv om kroppen er det. Eller motsatt der kroppen er helt fysisk utviklet henger ikke det sammen med at man er blitt innlemmet i den voksne verden.

Hvordan oppleves dette for de unge å ha en etter hvert voksen kropp men ikke være sosialt moden for å kunne tre inn i noen voksen verden? Å bli behandlet som voksen av andre, men inni seg føle seg som et barn? Eller motsatt å ha en barnlig kropp, men på mange måter være mer moden sosialt utviklet og dermed ofte bli sett på som et barn og gjerne yngre enn det man selv føler seg? I samtale med Mette og Charlotte ble det veldig tydelig hvor ulikt jentene og guttene var i disse fasene. Jentene kunne fortelle at guttene tullet med at de var sikkert sure fordi de hadde fått mensene. Jentenes kommentar på denne oppførselen var at guttene ikke hadde peiling. Og det hadde de vel heller ikke der de fortsatt var barn og ikke hadde kjent på pubertetsendringene enda.

Emilie hadde bare så vidt kommet litt i puberteten fysisk, men hun hadde allerede begynt å kjenne på noe av den voksne verden der hun snakket om at hun hadde et fast forhold. Dette faste forholdet krevde noen voksne handlinger, som å måtte utvikle relasjonen hun og denne gutten hadde til å få et mer fysisk kjæresteforhold. Å være sammen med en gutt hadde fram til da handlet om helt andre sosiale normer. Hun hadde blitt sammen med han gjennom at ei

venninne hadde spurt for henne og de hadde aldri tatt på hverandre. Noen av jentene fortalte om en gutt flere hadde vært sammen med, men som ingen ville være sammen med lenger. Dette fordi han tok på dem og det var noe de ikke likte, og som gikk over den grensen de følte var akseptabelt på det tidspunktet. Når nå Emilie føler at hun burde kysse og føre forholdet noe videre enn ”bare” å være sammen er det tydelig at hun står på en terskel i skifte av status og sosial posisjon. Fysisk trenger hun ikke å ha opplevd noen forandring dersom det ikke har skjedd noen kroppslig utvikling.

Gjennom hele puberteten tenker jeg det er mange slike små overganger som når Emilie kysser for første gang. Men har vi egentlig noen egen rite som markerer spesifikt denne overgangen fra barndom til voksenlivet? Gilhus skriver at tradisjonelt har konfirmasjonen vært en overgangsrite mellom barndom og voksenliv i det norske samfunnet (1999). I dag har ikke konfirmasjonen den statusen da man ikke regnes som voksen i konfirmasjonsalder men det representerer allikevel en markering ved at man trer inn i en voksen verden (Gilhus, 1999). Konfirmanten får nye klær som representerer noe voksent som dress og bunad og kanskje penger man selv disponerer. Det er sjeldent at denne overgangsriten som konfirmasjonen er sammenfaller akkurat med den fysiske pubertetsutviklingen, og det er heller ikke slik i dag at alle velger å konfirmere seg.

Hadde vi i Norge hatt en fest der man med faste rituelle riter feiret en jente sin første menstruasjon eller guttens første skjeggstubb og der man etter endt feiring kunne si at nå hadde du endret sosial posisjon kunne man si at man hadde en pubertetsrite som inkluderte både det fysiske og sosiale. Det har vi ikke. Et annet poeng som sosiologen Anthony Giddens trekker fram i forhold til at slike overgangsriter ikke passer helt inn i vår tid er at det er en vesentlig forskjell mellom dagens vestlige moderne samfunn til mer tradisjonelle samfunn (1996). I tradisjonelle samfunn ble identitetsforandringene nøye overvåket mens det kollektive nivået forble uforandret. I dag skal den som er i forandring selv få finne seg selv gjennom å utforske og skape en ny tilværelse gjennom den ”refleksive prosess” (Giddens, 1996). I tillegg er ikke det kollektive nivået stabilt da samfunnet er preget av raske endringer og ustabilitet. Tidligere gikk lærdom, råd og tradisjoner fra en generasjon til en annen, mens i dag styres vi av eksperter som har den siste kunnskapen (Giddens, 1996). Overgangen preges ikke av slekts tradisjoner og som Giddens skriver ” moderniteten nedbryder det lille samfunns eller traditionens beskyttende rammer, kunne man hævde, og disse erstattes af langt større og upersonlige organiseringer” (1996, s. 47).

Mitt materiale peker i samme retning som det Gennep legger fram at den sosiale overgangen fra barndom til voksenliv ikke trenger å sammenfalle med den fysiske modningen. Men på samme tid er samfunnet endret siden Gennep skrev sine tanker om overgangsriter, og vi har i dag ingen sterkt markert sosial rite fra barndom til voksenliv. De unge opplever selv at de er imellom noe der det ikke er noen tydelige overganger. Jeg vil videre drøfte denne fasen midt imellom – liminalfasen.

6.2.2 Å finne sin plass i kaoset.

Mange av 12 åringene jeg snakket med var midt imellom noe, og befant seg i en slik liminal fase av livet. Mange av jentene jeg snakket med prøvde hele tiden å finne sin plass, men der de opplevde å være utenfor noe. De følte seg utenfor den voksne verden, og de hadde heller ingen status som voksen. Men på samme tid måtte de ta del i noe av den voksne verden gjennom å kjøpe det som voksne damer trenger som blant annet bh og bind. Men da de enda ikke hadde noen tilhørighet til denne plassen beskrev de det som noe ekkelt og flaut. Tenk om noen så inn i prøverommet der de stod med en kropp de ikke kjente igjen selv, og der de skulle ta på seg et plagg de ikke viste hvordan de skulle håndtere. De manglet også kunnskap om hvordan de skulle få tak i både bind og bh, og derfor opplevdes det som noe kaotisk og noe de ikke hadde kontroll over.

Det ble veldig tydelig at guttene og jentene befant seg i ulike faser av livet når jeg observerte de sammen. Guttene kunne mye mer leke sammen enn det jentene gjorde. Guttene var fortsatt på mange måter barn, mens jentene befant seg i en posisjon der de ikke helt viste hvor de hørte hjemme. Når guttene bant seg sammen med tauet var dette en form for lek der de skulle prøve å bevege seg rundt uten å falle. Jeg kunne se hvordan jentene signaliserte seg imellom at de syntes dette var barnslig ved å himle med øynene og riste på hodene. Samtidig kunne jeg også se at det var litt forvirret fordi det også syntes det var morsomt og hadde lyst til å le. Noen klarte ikke å skjule dette og smilte litt da guttene nesten ramlet over pultene deres.

Den liminale fasen er som Victor Turner skriver preget av kaos og en tilstand forskjellig fra alle andre. Mange av jentene jeg snakket med kunne fortelle om en tilværelse som var kaotisk og uforutsigbar. Menstruasjonen var noe helt nytt og annerledes enn alt annet de hadde

opplevd opp igjennom oppveksten. For den jenta jeg snakket med utløste den første menstruasjonsblødningen mange bekymringer, og en tilværelse preget av forvirring og kaos. Det vante var ikke lenger slik det var, noe nytt og uvant hadde tatt over tankene og følelsene hennes. Hun kunne ønske seg tilbake slik det var før hun fikk menstruasjonen, men det ville være umulig å komme tilbake dit. Hun var ikke lenger kvalifisert som barn, men heller ikke kvalifisert som voksen. Vanskelige følelser ble trukket fram der de kjente seg triste og lei seg, eller så tydelig som hun ene jenta sa det at hun kunne ”klikke”.

Mange av jentene viste også med kroppsspråket sitt at de opplevde mye kaos og uforutsigbarhet. Når de skulle forflytte seg skulle de hele tiden ta på hverandre, tøyse og gjøre mye ut av seg. På skolen skal elevene formes etter lærerplaner og pensum der de kan ses på som lærerens prosjekt. Hvordan oppleves alle disse faglige kravene for en ung og forvirret 12 åring på let etter seg selv, der kaos er det som råder? Er det rom for den enkelte elev i skolen å kunne være litt annerledes og usikker en periode? Eller blir slik adferd sett på som et opprør eller sabotasje av lærerens opplegg? Jeg har ikke noe svar på dette spørsmålet men stiller meg bare undrende til hvordan det oppleves for elevene å møte kravene som pensum krever samtidig som de befinner seg i en kaostilstand.

Men alt trenger ikke bare å være negativt med å være i en slik mellomtilstand. Gennep beskriver også at den liminale fasen er preget av mystikk (Gilhus, 1999). Og selv om det er en periode i livet man er verken eller kan den utløse en skaperkraft og kreativitet (Gilhus, 1999). Ei av jentene fortalte at når hun var lei seg skrev hun sanger og dikt. På den måten fikk hun sagt noe om hva hun følte og hun sang disse sangene for venninnene sine. Mange av jentene fortalte som nevnt tidligere at det var viktig å ha sin egen stil. Gjennom å skape sin egen stil fikk de utløp for noe av sin kreativitet, og noe av den påkledningene jentene hadde var kreativ.

6.3 Å se seg selv i den andre.

Elevene var hele tiden i interaksjon med hverandre i ulike situasjoner i skolen. Jeg observerte denne samhandlingen samtidig som jeg også var en del av den som observatør eller intervjuer. Jeg har tidligere sett på hvordan 12 åringene selv erfarte egen kropp i puberteten, og hvordan kroppen uttrykte noe om ”hvem jeg er”. Dette handlet om den enkelte 12 åringen, men i en

relasjonell kontekst kan man ikke se den ene løsrevet fra de andre. Hegel sier at det er igjennom andre jeg blir meg selv og for å bli meg selv trenger jeg den andre (Schibbye, 2009). Jeg vil videre se på hvordan 12 åringene var i interaksjon med hverandre, hvilken betydning vennskap kan ha i puberteten, og hvordan de gjennom den andre fikk bekreftet egen identitet. Jeg kommer inn på hva som kan skje i en relasjon dersom vi lar oss styre av det ytre. Jeg vil også gjøre noen tanker rundt det at jentene ikke kunne dusje sammen eller vise seg nakne for hverandre. Mot slutten av kapitlet vil jeg komme inn på begrepet anerkjennelse, og gjøre noen refleksjoner rundt hvilken betydning helsesøster og andre voksne kan ha i en relasjon med de unge når de er i puberteten.

6.3.1 Betydningen av vennskap

Betydningen av vennskap er grunnleggende og viktig for å kunne føle seg ønsket og å ha en tilhørighet (Rysst, 2010). Når man kommer i puberteten vil de unge bli mer selvstendige og på den måten endres forholdet til foreldrene. Samtidig øker betydningen av vennskap og relasjoner med jevnaldrende (Helland & Mathiesen, 2009). Guttene framstod for meg som en stor gjeng der jeg observerte at de ofte var hele guttegjengen samlet. Hvilke forhold de hadde til kamerater fikk jeg lite innblikk i. Som nevnt tidligere trenger vi den andre for å bli et selvstendig selv. Vi blir oss selv gjennom møte med den andre. Et samspill er alltid preget av at begge forandrer seg i møte med den andre. Etter et møte med en annen er man litt annerledes enn før dette møtet fant sted (Schibbye, 2009). Når guttene var sammen som en gruppe forandret de seg og de ble påvirket av hverandre. De søkte bekreftelse hos hverandre gjennom å være morsomme. Da de bant seg sammen med tauet var dette en måte å søke oppmerksomhet på, og da spesielt ville de at jentene skulle se dem. Jentene ville ikke vise dem at de syntes det var morsomt, de kikket vekk og himlet med øynene for å signalisere at de syntes hele opptrinnet var barnslig.

Jentene så jeg ofte var i mindre grupper men alltid minst to og to sammen. Jentene var veldig sterkt knyttet til en bestevenninne. Når jeg spurte en jente om hun kunne komme til intervju spurte hun ofte om hun også kunne ta med seg bestevenninnen sin. Å ha en god og nær venninne var helt tydelig viktig for jentene som hadde kommet i puberteten. Maja ville ikke fortelle foreldrene sine at hun hadde fått sin første menstruasjon, men til Benedikte som var bestevenninnen hennes kunne hun si alt. Men det ligger også en "fare" i å knytte sterke bånd til venninner. Puberteten fører til som nevnt mange ganger tidligere et økt fokus på egen

kropp og der båndene til jevnaldrende blir sterkere. I dette ligger det også en sårbarhet i forhold til hvilke reaksjoner man får fra vennene sine (Helland & Mathiesen, 2007). Når man selv er sårbar i forhold til egen kropp blir det også enda mer viktig med de tilbakemeldinger man får fra jevnaldrende. Under samtale med noen av jentene kom det fram noen kommentarer som jeg tenker kunne virke sårende om den det gjaldt fikk høre det som ble sagt. Det var meninger som at enkelte burde begynne å bruke bh, at noen kledde seg teit, at noen hermet etter en annen sin stil, og andre kommentarer som beskrev en annen negativt. Eller den kommentaren til Jenny om at Lisa og Mina trøkte seg inn i alt for trange klær. Hadde Lisa og Mina fått høre denne kommentaren tror jeg det ville ha såret dem og hatt en negativ innvirkning på selvbildet og kroppsbilde.

Det er nettopp i samhandling og interaksjon med andre at vårt bilde på vårt eget selv og kropp dannes og formes. Lisa ønsket å bruke samme bukse som de andre, men hun var for stor. Hennes bilde på seg selv var at hun var stor og dette fylte mye av hennes tanker om seg selv og egen identitet. Denne identitet var blitt formet igjennom tilbakemeldinger fra andre, og hva samfunnet forteller henne, og blitt en del av den hun var, store Lisa. Jeg vil videre se på hva som skjer når nettopp relasjonen blir preget av det kroppslige og det ytre.

6.3.2 Å bli en gjenstand for den andre.

Anne – Lise Løvlie Schibbye trekker fram en mulighet som kan oppstå ved samspill med andre som nettopp peker på slike forhold der man ikke bygger hverandre opp, men ens egen og den andres sårbarhet blir tydelig. Dette kaller hun *det uopprinnelige forhold* (2009). I et slikt forhold til andre mennesker blir hvem vi er knyttet til ytre. ”Når vi lar vårt selv bli bestemt av det ytre og de andre, blir vi selvsagt avhengig av dem, og for å ha verdi må vi konkurrere og, ikke minst vinne andres beundring” (Schibbye, 2009, s. 31). Når du er tykkere enn meg blir jeg mer fornøyd med min kropp, eller når du har mer kviser enn meg blir jeg enda mer fornøyd med min hud. Jenny trengte de andres beundring for selv å føle seg vellykket da hun startet konkurransen om å finne den av jentene som hadde tynnest lår. På forhånd viste hun at hun hadde vunnet, men hun trengte de andres beundring og støtte.

Jeg tror at nettopp i en pubertetsutvikling vil slike uopprinnelige forhold bli enda mer tydeligere enn andre ganger i livet. De tankene en har om seg selv og egen kropp er sårbar i en periode der kroppen endrer seg. Jentene observerte det ytre hos hverandre og som

Schibbye skriver vi ”klarer oss ikke uten de andres bifall – vi får faktisk aldri nok bifall” (2009, s.31). Veldig ofte sporet jentene av i intervjuene og samtalene med å snakke om de andre i klassen. Ved å snakke om kroppene til hverandre ble samtalene preget av rivalisering og avhengighet, og det er dette som kjennetegner et uopprinnelig forhold til hverandre (Schibbye, 2009). Når de brukte andre på denne måten kom det tydelig fram hvilken usikkerhet de selv gikk og bar på i forhold til tanker om egen kropp. Å sette ord på egen usikkerhet var krevende, men gjennom å snakke om andre fikk de også uttrykt noe av det de selv gikk og tenkte på. Lotte som gjør den store tabben ved å kjøpe den samme buksen som Jenny blir gjenstand for mye kritikk. De andre jentene støtter Jenny i at det var dumt gjort av Lotte og at de ville aldri gjort noe sånt. På den måten vinner de noe beundring hos Jenny der de sammen er imot det Lotte har gjort. Ved at Lotte blir hengt ut som en som har gjort noe dumt vinner de andre noe i Lottes tap.

Jeg har tidligere skrevet om hvilken betydning klærne hadde i forhold til å uttrykke kontroll og identitet. Men hva skjer når vi viser oss nakne for hverandre. Som barn løp sikkert disse barna nakne sammen i hagen om sommeren uten at de tenkte noe over at det var flaut eller dumt. Noe av forklaringen ligger i at barn utvikler en sunn bluferdighet gjennom oppveksten der de kan vurdere når det er greit å vise seg naken og når det ikke er sosialt passende. Jeg trodde at det å dusje sammen etter gymnastikk var innenfor det som var passende, men for disse jentene var ikke det greit. Maurice Merleau – Ponty skriver om nakenhet i forbindelse med seksualitet men jeg tenker at han har noen gode poeng også i forhold til disse jentene som ikke tør eller vil kle seg nakne for hverandre i dusjen. Når vi viser oss naken for en annen viser vi noe konkret og objektivt som huden vår, ben, armer osv. Ved å vise denne kroppen kan man for den andre bli redusert til en gjenstand i den andres blikk der man blir vurdert og gransket (Merleau – Ponty, 1994). Jeg er ikke tvil om at de ville observert hverandre grundig. Maurice Merleau – Ponty skriver om en herre - slave dialektikk som oppstår når man viser seg naken for en annen (1994). For når man viser fram kroppen kan man som nevnt bli redusert til en gjenstand for den andre. Den andre blir ens herre og man er ikke lenger å regne som en person for den andre (Merleau – Ponty, 1994). Jeg kan levende se for meg hvordan disse jentene i etterkant av å ha sett hverandre nakne ville ha diskutert hverandres kropp. Den som blir diskutert har ingen mulighet til å forsvare seg. Det ville være den konkrete kroppen som da ville være gjenstand for baksnakking og lite rom for anerkjennelse av den andre som menneske med sine tanker og følelser.

Et eksempel var der Jenny pratet om Mina og Lisa som var overvektige, kroppen ble her gjenstand for en vurdering der de ikke hadde noen mulighet til å forsvare seg. Essensen, den konkrete kroppen ble det som ble styrende når Jenny beskrev Mina og Lisa. I min samtale med Lisa ble det viktig å prøve å se Lisa som noe mer enn bare den tykke kroppen, selv om det var den beskrivelsen jeg hadde fått fra Jenny forut for samtalen med Lisa. Da jeg så Lisa første gangen var også mine tanker fylt av tanker om hennes kroppstørrelse. Da jeg senere hadde pratet med henne og prøvd å sette meg inn i hennes situasjon trådte hun fram som den hun var, og hun eksisterte som noe mer enn bare tykk. Hun var Lisa med sin historie, sine egenskaper og sine bekymringer. Dette handler om anerkjennelse og jeg vil videre se på hvilken betydning anerkjennelse kan ha i en relasjon, og hvordan vi kan anerkjenne hverandre.

6.3.3 Anerkjennelse

Når Anne – Lise Løvlie Schibbye skriver om anerkjennelse henter hun mye av sin teori fra blant annet Hegel og Kierkegaard. Hun skriver at anerkjennelse handler om ”å se igjen” og at den andre sin opplevelse blir verdsatt og sett (2009). Ingredienser i en anerkjennende relasjon er lytting, forståelse, aksept, toleranse og bekreftelse (Schibbye, 2009). Å søke anerkjennelse kan illustreres som en kamp i møte med den andre, fordi begge ønsker anerkjennelse fra den andre men helst ikke vil gi det tilbake. ”Vi vil markere eget selv, eget ståsted, egne opplevelser og egne behov” (Schibbye, 2009, s.52). Det oppstår dermed et dilemma der vi på den ene siden vil være selvstendig og uavhengig men for å bli dette trenger vi den andres anerkjennelse og vi er avhengig av den andre. Schibbye skriver at for at to parter skal kunne utvikle seg må det være en gjensidig anerkjennelse til stede ikke en kamp om å få mest anerkjennelse (2009). Man må kunne dele perspektiver sammen og se på den andre som et subjekt og ikke en motstander. Samtidig må man også kjenne seg selv godt og være sin egen subjektivitet bevisst. Begge må kunne ha like stor rett til sine egne opplevelser. I puberteten der mye forandrer seg og der de unge kjenner seg sårbare og usikre tror jeg det kan være krevende å skulle anerkjenne hverandre. Når kroppen er i forandring endres også de tankene en har om seg selv, og da kjenner man seg ikke så godt i en periode at det er mulig å ta den andre sitt ståsted, og forstå den andre igjennom seg selv. Jeg kunne se hvordan fokuset og oppmerksomheten i stor grad hos de unge var rettet innover mot en selv. De søkte anerkjennelse hos hverandre men det ble ingen gjensidighet da de heller baksnakket og såret hverandre i dette forsøket på å bli kjent med seg selv.

Men jeg tror på samme tid at de i visse situasjoner kunne se hverandre, verdsatte hverandre, og gi hverandre anerkjennelse. Et eksempel var Benedikte som forsiktig strøk Maja over ryggen da hun fortalte at hun hadde fått mensen. Benedikte delte noe av denne smerten sammen med sin bestevenninne og de forstod hverandre, uten at det var noen kamp om å få mest anerkjennelse. Benedikte prøvde å forstå hvordan Maja hadde det, og hun lyttet til det hun fortalte. Ved at jeg også gav dem begge bekreftelser og støtte, opplevde de at de ble hørt og sett. Schibbye skriver at ”det å kunne få lov til å ha en opplevelse gjør det mulig å forandre opplevelsen” (2009, s. 261). Det at Maja fikk lov til å ha det vondt når hun hadde fått sin første menstruasjon gjorde at det var mulig å forandre noe av denne bekymringen hun gikk og bar på. Ved at jeg gav Maja anerkjennelse på at det var normalt å kjenne smerte og usikkerhet når man får sin første menstruasjon tror jeg at hun opplevde at hennes egen opplevelse ble tatt på alvor. Smerten da ble litt mindre fordi hun fikk bekreftet at det var lov å ha det slik hun hadde det. Gjennom at jeg delte hennes perspektiv og satte meg inn i hennes situasjon opplevde hun seg selv som et subjekt der jeg ikke var noen motstander. Når disse jentene gikk ut av kontoret kunne jeg se at møtet hadde forandret oss alle. Jeg kjente på en glede ved at vi fikk en god relasjon og at jeg kunne hjelpe noen. Maja så jeg var lettet, bekreftet og forstått. På den måten var ikke bekymringen i ansiktet hennes like stor som da hun oppsøkte meg tidligere. Benedikte fikk bekreftet at hennes rolle som bestevenninne var viktig da hun var den eneste som viste at Maja hadde fått mensen. Jeg kunne også se denne stoltheten hos Benedikte da jeg bekreftet at hennes rolle var betydningsfull, og at nå trengte Maja henne som den gode venninnen hun var.

Et annet eksempel der jeg også tenker at det ble et møte preget av anerkjennelse var da Emilie oppsøkte meg og ønsket å snakke om hennes bekymring rundt kyssing. Hun var i tvil om hun burde kysse, men hun ville det egentlig ikke. Ved at jeg tok meg tid til å lytte aktivt til det hun sa og prøvde å forstå hennes utfordringer ble det et møte som var preget av at hun ble bekreftet og forstått. Hun bekreftet også meg ved å betro seg til meg og anerkjenne min kompetanse. I dette møtet anerkjente vi hverandre gjensidig, og da Emilie forlot kontoret mitt hadde vi begge forandret oss. Emilie var tryggere på seg selv og fikk bekreftet at hun ikke måtte kysse når hun ikke ville.

Når jentene forteller at de kan klikke, føle seg triste, eller de kjenner kroppen som noe ekkelt er det en opplevelse de har. Ved å la de få lov til å ha denne opplevelsen, og ved at de som er

i samhandling med dem aksepterer disse følelsene vil de unge kjenne seg anerkjent som den de er. Det motsatte ville være å fortelle de unge hvordan de burde føle det. Schibbye skriver at ”trygghet innebærer at det er rom for vanskelige følelser” (2009, s. 262). Er det rom for at elevene kan føle seg trygge i skolen? Er det rom for at de unge en gang iblant kan ”klikke” og få utløp for frustrasjon? All adferd kan ikke aksepteres, men det handler om at elevene skal få kunne være seg selv og ha lov til å eie sine følelser. Med andre ord at selv om en elev ikke følger alle spilleregler som er i skoleregelverket eller passer helt inn i rammeplanene skal han eller hun få bli sett, anerkjent og få aksept for sin opplevelse.

Jeg tror at ofte i vår trang til å hjelpe de unge forteller dem hvordan de burde føle det, og på den måten ikke hører etter hva som er den unge sin egentlige opplevelse av situasjonen. Jeg fikk se igjennom mange ulike eksempler hvordan elevene søkte bekræftelse hos meg på at de var normale, at de var tynne nok, at det ikke var noe galt med kroppene deres, og om det var greit å være trist en gang iblant. De oppsøkte meg for å fortelle hvordan de hadde det og for å møte en som lyttet til det de hadde å si. De kom ikke for at jeg skulle fortelle dem hvordan de burde føle det. På lappene skrev noen at de ønsket å ha noen å prate med. Dette forteller noe om at de ønsket å bli sett uavhengig av hvem de var og hvordan de oppførte seg. Schibbye skriver at ”Anerkjennelse er ikke noe du har, men noe du er” (2009, s. 259). Jeg tenker at i et forebyggende perspektiv vil det være viktig at det er helsesøster eller andre voksne tilgjengelig for de unge. Slik at de unge har noen å prate med når de trenger det, og at denne personen er anerkjennende i sitt møte med den enkelte. Jeg vil si at disse jentene som var i puberteten trengte mer anerkjennelse enn de noen gang tidligere hadde gjort. Når kroppen endrer seg følger det en sårbarhet i forhold til hvem jeg er. På denne vegen til å finne seg selv og egen identitet er det lett og ”snuble” litt og gjøre ”dumme” ting, men nettopp da trenger man å bli sett og forstått. At bakom adferden som for oss voksne kan være litt *mye* eller mellom all sminken og kreative klesvalg er det ei jente som trenger at noen ser henne som den hun er. Gjennom andre kan jeg igjen finne meg selv når tilværelsen ellers er kaotisk og uforutsigbar. Gjennom andre lærer jeg meg selv å kjenne og gi meg anerkjennelse for den jeg er, var noe alle gav tydelig uttrykk for.

7.0 Avslutning

Det er ikke lett å komme med en enkelt konklusjon som favner alle disse 12 åringene sin opplevelse av kropp og identitet i puberteten. Det var veldig ulikt hvor langt de var kommet i utviklingen, og dette virket inn på hvilke tanker de hadde om egen kropp. Men jeg kunne tydelig se likheter og trekk som gjentok seg i forhold til hvilke stadier de var i puberteten.

Med en fenomenologisk tilnærming til problemstillingen har fokuset mitt vært å få tak i hvilken opplevelse de unge selv har av å være i en endring. Maurice Merleau – Pontys tanker om at det er kroppen som erfarer disse endringene har gitt meg en større forståelse av hvordan dette kan oppleves hos 12 åringene. Når kroppen endres følger det en uforutsigbarhet og usikkerhet som virker inn på hele den unges tilværelse. For å gjenvinne noe av kontrollen over seg selv og egen identitet ble det for mange av jentene viktig å være unik, og å finne sin egen stil. For mange var dette krevende og jeg så ulike måter dette kom til uttrykk ved at det ble vanskelig å skulle forholde seg til disse raske endringene. De kunne kjenne seg triste, ”klikke” og være usikre. Et annet tegn på at de var på let etter seg selv var at de søkte mye bekreftelse fra meg og fra hverandre for å igjen se seg selv og føle seg verdsatt.

Ved å bruke Victor Turner og Arnold van Gennep sine teorier om overgangsriter og den liminale fase ble det tydelig for meg hvordan mange av disse 12 åringene befant seg i en mellomfase i livet. De jentene som opplevde kroppslige endringer kommuniserte at de opplevde et tap av en tid som var forbi men der de enda ikke var innlemmet i noen ny fase av livet. Voksen eller ungdomsverden var enda ukjent og de var utenfor tilhørighet her. Samtidig som de svevde imellom to faser av livet bar de også preg av den tiden vi lever i.

Jeg stilte et spørsmål i innledningen om hvordan det oppleves å være i puberteten i det moderne kroppsfikserte samfunnet. Tanken om at kropp og utseende er noe vi kan kontrollere og styre med egen vilje står sterkt men der puberteten er noe vi ikke kan styre da det er styrt av hormoner utenfor vår vilje. Når jeg da hører fra 12 åringene selv at de som er overvektige er skyld i det selv, ser jeg at også de er sterkt påvirket av den tiden de lever i.

Det er gjort en god del store kvantitative undersøkelser i forhold til unges kroppsbilde og selvbilde. Kvalitativ forskning der de unge sine egne opplevelse av seg selv og kropp i

puberteten kommer fram, er forskning jeg ikke har kunnet finne i mine søk. Mitt arbeid er ikke så stort, men jeg ser at den empirien jeg sitter med etter endt feltarbeid er unikt i forhold til å få tak i hva de unge selv tenker om egen situasjon. Ved å bruke mange ulike metoder og tilnærminger har jeg kunnet kommet fram til et helhetlig bilde av hvordan de unge selv tenker og opplever.

Jeg mener at denne oppgaven viser at det trengs mer forskning på tema kropp og identitet i puberteten. Dette for å styrke vår kunnskap om puberteten for å kunne best mulig møte de unge enten om det er som lærer, foreldre eller helsesøster. Etter å ha gjort dette feltarbeidet i 6. klasse ser jeg at det er et stort behov blant de unge selv i forhold til å få informasjon om puberteten, og å ha noen å prate med. Jeg er helt overbevist om at dersom de unge har noen voksne å prate med i denne krevende tiden kan dette virke forebyggende i forhold til å unngå mange vanskeligheter i puberteten og ungdomstiden. Ut i fra det mine informanter viste meg og gav uttrykk for tenker jeg at det ikke er nok at helsesøster har en time en gang i 5.klasse der hun prater litt om puberteten. Mange har ikke da kommet i puberteten enda og jeg oppdaget at de 12 åringene som ikke hadde kommet i puberteten viste lite interesse for emnet. Behovet for å ha noen å prate med oppstod først da mensen kom for første gang, eller når tvilen om man burde begynne å kysse var en realitet. Informasjonsbehovet var stort men dette handlet om praktiske forhold som var aktuelt akkurat der og da.

Jeg oppdaget at ved at jeg var synlig tilstede i skolegården og i gangene gjorde det at mange av elevene oppsøkte meg for spørsmål. De tok også kontakt fordi de trengte en å prate med om noe som var vanskelig. Jeg tror at nettopp ved at elevene så meg turde de å ta kontakt, fordi terskelen da ble veldig lav. Min forskning kan vise at dersom en helsesøster eller en annen voksenperson er tilstede i de unges liv og tilgjengelig når de unge selv trenger det, kan det gjøre at elevene lettere tørr å ta kontakt. Dette fordi det krever mer mot fra de unge selv om de aktivt må oppsøke en helsesøster som er innom skolen en time i uka, og da oppholder seg på et kontor.

Gjennom andre ble de kjent med seg selv der de hele tiden søkte bekreftelse for sine egne følelser og tanker om egen kropp i interaksjon med jevnaldrende. Men på samme tid søkte de også mye voksenkontakt fra meg der behovet om å bli sett var stort. Alle 12 åringene både guttene og jentene søkte anerkjennelse fra meg der de ønsket å bli bekreftet som den de var. En 12 åring er ikke en standard da ulikhetene var like mange som det var elever i klassen, alle

hadde de ulike behov. Derfor blir det viktig å kunne se den enkelte elev som noe unikt og forskjellig fra alle de andre. Jeg håper denne oppgaven har kunnet bidra med å øke leserens forståelse og kunnskap om hvordan 12 åringer i dagens samfunn har det i forhold til egen kropp og identitet i puberteten.

8.0 Kildehenvisning:

Aagre W. (2005). Å ha en kropp – eller å være en kropp? Om ungdom og utseende i en kropporientert tid. *Ungdomsforskning*, 1 (2005).

Aase, T.H. & Fossåskaret E. (2007). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitativ data*. Oslo: Universitetsforlaget.

Andersen, L. F., Lillegaard, I.T.L., Øverby, N., Lytlie, L., Klepp, K-I., & Johansson, L. (2005). Overweight and obesity among Norwegian schoolchildren: Changes from 1993 to 2000. *Scandinavian Journal of Public Health*, (33), 99-106.

Bjålie, J. G., Haug, E., Sand, O., Sjaastad, Ø. V. & Toverud, K. C. (1998). *Menneskekroppen: Fysiologi og anatomi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Bunkan, B.H. (2001). *Kropp, respirasjon og kroppsbilde*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Carman, T. (2008): *Merleau – Ponty*. London: Routledge Philosophers.

Dencik, L., & Jørgensen, P.S. (1999). *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.

Duesund, L. (1998). Den skolerte kroppen. I F. Skårderud & P.J. Isdahl (Red.), *Kroppstanker: kropp – kjønn – idehistorie* (s.232 – 246). Oslo: Universitetsforlaget.

Eide, T., & Eide, H. (2004). *Kommunikasjon i praksis: Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Engelsrud, G. (2006). *Hva er kropp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Evenshaug, O., & Hallen, D. (2001). *Barne – og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Fog, J.(2004). *Med samtalen som utgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk forlag.
- Gennep, A. (1999). *Rites de passage. Overgangsriter*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfundet under sen – moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gilhus, I. S.(1999). Forord. I D.Ø. Endsjø (Red.), *Arnold van Gennep: Rites de passage. Overgangsriter* (s. 9-19). Oslo: Pax Forlag AS.
- Grogan, S. (2008). *Body image: Understanding Body Dissatisfaction in Men, Women, and children*. New York: Routledge.
- Helland, M. J. & Mathiesen, K.S. *13-15 åringer fra vanlige familier i Norge – hverdagsliv og psykisk helse* (rapport 2009:1). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Hvalstad, M. (2004). Pubertetsutvikling. I S. Haugland & N. Misvær (Red.), *Håndbok for skolehelsetjenesten 1 – 10 klasse* (s. 234 – 239). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Jackson, L.A., (2002). Physical Attractiveness – A sociocultural Perspective. I T.F. Cash & T. Pruzinzky (Red.), *Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice* (s. 13-21). New York: The Guilford Press.
- Kraft, P., Breivik, S., Røysamb, E. & Holsen, I. (2001). *Kroppsbilde og depressive tanker – en longitudinell studie av ungdom i alderen 13 – 18 år*. Tidsskrift for samfunnsforskning 42 (2), 191 – 221.
- Kvalem, I. L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (Red.), *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer* (s. 33-42). Oslo: JW Cappelens Forlag AS.
- Kvalem, I.L., & Wichstrøm, L. (2007). *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. Oslo: J.W Cappelens Forlag AS.

- Kvalem, I.L., & Wichstrøm, L. (2007). Utvikling i tenårene: pubertet, kognisjon, seksualitet, selvbilde og sosiale relasjoner. I I.L. Kvalem & L. Wichstrøm (Red.), *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer* (s. 17-32). Oslo: J.W Cappelens Forlag AS.
- Levine, M.P., & Smolak, L. (2002). Body Image Development in Adolescence. I T.F. Cash & T. Pruzinzky (Red.), *Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice* (s. 74-82). New York: The Guilford Press.
- L'orange Fürst, E. (1995). *Mat – et annet språk. Rasjonalitet, kropp og kvinnelighet*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Merleau – Ponty, M. (1994): *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Olsson, H., & Sörensen, S.(2003). *Forskningsprosessen: Kvalitative og kvantitative perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pubertet. (1998). E. Kåss (Red.), *Medisinsk ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rysst, M. (2010). *Myten om den tapte barndom*. Oslo: Unipub.
- Rønhovde, I. L. (2010). *...og noen går det trill rundt for!: Om hjernen, tenåringer, og pedagogisk praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Schibbye A – L. L. (2009). *Relasjoner: Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skårderud, F., Isdahl, B. J.(1998). *Kroppstanker, kropp-kjønn-idehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Skårderud, F. (1998). Idéhistorier om kroppen. I F. Skårderud & P.J. Isdahl (Red.), *Kroppstanker. Kropp – kjønn – idéhistorie* (s. 53 – 73). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solheim, J. (1998). Den åpne kroppen. I F. Skårderud & P.J. Isdahl (Red.), *Kroppstanker. Kropp – kjønn – idéhistorie* (s.29 - 50). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sosial- og helsedirektoratet. (2008). *Forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos barn og unge*. Høring fra arbeidsgruppens utkast 13.10.2008. Oslo: Sosial og helsedirektoratet.
- Sosial – og helsedirektoratet. (2004). *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons – og skolehelsetjenesten*. Oslo: Sosial – og helsedirektoratet.
- Stavseth, E.L. (2008). Jenter misfornøyde med egen kropp. *NSD nytt*, 3/08.
- Sørhaug, T. (1998). Ungdom og selvinitiering. Grenser, begjær og fare. I F. Skårderud & P.J. Isdahl (Red.), *Kroppstanker: Kropp – kjønn – idéhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse – og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tiggemann, M. (2002). Media Influences on Body Image Development. I T.F. Cash & T. Pruzinzky (Red.), *Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice* (s. 91-98). New York: The Guilford Press.
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forsknings – metoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Turner, V.W. (1996). Betwixt and Between: The Liminal Period in *Rites de Passage*. I T.H. Eriksen (Red.), *Sosialantropologiske grunntekster* (s.509 – 523). Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Utdanningsdirektoratet. (2010). *Den generelle delen av læreplanen*. Hentet fra [http://www.udir.no/store-dokumenter-i-html/Den -generelle-delen-av-lareplanen-bokmal/](http://www.udir.no/store-dokumenter-i-html/Den-generelle-delen-av-lareplanen-bokmal/).

Zahavi, D. (2003). *Fænomenologi*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.

Øia, T., & Fauske, H. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag.

Øia, T., & Strandbu, Å. (2007). Rammer for nye ungdomsliv. I Å. Strandbu & T. Øia (Red.), *Ung i Norge: Skole, fritid og ungdomskultur* (s. 9-27). Oslo: J.W. Cappelens forlag AS.

Østerberg, D. (1994). Innledning. I: Maurice Merleau – Ponty. (1994): *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax Forlag A/S